

Kolektív autorov

Spoločný cezhraničný vzdelávací program jazykového vzdelávania

pre materské a základné školy

EUROPEAN UNION

EUROPEAN UNION

EUROPEAN UNION

Impresum

Táto publikácia bola vydaná v rámci projektu Kooperácie v oblasti vzdelávania Slovensko- Rakúsko (BIG SK-AT), ktorý je finančne podporovaný z európskeho programu INTERREG V-A Slovensko-Rakúsko prostredníctvom prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR).

Vydal: Land Niederösterreich, Amt der NÖ Landesregierung, Abteilung Kindergärten, Landhausplatz 1, A3109 St. Pölten/Dolnorakúska krajinská vláda, zastúpená Úradom dolnorakúskej krajinskej vlády, Oddelenie pre materské školy

Texty a aktivity: kolektív autorov

Editorky: Mgr. Eva Gašparová, doc. PhDr. Ivica Kolečáni Lenčová, PhD., Mgr. Gabriela Slobodová, PhD.

Jazyková úprava: doc. PhDr. Ivica Kolečáni Lenčová, PhD.

Grafická úprava: atelier laufwerk

Tlač: ghstudio s.r.o.

Obrázky: © Freepik Premium, pokiaľ nie je uvedené inak

© Copyright 2020 – Amt der NÖ Landesregierung, Abteilung Kindergärten

Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať ani rozširovať v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez predchádzajúceho súhlasu vydavateľa s výnimkou kopírovania na výchovno-vzdelávacie účely v školách alebo mimoškolských výchovno-vzdelávacích zariadeniach a organizáciách.

Publikácia je výsledkom spolupráce kolektívu expertov v rámci INTERREG projektu Kooperácie v oblasti vzdelávania Slovensko- Rakúsko (ďalej len BIG SK-AT).

Autori v abecednom poradí podľa projektových partnerov

DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie, o.z. / DAPHNE – Institut für angewandte Ökologie

Mgr. Jana Menkynová

Mesto Senica / Stadt Senica

Mgr. Eva Gašparová, Mgr. Zuzana Marková, PaedDr. Lucia Šepeľáková, PhD.

Mestská časť Bratislava – Nové Mesto / Stadtteil Bratislava – Nové Mesto

Mgr. Mária Dovičák, Doc. PhDr. Ivica Kolečáni Lenčová, PhD.

Pedagogická fakulta, Univerzity Komenského v Bratislave / Pädagogische Fakultät der Comenius Universität Bratislava

Doc. PaedDr. Dušan Kostrub, PhD.

Amt der Niederösterreichischen Landesregierung – Abteilung Kindergärten / Úrad dolnorakúskej krajinskej vlády, oddelenie materské školy

Mgr. Kristína Melnik, Michaela Nagl, Ing. Daniela Petreková, Mgr. Jaroslava Sládkovičová, Mgr. Gabriela Slobodová, PhD.

Bildungsdirektion für Wien – Europa Büro / Riaditeľstvo pre vzdelávanie mesta Viedeň – Európska kancelária

Mag.^a Susanne Fuhrmann, Dipl.-Päd.ⁱⁿ Ing.ⁱⁿ Emina Petzer, Mag.^a Dr.ⁱⁿ Verena Plutzer, M.A., Dipl.-Päd.ⁱⁿ Margret Sharifpour Langroudi

Land Burgenland, Abteilung 7 – Bildung, Kultur und Gesellschaft / Spolková krajina Burgenland, Oddelenie 7 – Školstvo, kultúra a spoločnosť

Dipl.-Päd.ⁱⁿ Karin Madl, Mag.^a Christina Pernsteiner-Koller, Dipl.-Päd.ⁱⁿ Christine Rammesmayr, Mgr. Lydia Schmid, Petra Schmidt, BEd M.A., Mgr. Lenka Zubková

Österreichische Kinderfreunde – Landesorganisation Wien / Rakúski priatelia detí – Krajinská organizácia Viedeň

Irén Komenda, Dr.ⁱⁿ Karin Steiner

A young child with curly blonde hair is shown in profile, looking upwards. A large, light blue thought bubble is positioned above the child's head, containing text. The background is white with several stylized white clouds hanging from the top. The overall mood is contemplative and hopeful.

Až keď ťa
pochopím,
uvidím svet
tvojimi očami!

OBSAH

	1. O projekte a „Spoločnom cezhraničnom vzdelávacom programe jazykového vzdelávania pre materské a základné školy“	08
	2. Ciele, cieľová skupina, oblasti realizácie	14
	3. Dimenzie jazykového vzdelávania – od dvojazyčnosti k funkčnej viacjazyčnosti	20
	3.1 Európska dimenzia	20
	3.2 Jazykové vzdelávanie na Slovensku	22
	3.2.1 Jazykové vzdelávanie v materských školách	22
	3.2.2 Jazykové vzdelávanie na 1. stupni základných škôl	23
	3.2.3 Jazykové vzdelávanie na 2. stupni základných škôl	24
	3.3 Jazykové vzdelávanie u rakúskych projektových partnerov	24
	3.3.1 Jazykové vzdelávanie v materských školách	25
	3.3.2 Jazykové vzdelávanie na 1. stupni základných škôl	26
	3.4 Realizácia v prechodových obdobiach (z materskej na základnú školu alebo z 1. na 2. stupeň základnej školy)	28
	3.4.1 Prechodové obdobie z materskej na základnú školu – Rakúsko	28
	3.4.2 Prechodové obdobie z 1. na 2. stupeň základnej školy – Slovensko	29

Jazyk – to
sú šaty pre
moje
myšlienky!

Samuel Johnson

4. Modely jazykového vzdelávania	32
4.1 Modely pre materské školy	32
4.1.1 Jazyk v reálnych komunikačných situáciách – Dolné Rakúsko	33
4.1.2 Prístup, ktorý citlivo reaguje na viacjazyčnosť detí. Materské školy s viacjazyčnými skupinami – Viedeň	35
4.1.3 Príbehové vzdelávanie v materských školách – Daphne (SK)	36
4.1.4 Celostný prístup k jazykovému vzdelávaniu – Bratislava Nové Mesto	37
4.2 Modely pre 1. stupeň základných škôl	39
4.2.1 Učenie sa prostredníctvom skúseností – Daphne (SK)	40
4.2.2 Celostný prístup k jazykovému vzdelávaniu – Bratislava Nové Mesto	40
4.2.3 Osvojovanie si jazyka prostredníctvom psychomotoricky orientovaných aktivít – Burgenland	42
4.3 Modely pre 2. stupeň základných škôl	43
4.3.1 Zážitkové učenie v reálnych situáciách – Viedeň	43
4.3.2 Bádateľské aktivity – medzipredmetové učenie – Daphne (SK)	45
4.4 Modely pre prechodové obdobia	46
4.4.1 Zážitkové učenie – Mesto Senica	46
4.4.2 Zosieťovanie a spolupráca vzdelávacích inštitúcií – Burgenland	47
5. Jazyk potrebuje ...	52
Príklady dobrej praxe	
5.1 Modul 1 „Dôvera – Ja a svet okolo mňa“	54
5.1.1 Príklady jazykových aktivít	56
5.1.2 Doplnujúce metodické materiály v rámci projektu BIG SK-AT	66
5.2 Modul 2 „Rôznorodosť – Jazyk ako zážitok“	67
5.2.1 Príklady jazykových aktivít	69
5.2.2 Doplnujúce metodické materiály v rámci projektu BIG SK-AT	81
5.3 Modul 3 „Porozumenie – V zážitku tkvie poznatok“	82
5.3.1 Príklady jazykových aktivít	84
5.3.2 Doplnujúce metodické materiály v rámci projektu BIG SK-AT	100
6. Odporúčania pre politiku a pedagogickú prax	104
Podmienky pre kvalitné jazykové vzdelávanie	
Zoznam literatúry	108

1

O PROJEKTE A
„SPOLOČNOM
CEZHRANIČNOM
VZDELÁVACOM
PROGRAME
JAZYKOVÉHO VZDELÁVANIA
PRE MATERSKÉ A
ZÁKLADNÉ ŠKOLY“

O projekte a „Spoločnom cezhraničnom vzdelávacom programe jazykového vzdelávania pre materské a základné školy“

Slovensko-rakúsky pohraničný región je jedným z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich regiónov v srdci Európy. Súčasne je to oblasť, ktorá sa vyznačuje jazykovou a kultúrnou rôznorodosťou. Aby takýto región mohol vytvárať možnosti v oblasti vzdelávania, pracovných príležitostí a zmysluplného využívania voľného času, kladie sa v ňom veľký dôraz na cielenú a systematickú podporu jazyka suseda a viacjazyčnosti, ako aj podporu interkultúrnych kompetencií v materských a základných školách aj v rôznych vzdelávacích inštitúciách. Rovnako ako v iných oblastiach, vytvára sa aj tu priestor na upevňovanie partnerských vzťahov. Slovenská republika a Rakúsko už od roku 2009

participujú na projektoch INTERREG (IB-KE, IB-KSP), zameraných na spoluprácu v oblasti vzdelávania detí, dospelých a kvalifikáciu pedagógov. Na základe spoločných skúseností a spolupráce v predchádzajúcich projektoch a prizvaním nových partnerov sa projekt INTERREG BIG SK – AT¹ (financovaný z prostriedkov EFRE) sústredil na riešenie úloh pre spoločný slovensko-rakúsky región v oblasti zážitkového vzdelávania a zabezpečil transfer poznatkov a skúseností v oblasti vzdelávania.

Do projektu sa zapojilo deväť partnerov, ktorí v jednotlivých regiónoch Slovenska a Rakúska realizujú vzdelávanie detí, žiakov a/alebo pedagógov.

Na Slovensku sa zapojili dva regióny:

- Bratislavský kraj Mestská časť Bratislava – Nové mesto a občianske združenie Daphne – Inštitút aplikovanej ekológie.
- Trnavský kraj Mesto Senica, nezisková organizácia Enviropark Pomoravie a Obec Záhorská Ves.

V Rakúsku boli zapojené tri regióny:

- Dolné Rakúsko Úrad dolnorakúskej krajinskej vlády, oddelenie pre materské školy (Amt der Niederösterreichischen Landesregierung, Abteilung Kindergarten – hlavný partner projektu),
- hlavné mesto Viedeň Riaditeľstvo pre vzdelávanie – Európska kancelária (Bildungsdirektion Wien Europa Büro) a Rakúsky priatelia detí – Krajská organizácia Viedeň (Österreichische Kinderfreunde – Landesorganisation Wien)
- Burgenland Úrad spolkovej krajiny Burgenland – oddelenie 7, Vzdelávanie, kultúra a spoločnosť (Land Burgenland – Abteilung 7, Bildung, Kultur und Gesellschaft).

V zážitku
tkvie poznatok!

Spoločným cieľom a úsilím partnerov bolo navzájom sa oboznámiť s didaktickými koncepciami, hľadať vzájomné prieniky a spoločné obsahy, vymeniť si vzájomne skúsenosti a spoločne rozvíjať metódy v oblasti učenia a sprostredkovania jazyka. Prepojenie teórie s praxou zabezpečovali jednotliví partneri zapojením odborníkov z oblasti vzdelávania (expertov, učiteľov, lektorov a asistentov cudzích jazykov). Na základe ich spolupráce bol vytvorený *Spoločný cezhraničný vzdelávací program jazykového vzdelávania pre materské a základné školy*², ktorý súčasne zohľadňuje aj rôznorodosť regionálnych požiadaviek a príležitostí jednotlivých partnerov (napr. plynulý prechod z materskej na základnú školu na rakúskej strane, podpora jazyka suseda v Dolnom Rakúsku,

podpora viacjazyčnosti vo Viedni alebo prechod od poznatku k poznaniu v Senici).

Vzdelávací program vychádza z najnovších poznatkov v oblasti jazykového vzdelávania. Kladie dôraz na zvyšovanie kvality jazykového vzdelávania, zapája jazykové vzdelávanie do každodenných vzdelávacích aktivít a činností v materskej a základnej škole a zabezpečuje celostný rozvoj osobnosti dieťaťa poznávaním seba samého, sveta ľudí, prírody a kultúry formou zážitkového vzdelávania.

Program je vypracovaný v troch moduloch (kap. 5), ktoré na seba nadväzujú, vzájomne sa dopĺňajú a vytvárajú tak priestor na podporu a rozvoj kompetencií detí a žiakov. V závislosti od modulu sa dôraz kladie na rôzne druhy kompetencií.

Modul 1

Modul 1 s názvom Dôvera - „Ja a svet okolo mňa“ je zameraný na rozvoj sociálno-emocionálnych kompetencií pre ďalšie učenie a učenie sa (kap. 5.1). Modul je určený pre materské školy a 1. stupeň základných škôl a kladie dôraz na osobnostný a jazykový rozvoj detí a žiakov. Uplatňované metódy umožňujú plynulý prechod medzi materskou a základnou školou a vedú k zachovaniu kontinuity jazykového vzdelávania.

Modul 2

Modul 2 s názvom Rôznorodosť – „Jazyk ako zážitok“ je zameraný na získavanie jazykových skúseností v reálnych komunikačných situáciách. Modul je určený pre materské a základné školy a prepája všetky tri oblasti rozvoja detí – osobnostnú, vedomostnú a jazykovú, pričom hlavný dôraz sa kladie na podporu materinského jazyka a výučbu jazyka suseda, resp. cudzieho jazyka v kontexte viacjazyčnosti. Uplatňované metódy umožňujú využívať každodenné situácie na výchovno-vzdelávacie účely. Modul 2 prepája obsahy modulov 1 a 3.

Modul 3

Modul 3 s názvom Porozumenie – „V zážitku tkvie poznatok“ je zameraný na sprostredkovanie spoločných obsahov a poznatkov prostredníctvom zážitku v spojení s jazykom. Modul je určený pre základné školy, v zjednodušenej forme aj pre materské školy. Dôraz kladie na vedomostnú a jazykovú stránku. Nosnou témou je Povodie Dunaja a viacjazyčné sprostredkovanie spoločných obsahov. Využitie metód zážitkovej pedagogiky uľahčuje prechod z 1. na 2. stupeň základnej školy.

Jednotlivé moduly sa môžu realizovať samostatne, na základe regionálnych potrieb a cieľov (kap. 2) a organizačných podmienok (kap. 3). Jednotlivé časti boli pilotované v 116 slovenských a rakúskych materských, ako aj v základných školách. Skúsenosti s ich zavedením do praxe sú opísané ako modely jazykového vzdelávania (kap. 4) a sú doplnené vybranými ukážkami vzorových aktivít (príkladmi dobrej praxe - PDP) (kap. 5), ako aj návrhmi odporúčaní pre politikov a odbornú pe-

dagogickú prax (kap. 6). Ku každému modulu boli vytvorené metodické materiály, ktoré sú výsledkom spolupráce viac ako 20 expertov zo štyroch krajín. Tvoria súčasť vzdelávacieho programu a umožňujú jeho zavedenie do praxe. Všetky obsahy cezhraničného vzdelávacieho programu, ktoré boli vytvorené počas projektového obdobia (2017 – 2020) viac ako 20 expertmi zo štyroch krajín, sú dostupné na vedomostnej platforme www.big-projects.eu.

¹ BIG projekt sa vo svojich cieľoch zameril na kvalifikáciu pedagogických zamestnancov, podporu funkčnej viacjazyčnosti, t. j. o rozvíjanie širokého a dynamického repertoáru, v ktorom majú svoje miesto všetky jazykové schopnosti na rôznej úrovni ich ovládania a vytvorenie jazykovo podnetného prostredia v materských a základných školách v slovensko-rakúskom pohraničí. Podpora rôznych jazykov následne prispieva k vytváraniu jazykovej a kultúrnej identity u detí/žiakov, využitiu jazykového potenciálu pedagogických zamestnancov a senzibilizácii vzdelávacích inštitúcií pre viacjazyčnosť.

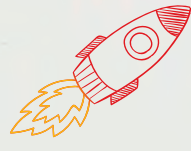
² Online dostupný na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/Pedagogické koncepty.

1.

Ja
a svet okolo mňa

2.

CIELE,
CIELOVÁ SKUPINA,
OBLASTI
REALIZÁCIE

Ty sa učíš činnosťou
ako aj hovorením
o tom, čo robíš!

Ciele, cieľová skupina, oblasti realizácie

Cezhraničný vzdelávací program a rovnako aj celý projekt BIG SK-AT vo svojej didaktickej rovine vychádza z tézy:

„Ty sa učíš činnosťou
ako aj hovorením o tom, čo robíš.“

Dušan Kostrub

Zodpovedá to skutočnosti, že deti/žiacov učiteľ zámerne zapája do didaktických situácií, čo predstavuje účinnú hybnú silu. Tieto didaktické situácie vznikajú tak, že reflektujúci učiteľ využije v prospech učenia sa detí/žiacov bežnú situáciu tým, že ju vloží

do vzťahového rámca súvislostí didaktickej reality. Bežná situácia je súčasťou každodenného života a jej využitie na nejaké konkrétne účely nepredpokladá ju plánovite využiť.

Takýto prístup ale vyžaduje pedagógov, ktorí sú ochotní reflektovať vlastnú pedagogickú činnosť. Reflektujúci učiteľ je všímavý učiteľ, ktorý si všíma rôznorodé prostredie vhodné na učenie sa.

„Úvahy o explicitných a implicitných vedomostiach tvoria v podstate profesionalitu.“ (Nentwig-Gesemann, 2008, s. 13)³ Preto bola tiež podpora sebareflexie pedagogických zamestnancov, ktorí sa zúčastnili na projekte, základnou súčasťou

kvalifikačných opatrení BIG SK-AT⁴. Najmä jazykové vzdelávanie integrované do bežného dňa si vyžaduje špecifické PROFESIONÁLNE SCHOPNOSTI odborníkov, ktoré zahŕňajú odborné aj praktické znalosti, zručnosti a ochotu zamyslieť sa nad didaktickými situáciami na individuálnej, ako aj skupinovej úrovni. Model reflexívneho učenia vypracovaný v BIG⁵ by mal poskytnúť pedagogickým zamestnancom príležitosť rozvíjať správnu citlivosť pre jazykové podnety v školách a získať impulzy pre vytvorenie optimálneho prostredia priaznivého pre jazyky. Rôznorodé prostredie v spojitosti s bezprostrednými situáciami obsahuje príležitosti na komunikovanie a komunikovanie v takomto rámci zase vytvára príležitosti na učenie sa cudzieho jazyka (vrátane jazyka svojho suseda). Toto dynamizuje učebné procesy detí/ žiakov prirodzenejším spôsobom, a preto je to rovnako využiteľné ako ustálený a plne riadený proces výučby.

Najprospešnejším krokom pre učenie sa (aj cudzieho jazyka) je podpora sociálnej interakcie a kooperácie ako základu pre učenie sa jazykov, ako aj opustenie tzv. diváckej didaktiky a prechod na účastnícku didaktiku (Kostrub, 2005)⁶.

Označenie divácka didaktika znamená, že deti/žiaci sa prizierajú aktivite učiteľa, ktorý im zadá učebné úlohy na splnenie a očakáva, že všetko dôležité sa tak nejako samo objaví v podobe správnych reakcií (odpovedí) detí/žiacov na zadané otázky a učebné úlohy. Táto didaktika je mŕtvou didaktikou, umŕtvuje aktivnosť detí/žiacov, lebo oživuje len učiteľa. Ak učiteľ svojou aktivnosťou vyplní proces výučby, na aktivnosť detí/žiacov neostáva priestor, ani čas. Účastnícka didaktika je označenie pre živú didaktiku vyzdvihujúcu proces výučby, v ktorom sú aktívne deti/žiaci v celom svojom rozsahu učenia sa.

To znamená, že učiteľ vytvára podmienky na učenie sa a sprevádza deti/žiacov obsahmi a cieľmi di-

daktických situácií. V ustálenom a plne riadenom procese (tradičnej) výučby zámerné vyplňa didaktické situácie predkladaním rôznych učebných problémov, ktoré zapájajú celú osobnosť detí/žiacov, nielen ich pozornosť, pamäť a audiovizuálnu diskrimináciu, ako to je v prípade učebných úloh.

► Ciele

Projekt BIG SK-AT je zameraný na rozvíjanie jazykových, interkultúrnych, personálnych, sociálnych, emocionálnych a kognitívnych kompetencií detí/žiacov formou zážitkového vzdelávania; t. j., že je zameraný na kompetenčný profil dieťaťa/žiaci v rámci jeho socializačného procesu. Socializačný proces v sebe zahŕňa proces enkulturácie, proces začleňovania sa, kultúrňovania, čo znamená pre dieťa/žiaci nielen prijať kultúrne praktiky dospelej kultúry, stotožniť sa s nimi, ale pochopiť ich význam a miesto, ktoré v spoločnosti zaberajú.

Učenie sa detí/žiacov zážitkovou formou

Osvojovanie jazyka je neoddeliteľne spojené s emocionálnymi zážitkami. Je to tiež emocionálny obsah, ktorý zdôrazňuje skúsenosti z každodenného života a ukotvuje ich ako skúsenosti v dlhodobej pamäti. Je preto potrebné vytvárať didaktické impulzy na základe zážitkov a naopak prostredníctvom jazykového spracovania zážitkov podporovať nielen osvojovanie si všeobecných vedomostí, ale aj jazykových schopností.

„Ako je potrebné učiť, aby sa dalo naučiť?“

Podľa psychiatra a psychoanalytika
Fritza B. Simona sú to

**„základné otázky, na ktoré musia
odpovedať všetky didaktické modely“**

(Kramer, 2017, s. 8)⁷.

Vzdelávacie aktivity sú vytvorené a navrhnuté podľa zásad zážitkovo orientovanej pedagogiky, reflexií skúseností a udržateľnej implementácie. Sú založené na osobnej činnosti a účasti dieťaťa/žiaka. Jadrom všetkých pedagogických aktivít je zážitok, ktorý vzniká z aktívneho riešenia rôznych spoločných pedagogických úloh, reálnych aj modelových.

Je známe, že princípy zážitkového učenia sa a metódy zážitkovej pedagogiky podporujú ukladenie informácií z krátkodobej do dlhodobej pamäte. Takýto spôsob učenia je vysoko účinný, podporuje vnútornú motiváciu detí/žiakov, zlepšuje klímu a vzťahy v triede, odbúrava stres a naopak vyvoláva emócie, ktoré sú dôležité pre zapamätanie si informácií a ich neskoršie rozepamätanie.

Zážitkové učenie prehlbuje záujem o samotné vyučovanie, zvyšuje motiváciu a umožňuje ľahšie zapamätanie si. Zapojenie všetkých zmyslov uľahčuje

a podporuje porozumenie (jazykové aj kognitívne), napomáha efektívite procesu učenia sa. Hovorí sa, že človek si zapamätá 20% toho čo počuje, 30% toho čo vidí, 50% toho čo súčasne vidí aj počuje ale až 90% toho, čo si sám vyskúša.

Zážitkové učenie stavia do popredia vlastnú činnosť a skúsenosť a tie by sa mali v učení využívať bez ohľadu na obsah alebo stupeň vzdelávania.

V projekte sme sa zamerali rovnako na celostný rozvoj dieťaťa, ako aj na proces jeho socializácie, v priebehu ktorého sa dieťa začleňuje do jazykovej a kultúrnej spoločnosti a zapája sa do jej rôznych oblastí.

Jazykovo a kultúrne kompetentné dieťa/žiak je:

► **1. Pohotové dieťa/žiak –**

dieťa/žiak dokáže primerane (za)reagovať na intelektovú výzvu. Prijat' výzvu, reagovať na ňu sebe typickým spôsobom a využiť ju vo svoj prospech. Preukazuje postoj prirodzenej zvedavosti ako do-

padne situácia, vlastné konanie a ako bude prijatý výsledok jeho vlastného konania. Pohotové dieťa/žiak má postreh.

2. Pripravené dieťa/žiak –

dieťa/žiak úspešne zvládne a ovládne situáciu, v ktorej sa nachádza. Dokáže jej čeliť očakávaným a prijateľným spôsobom. Preukazuje postoj prirodzenej zaujatosti činnosťou a je orientované na dosiahnutie výsledku.

3. Sebestačné dieťa/žiak –

dieťa/žiak koná samostatne (s minimálnou alebo žiadnou pomocou zvonku) na základe vlastného uváženia a nesie primeranú osobnú zodpovednosť za to, čo vykonal/vykonal. Preukazuje postoj prirodzenej akčnosti vo svojom konaní.

4. Spolupracujúce dieťa/žiak –

dieťa/žiak dokáže nadviazať sociálny kontakt s inými, udržiavať ho, meniť ho, príp. ho ukončiť. Preukazuje postoj prirodzenej sociálnej náklonnosti a teší sa zo spoločnej činnosti, výsledku a spoločne prežívanej radosti.

5. Komunikujúce dieťa/žiak –

dieťa/žiak komunikuje zodpovedajúcim jazykovými prostriedkami v zodpovedajúcom jazykovom kóde (materinského jazyka, cudzieho jazyka, jazyka svojho suseda a pod. v jednojazyčnom, dvojazyčnom, či viacjazyčnom prostredí) s využitím jazykových kompetencií s reálnym dorozumením sa a porozumením. Na základe dorozumenia sa a porozumenia je spôsobilé/spôsobilý zodpovedajúco konať (Kostrub, 2018).

Cieľové skupiny a oblasti realizácie

Cezhraničný vzdelávací program je určený pre pedagogických zamestnancov v rôznych kategóriách (učiteľ materskej a základnej školy, lektor, vychovávateľ, jazykový asistent, odborný konzultant, rodený hovoriaci/native speaker a i.), ktorí pôsobia v oblasti jazykového vzdelávania aj mimo neho a chcú deti/žiacov podporovať inovatívными metódami v ich viacjazyčnosti.

Oblasti realizácie Spoločného vzdelávacieho programu sú rozsiahle – od podpory materinského jazyka u migrantov cez vzdelávací jazyk (nemecký jazyk v Rakúsku), jazyky suseda v pohraničí až po aplikovanie správneho didaktického prístupu, ktorý citlivo reaguje na viacjazyčnosť v skupinách detí/žiacov v školách. Všetky odporúčania spája zážitková pedagogika a integrácia jazykového vzdelávania do reálnych, každodenných situácií.

Dokument ponúka riaditeľom materských a základných škôl teoretické základy viacerých modelov jazykovo orientovaného učenia sa (kap. 1 – 4), ktoré si môžu v rámci autonómie upraviť, spracovať a prispôbiť na vlastné rámcové vzdelávacie podmienky. Učiteľom a lektorom ponúka metodické odporúčania pre prax, doplnené modelovými príkladmi (kap. 5) a metodickými materiálmi.

Zriaďovateľom škôl ponúka personálne a didakticko-metodické požiadavky na jazykovo orientovanú činnosť vo vzdelávacích inštitúciách, ktorá by umožňovala zabezpečiť udržateľnosť a zvyšovanie kvality jazykového vzdelávania (kap. 6).⁸

³ „Die Reflexion über das handlungsleitende – explizite und implizite – Wissen macht im Kern Professionalität aus.“ (všetky preklady citácií z nemeckého jazyka overila G. Slobodová).

⁴ Viac informácií v koncepcii ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov dostupnej na www.sk-at.big-projects.eu a kategórii Zážitkové učenie/kvalifikácia pedagógov/ďalšie vzdelávanie.

⁵ Podrobnejšie v BIG- tip: Jazyková rozmanitosť v materských školách a školách, 2019, resp. Handbuch zur reflektierten Praxis mit Mehrsprachigkeit in Kindergärten und Schulen, 2019.

⁶ Ide o pohľad sociokonštruktivistickej a sociokonštruktivistickej didaktiky.

⁷ „Wie muss gelehrt werden, damit gelernt werden kann? Das ist die grundlegende Frage, auf die alle didaktischen Modelle eine Antwort geben müssen.“

⁸ Všetky texty, materiály, podnety a nápady sú dostupné na www.sk-at.big-projects.eu v kategóriách Zážitkové učenie/Pedagogické koncepty a Zážitkové učenie/Didakticko-metodické materiály na podporu jazykovej výuky.

3.

DIMENZIE JAZYKOVÉHO VZDELÁVANIA

OD DVOJJAZYČNOSTI
K FUNKČNEJ
VIACJAZYČNOSTI

Dimenzie jazykového vzdelávania – od dvojjazyčnosti k funkčnej viacjazyčnosti

Aktívna podpora viacjazyčnosti a jazykovej rôznorodosti je jednou zo základných oblastí, ktorá si vyžaduje pozornosť neurolingvistov a jazykovedcov. Skoré a kontinuálne jazykové vzdelávanie, celoživotné vzdelávanie, sprostredkovanie jazyka suseda a národnostných menšín, podpora materinského jazyka u migrantov, učenie sa nemčiny ako prvého (materinského) a druhého jazyka, podpora rôznych živých jazykov, odborné vzdelávanie v inom ako vzdelávacom jazyku a kvalifikácia pedagogických zamestnancov sú úlohy, ktorými sa už dlhodobo zaoberá európska jazyková politika.

Požiadavka na učenie sa jazyka suseda ako predpokladu pre viacjazyčné fungovanie najmä v oblastiach, ktoré sú bohaté na rôzne jazyky sa v realite školského vzdelávania podriaďuje nadvláde

angličtiny ako lingua franca, čo spôsobuje ubúdanie detí/žiakov učiacich sa nemčinu na Slovensku a slovenčinu v Rakúsku.

► 3.1 Európska dimenzia

Zachovanie jazykovej a kultúrnej rozmanitosti je hlavným cieľom Európskej charty práv⁹ a súčasťou Lisabonskej dohody¹⁰. Napriek tomu je podpora regionálnych a menšinových jazykov na európskej, ako aj národnej inštitucionálnej úrovni nedostatočná. Potenciál týchto jazykov sa nevyužíva, ubúda hovoriacich a asimilácia zlyháva.

Kľúčové dokumenty Rady Európy a Európskej komisie¹¹ zdôrazňujú nevyhnutnosť viacjazyčnosti ako

cesty spolunažívania a spolupráce národov Európskej únie. Viacjazyčnosť má byť dôležitou devízou a spoločnou úlohou Európy. Učenie sa cudzích jazykov môže podstatne prispieť k tomu, aby sa podporovalo a rozvíjalo kultúrne bohatstvo krajín vo svojej rozdielnosti a rozmanitosti a je prejavom schopnosti komunikovať viacjazyčne, čo súvisí s voľným prekračovaním hraníc.

Funkčná viacjazyčnosť ako cieľ

Zásadné míľniky vo vývoji jazykového vzdelávania vytvorila Rada Európy v podobe „Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky“¹² (SERR). Dokument definuje tri spoločné referenčné úrovne ovládania jazyka: používateľ základov jazyka (A), samostatný používateľ (B) a skúsený používateľ (C).

Z tohto hľadiska sa zásadne mení cieľ výučby jazykov: Úsilie o jazykovú podporu má za cieľ funkčnú viacjazyčnosť a nie mýtus o dokonalej dvojjazyčnosti. Funkčná viacjazyčnosť sa usiluje o rozvíjanie širokého a dynamického repertoáru, v ktorom majú svoje miesto všetky jazykové schopnosti na rôznej úrov-

ni ich ovládania. Nadväzuje na súbor priamo využiteľných poznatkov, ktoré učiaci sa podľa potreby využívajú a rozvíjajú. Tým sa učenie jazykov prispôbuje potrebám a požiadavkám a ponúka možnosť ich individuálneho rozvoja.

Potrebné je však vziať do úvahy nasledovné: Jazykové schopnosti sa nedajú vyučovať, len učiť sa. Osvojovanie si jazykov je nezávislý, kreatívny proces. Ako dospelí nemôžeme žiakov tohto procesu zbaviť. Môžeme vytvárať len podmienky, podnety a výzvy, ktoré podporujú učenie vychádzajúce z vlastnej aktivity. Platí nasledovné: „Dieťa sa učí samo od seba, ale nie samo“ (Balhorn, 2000)¹³. Vďaka podporným opatreniam a použitím vhodných učebných pomôcok môžu vyučujúci ovplyvniť úspešnosť procesu budovania/rozvíjania jazykových schopností. Preto je na podporu jazykového vzdelávania potrebné vytvoriť vhodné rámcové podmienky a účinný systém podporných aktivít.

Nasledujúca kapitola ukáže, ako rôznorodo vyzerajú tieto rámcové podmienky v jednotlivých krajinách, podieľajúcich sa na projekte.

⁹ Hlava III, článok 22- rešpektovanie kultúrnej, náboženskej a jazykovej rozmanitosti dostupná na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=OJ:C:2007:303:TOC>

¹⁰ Dostupná na <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/de/powers-and-procedures/the-lisbon-treaty>.

¹¹ Podrobnejšie informácie na http://ec.europa.eu/education/languages/eu-language-policy/index_de.htm.

¹² Dostupné na https://www.statpedu.sk/files/sk/publikacna-cinnost/publikacie/serr_tlac-indd.pdf.

¹³ „Das Kind lernt von selbst – aber nicht von allein“.

► 3.2 Jazykové vzdelávanie na Slovensku

Odporúčania Európskej únie sa v jazykových politikách pretransformovali rôznym spôsobom. Na Slovensku sa dôraz kladie na učenie sa cudzích jazykov (tým aj jazyka suseda) a na jeho skorý začiatok.

Školský zákon cudzí jazyk definuje ako jazyk iného štátu, s ktorým Slovenská republika uzavrela dohodu, podľa ktorej bola zriadená škola alebo trieda s druhým vyučovacím jazykom toho štátu, alebo jazyk iného štátu, ktorého jazykom nie je jazyk národnostnej menšiny alebo etnickej skupiny.

Súčasná diskusia okolo skorej výučby cudzích jazykov na Slovensku má často vzhľadom na zacielenie, didaktické požiadavky, výkonnosť rôznych koncepcií a predpoklady detí z pohľadu psychológie učenia difúzny účinok. Intenzívne sa diskutuje o výhodách a nevýhodách skorého cudzojazyčného vyučovania, o vhodných metódach, prípadne učebnej látke a médiách.

Zámerné sústredenie sa na malé dieťa a sprostredkovanie cudzieho jazyka súvisí bezpochyby s dynamickým rozvojom neurovied, psychológie a humanistických pedagogických nasmerovaní. Vo vzdelávaní pedagogických zamestnancov a v praxi sa takéto nasmerovanie zatiaľ ukazuje minimálne.

Predložený projekt BIG SK-AT by mal k tomu vo významnej miere prispieť¹⁴.

3.2.1 Jazykové vzdelávanie v materských školách

Školský zákon umožňuje uskutočňovať v materských školách výchovno-vzdelávaciu činnosť aj v cudzom jazyku. Takéto vzdelávanie je zamerané na to, aby si deti osvojili komunikačné kompetencie v inom jazyku ako prvom (materinskom). Toto vzdelávanie v cudzom jazyku zabezpečuje inštitúcia, v našom prípade materská škola. Podmienky zriaďovania tried pre deti, ktoré sa učia cudzí jazyk v materskej

škole, upravuje vyhláška o materskej škole. Výchovno-vzdelávaciu činnosť v cudzom jazyku musí zabezpečovať učiteľ/ka, ktorý/á spĺňa kvalifikačné predpoklady v zmysle vyhlášky o kvalifikačných predpokladoch pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov.

Na tomto stupni vzdelávania je hlavným cieľom oboznamovanie sa s cudzím jazykom.

Oboznamovanie s cudzím jazykom kladie na dieťa vysoké nároky nielen v kognitívnej oblasti, ale aj afektívnej. O tom, či dieťa bude zaradené do triedy s bilingválnym vzdelávaním rozhoduje riaditeľka materskej školy v spolupráci s rodičmi dieťaťa.

Dôvodom záujmu o oboznamovanie sa s cudzím jazykom už v predškolskom veku je:

- vysoká kapacita mechanickej pamäte (neuronálna flexibilita);
- zvedavosť dieťaťa a jeho záujem o (jazykové) učenie sa;
- vysoká schopnosť absorbovať akýkoľvek jazyk, s ktorým sú v kontakte (intuitívne učenie sa jazyka);
- každý nový jazyk sa deti (až do školského veku) učia podobne intuitívne a implicitne ako materinský jazyk (simultánne učenie sa jazyka);
- schopnosť imitovať správnu výslovnosť a intonáciu;
- gramatické pravidlá odhaľujú intuitívne.

Oboznamovanie s cudzím jazykom v materskej škole sa môže uskutočňovať aj formou krúžku. Činnosť krúžku je záležitosťou dohody medzi zákonným zástupcom dieťaťa a organizáciou zabezpečujúcou vzdelávanie v cudzom jazyku. Riaditeľka materskej školy túto činnosť sprostredkúva, preto nesie zodpovednosť za výber partnera, ktorý bude túto činnosť v materskej škole vykonávať. Čas a podmienky realizácie krúžkovej činnosti sú uvedené vo

vyhláške o materskej škole. Dôležité je, aby krúžok cudzieho jazyka zabezpečovala osoba, ktorá bude kompetentná vzdelávať deti predškolského veku, aby používala vhodný edukačný materiál na oboznamovanie detí s cudzím jazykom a aby boli vytvorené vhodné organizačné podmienky vzdelávania (optimálny počet detí, dĺžka činnosti – jedna vzdelávacia jednotka).

3.2.2 Jazykové vzdelávanie na 1. stupni základnej školy

Učenie sa cudzieho jazyka na základných školách sa tiež riadi školským zákonom a Štátnym vzdelávacím programom pre školy. Školský zákon určuje, že by žiaci mali okrem angličtiny ovládať ešte aspoň jeden cudzí jazyk, nezabezpečuje však kontinuitu jazykového vzdelávania.

Už od roku 2011 sa žiaci na základných školách mali možnosť učiť dva cudzie jazyky ako povinné predmety. Prvý cudzí jazyk od 3. ročníka (t. j. na úrovni primárneho vzdelávania), druhá cudzí jazyk im pribudol až na 2. stupni (t. j. na úrovni sekundárneho vzdelávania). Výber jazykov a ich časová dotácia (min. 1 hodina/týždeň) bola ponechaná jednotlivým základným školám. Nemčinu ako prvý cudzí jazyk ponúkalo iba málo škôl. Oveľa častejšie ju učiteľia ponúkali vo forme nepovinných krúžkov v školských kluboch. Neskôr sa zaviedol iba jeden povinný cudzí jazyk – angličtina.

Od roku 2019 je výber prvého cudzieho jazyka opätovne v kompetencii jednotlivých škôl. Nemčinu ako prvý cudzí jazyk môže škola ponúkať za podmienok, že má kvalifikovaných učiteľov a ponúkne angličtinu ako druhý povinný jazyk na 2. stupni¹⁵.

¹⁴ Porovnaj Handbuch zur reflektierten Praxis mit Mehrsprachigkeit in Kindergärten und Schulen, 2019.

¹⁵ Dodatok č. 3 k štátnemu vzdelávaciemu programu dostupný na https://www.minedu.sk/data/files/8737_dodatok-c3_rup_zs.pdf.

Jazyk nám
pomáha,
myslieť ...

... spolu sa
rozprávať a
smiať ...

... a povedať
ti, ako sa
mám ...

3.2.3 Jazykové vzdelávanie na 2. stupni základných škôl

Pre nižšie stredné vzdelávanie a 2. stupeň základnej školy predstavuje Štátny vzdelávací program rovnako záväzný národný dokument.

Jednou z ôsmich vzdelávacích oblastí na druhom stupni základných škôl je „Jazyk a komunikácia“. Tvoria ju vyučovacie predmety, zahrnuté do troch skupín: vyučovacie jazyky, druhý jazyk (slovenský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra, jazyk národnostnej menšiny a literatúra) a cudzie jazyky. V rámci cudzích jazykov žiaci pokračujú v učení sa prvého cudzieho jazyka (angličtiny), ktorý môžu rozšíriť o učenie sa ďalšieho cudzieho jazyka (napr. nemčiny) formou voliteľného predmetu.

Jazyk sa tu chápe ako potenciálny zdroj osobného a kultúrneho obohatenia človeka, ako nástroj myslenia a komunikácie a ako prostriedok vyjadrovania emócií. Podstatou tejto oblasti je výrazne posilnenie komunikačno-zážitkového modelu vyučovania. Prostredníctvom ďalších vzdelávacích oblastí a prierezových tém sa preferuje vo výučbe medzipredmetový prístup, teda kooperácia v rámci jednotlivých učebných predmetov v danej vzdelávacej oblasti a tiež medzi rôznymi oblasťami. Takýto medzipredmetový prístup v spojení s jazykovým vzdelávaním predstavuje metóda CLIL¹⁶, ktorá môže dopĺňať bežné cudzojazyčné vzdelávanie.

Teória nám síce hovorí o rovnocennosti vedomostí, zručností a postojov, prax však ukazuje kladenie najväčšieho dôrazu na vedomosti a výrazné podceňovanie (takmer nulový priestor na vyjadrenie a konfrontáciu) vlastných postojov žiakov. Na školách, najmä na druhom stupni, sa stretávame s obrovským množstvom informácií, ktoré si žiaci majú zapamätať. Táto nutnosť však nevychádza zo Štátneho vzdelávacieho programu, ale z učebnice. Zásadnú úlohu preto zohráva učiteľ, ktorý rozhodne, do akej hĺbky sa dané učivo preberie a aké metódy a formy výučby zvolí.

3.3 Jazykové vzdelávanie u rakúskych projektových partnerov¹⁷

V Rakúsku, na rozdiel od väčšiny ostatných európskych krajín, neexistuje žiadny predpísaný zoznam jazykov na výučbu ale učebné osnovy uvádzajú asi 20 jazykov ako „živé cudzie jazyky“. Napriek tomu vzdelávací systém podporuje podľa Krumma (2013) veľmi úzky výber cudzích jazykov v školských zariadeniach, a tým elitnú viacjazyčnosť, t. j. určité jazyky. V skutočnosti sa 98,4% všetkých žiakov učí angličtinu.

Tendencia k dominancii angličtiny a veľmi úzkemu výberu cudzích jazykov na školách je zrejماً aj v regiónoch rakúskych partnerov projektu. Podľa Krumma (2013, s. 3) existujú všetky ostatné (menšinové) jazyky v školskom systéme iba okrajovo:

„Sú tolerované, v najlepšom prípade podporované v izolácii v modelových experimentoch a sú spojené s nedostatočnými podpornými opatreniami – ako nezáväzná cvičenie alebo nepovinný predmet so zhoršeným prístupom (príliš vysoký minimálny počet žiakov pre otvorenie predmetu, nedostatočná odborná príprava učiteľov) s tým dôsledkom, že sa čoskoro stanú obeťou krátenia hodinovej dotácie a úsporných opatrení.“¹⁸

„Rakúska politika vzdelávania a výučby jazykov programovo vyhlasuje podporu viacjazyčnosti. Avšak konkrétny jazykový režim zužuje tento prístup na podporu elitnej viacjazyčnosti, ktorá je vo veľkej miere orientovaná na tradičný výber jazykov na gymnáziách a reaguje na zmeny v spoločnosti len s veľkým oneskorením.“ (Krumm, 2013, s. 4)¹⁹

Zmena tohto stavu doteraz zlyhávala najmä preto, že sa uvedený jazykový režim prejavuje na všetkých úrovniach systému, v odbornej príprave učiteľov, ako aj v organizácii škôl, pri hodnotení výkonnosti, ako aj v správe vzdelávania a determinuje individuálnu úroveň, myslenie žiakov, ich rodičov, vyučujúcich, ako aj predstavy verejnosti o dôležitých a nedôležitých jazykoch ako norme (Krumm 2013).

3.3.1 Jazykové vzdelávanie v materských školách

Výzva v oblasti jazykového vzdelávania v rakúskych materských školách je odlišná, pretože za právne predpisy a výkon sektora základného vzdelá-

vania sú zodpovedné najmä spolkové krajiny. Táto „roztrieštenosť kompetencií“ vedie v závislosti od spolkovej krajiny k nejednotným štrukturálnym podmienkam, k rozdielnej pedagogickej kvalite, ako aj k odlišnému výberu, konceptualizácii a implementácii odborných a jazykovo-pedagogických opatrení v oblasti jazykového vzdelávania. Okrem toho za vzdelávanie pedagógov zodpovedajú spolkové vlády.

Ako opatrenie na zabezpečenie pedagogickej kvality a na usmernenie v obsahovej rovine proti tejto roztrieštenosti kompetencií slúži od roku 2009 všetkým vzdelávacím zariadeniam pre deti až do začiatku školskej dochádzky Štátny vzdelávací rámcový program pre predprimárne vzdelávacie zariadenia v Rakúsku²⁰. Ten definuje v komprimovanej forme základy predprimárneho vzdelávania.

V oblasti jazykového vzdelávania a ako súčasť balíčka opatrení pre podporu jazykového vzdelávania v ranom veku dieťaťa sa formuluje ďalšia časť dokumentu: Podiel na vzdelávacom pláne pre jazykovú podporu v základných vzdelávacích inštitúciách²¹, ako aj dohoda podľa článku 15a B-VG²² o jazykovom vzdelávaní, základy pre prácu v základných vzdelávacích zariadeniach. Obsahovo tento dokument hovorí o sprevádzaní, stimulácii a dokumentácii individuálnych jazykových vzdelávacích procesov. Za realizáciu obsahu sú však opäť zodpovedné jednotlivé spolkové krajiny, resp. obce.

V rámci tohto právneho zadania sa hlavný dôraz kladie na podporu schopností vo vzdelávacom jazyku – nemčine s cieľom, aby čo najviac detí, či už sú

¹⁶ CLIL- Content and Language Integrated Learning.

¹⁷ Dolné Rakúsko, Viedeň a Burgenland.

¹⁸ „Sie werden geduldet, bestenfalls in Modellversuchen isoliert gefördert und sind mit wenig förderlichen Umständen verbunden: als unverbindliche Übung oder Freigegegenstand mit erschwertem Zugang (wegen zu hoher Eröffnungszahlen oder fehlender Ausbildung von Lehrkräften) mit der Konsequenz, dass sie bald schon Opfer von Stundenkürzungen und Sparmaßnahmen werden.“

¹⁹ „Die österreichische Bildungs- und Sprachunterrichtspolitik erklärt zwar programmatisch, Mehrsprachigkeit zu fördern. Das konkrete Sprachenregime jedoch reduziert diesen Ansatz auf die Förderung einer Elitemehrsprachigkeit, die sich weitgehend am traditionellen Sprachenkanon der Gymnasien orientiert und auf die Veränderungen in der Gesellschaft nur mit großer Verzögerung reagiert.“

²⁰ Bundesländerübergreifende BildungsRahmenPlan für elementare Bildungseinrichtungen in Österreich dostupný na <https://www.bmbwf.gv.at/Themen/schule/bef/sb/bildungsrahmenplan.html>.

²¹ Bildungsplan-Anteil zur sprachlichen Förderung in elementaren Bildungseinrichtungen. Dostupné na <http://www.charlotte-buehler-institut.at/wp-content/pdf-files/bildungsplananteilsprache.pdf>.

²² Ide o dohodu medzi štátom a jednotlivými spolkovými krajinami, ktorá určuje rozdelenie kompetencií v oblasti predprimárneho vzdelávania v Rakúsku. Štát poskytuje spolkovým krajinám finančné prostriedky, ktorých čerpanie je viazané na určité podmienky, ktoré sú zadefinované v tejto zmluve.

jedno- alebo viacjazyčné, ovládalo pri nástupe do školy vyučovací jazyk do tej miery, že budú schopné sledovať vyučovanie.

Podpore prvého jazyka, viacjazyčnosti a celkovej jazykovej podpore a podpore jazyka susedných krajín sa pri týchto opatreniach v základných vzdelávacích zariadeniach zameraných na jeden jazyk venuje len malá pozornosť. A to aj napriek tomu, že sa opak uvádza v regionálnych vzdelávacích programoch (napr. vo Viedenskom vzdelávacom programe), vo forme zdôraznenia „podpory rozvoja v materinskom jazyku“²³ (s. 45) alebo „vedecky riadenou holistickou podporou určitých vývojových aspektov detí, ktoré podporujú rozvoj jazykovej kompetencie“ (§15a-B-VG, čl.2/8b)²⁴.

Výnimkou je Dolné Rakúsko, kde sa účinne podporuje učenie sa jazykov susedných krajín v rámci európskych projektov (INTERREG), ako aj regionálnych projektov (Dolnorakúska jazyková ofenzíva²⁵). Od roku 1989 existujú v Dolnom Rakúsku aj interkultúrni pracovníci (v súčasnosti tam pôsobí 160 pracovníkov), ktorí sú činní vo viac ako 30-tich jazykoch na rôznych miestach alebo v interkultúrnych inštitúciách. Pre týchto pracovníkov sa organizujú aj školenia a ďalšie vzdelávanie²⁶.

V súčasnej pedagogickej praxi sa však venuje príliš málo uznania podpore inštitucionálnej viacjazyčnosti v základných vzdelávacích zariadeniach, a to v odbornej príprave, ako aj v ďalšej kvalifikácii pedagógov v oblasti praxe. Preto sú v týchto oblastiach naliehavo potrebné kvalifikačné a implementačné opatrenia.

3.3.2 Jazykové vzdelávanie na 1. stupni základných škôl

Školy v Dolnom rakúsku – podpora jazyka suseda v rámci dolnorakúskej jazykovej ofenzívy²⁷

Dolné Rakúsko sa už od roku 2003 orientuje na jazykovú politiku zameranú na sprostredkovanie jazyka suseda. V rámci tzv. jazykovej ofenzívy bola vytvorená ponuka s možnosťou kontinuálneho

učenia sa slovenčiny, češtiny a maďarčiny ako možnosti celoživotného viacjazyčného vzdelávania. V nadväznosti na hravé aktivity v materských školách bola vytvorená ponuka pre nepovinný alebo povinný predmet pre základné školy a na tie ďalej nadväzuje ponuka kurzov pre dospelých²⁸. Dôležitými partnermi tejto iniciatívy sú Sprachkompetenz NÖ, Riaditeľstvo pre vzdelávanie Dolného Rakúska (Bildungsdirektion für Niederösterreich) a Vysoká škola pedagogická pre Dolné Rakúsko (Pädagogischen Hochschule für Niederösterreich).

Školy vo Viedni – celková jazyková podpora

Viedenský školský úrad sa zameriava na celkovú jazykovú podporu žiakov. Vo vyučovacom jazyku nemčina, ktorý je pre mnohých žiakov druhým jazykom, ako aj pri podpore prvého jazyka a cudzích jazykov je cieľom rozvíjať kompetencie v danom jazyku vzdelávania.

Základným pilierom celkového jazykového vzdelávania viacjazyčne vyrastajúcich žiakov je podpora prvých jazykov vo forme výučby materinského jazyka. Výučba materinského jazyka posilňuje identitu žiakov, má pozitívny vplyv na rozvoj osobnosti, čím vytvára základ pre orientačné procesy v spoločnosti. Vyučovanie sa ponúka v 23 jazykoch a navštevuje ho viac než 18.000 žiakov. Vyučovanie sa realizuje väčšinou interaktívne počas pravidelného vyučovania a čiastočne aj formou kurzu.

Na rozsiahlu podporu prvého jazyka v kontexte migrácie (výučba materinského jazyka) a druhého jazyka nemčiny sú naliehavo potrebné dodatočné zdroje vo forme kvalifikovaných pedagógov a sprievodných špecializovaných poradných inštitúcií.

Bolo by žiaduce mať vzdelávaciu politiku, ktorá by v tejto súvislosti poskytla aj primerané finančné zdroje.

Vo všeobecnosti sa komplexné znalosti vo viacerých jazykoch stávajú vo svete s neustále silnejúcimi medzinárodnými a globálnymi väzbami kľúčovou kompetenciou. Napríklad Viedenská škola to zohľadňuje tým, že pre osvojovanie si rôznych cudzích jazykov vo všetkých ročníkoch ponúka širokú škálu vyučovacích modelov. Vo viedenských školách je zamestnaných viac ako dvesto učiteľov – rodených hovoriacich, ktorí sa zameriavajú vo výučbe na rozvoj kompetencií v cudzom jazyku.

Okrem toho boli vytvorené rôzne modely pre didaktiku cudzieho jazyka, najmä v románskych jazykoch francúzštine, taliančine a španielčine, ako aj v susedných jazykoch slovenčine, maďarčine a češtine. Pohľad ďalej za národný aspekt a cezhraničnú výmenu obsahu, ktorú umožňujú európske projekty, sú veľkým prínosom pri navrhovaní modelov a inovátnych metodicko-didaktických priorít v oblasti sprostredkovania jazykov.

Podpora osvojovania si jazyka v rámci projektu nielenže sledovala cieľ v podobe rozvoja kompetencií v jednotlivých jazykoch vzdelávania, ale aj otvorila priestor na integráciu a vedomé prijatie viacjazyčnosti v škole formou zážitkového vzdelávania v prevažne nemecky hovoriacom každodennom živote.

Školy v Burgenlande – podpora menšinových jazykov

Burgenlandskými obcami ležiacimi priamo na rakúsko-slovenských hraniciach sú Kittsee, Pama a Nemecké Jarovce v okrese Neusiedl am See.

V spolkev krajine Burgenland žilo v roku 2019 3626 obyvateľov so slovenským občianstvom. Toto číslo v posledných rokoch nepretržite rástlo (por. údajov Statistik Austria, 2019):

Obrázok 1 - Rakúsko-slovenská hranica.

Zdroj: grafika Pernsteiner-Koller

Obrázok 2 - Detailné znázornenie hraníc regiónu Burgenland.

Zdroj: grafika Pernsteiner-Koller

²³ „Förderung der muttersprachlichen Entwicklung“. Dostupné na https://www.wienerkindergruppen.org/fileadmin/user_upload/Gesetze/Wiener_Bildungsplan.pdf: 47.

²⁴ „wissenschaftlich geleiteten ganzheitlichen Förderung bestimmter Entwicklungsaspekte der Kinder, die die Entwicklung der Sprachkompetenz unterstützen“.

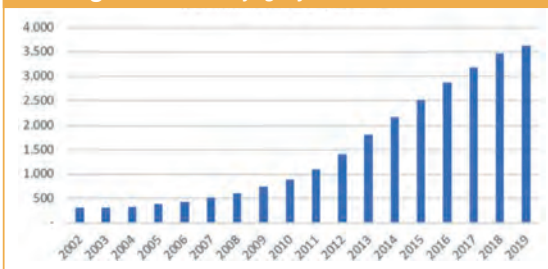
²⁵ NÖ Sprachenoffensive

²⁶ Ide tu o 4-semestrálne štúdium a ponuku ďalšieho vzdelávania, napr. seminárov, workshopov prednášok, spoločných stretnutí zameraných na spoluprácu a semináre na tému jazyk a viacjazyčnosť. Podrobnejšie informácie v publikácii „Interkulturelle Bildung in NÖ Landeskinderärten“, (2015).

²⁷ Viac informácií na <https://www.sprachkompetenz.at/sprachenoffensive/allgemeines/>.

²⁸ Viac o Jazykovej ofenzíve v Dolnom Rakúsku na: https://www.sprachkompetenz.at/fileadmin/user_upload/docs/Neu/Folder_2seitig.pdf.

Obrázok 3 – Ľudia so slovenským občianstvom žijúci v spolkev krajine Burgenland. Zdroj: grafika Pernsteiner-Koller

V Rakúsku je slovenčina uznaným menšinovým jazykom spolu so slovinčinou, maďarčinou, češtinou a rómčinou. Na Slovensku je nemčina zakotvená v Európskej charte regionálnych alebo menšinových jazykov spolu s bulharčinou, chorvátčinou, češtinou, maďarčinou, poľštinou, rómčinou, ruštinou, rusínčinou, srbčinou a ukrajinčinou (pozri Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov 2019).

Organizácia výučby slovenského jazyka v Burgenlande

V školskom roku 2019/2020 je na základných školách Gattendorf, Nickelsdorf, Zurndorf a Kittsee a na strednej škole Neue Mittelschule Kittsee v ponuke vyučovanie slovenčiny ako materinského jazyka pre celkom 103 žiakov v rozsahu 23 hodín týždenne. Okrem toho sa slovenčina vyučuje prostredníctvom voľných cvičení pre nemecky hovoriacich žiakov na základnej škole Kittsee. Navyše v rámci projektu BIG SK-AT spolupracujú s materskými a základnými školami v Kittsee a Zurndorfe dve jazykové lektorky, ktoré prinášajú viac slovenčiny do pedagogickej práce. Keďže jazykové lektorky pracujú v materských aj základných školách, a to spravidla integračne a v súlade so špecifikami daného zariadenia (kap. 4.4.2), plnia funkciu jazykového prostredníka pre nemecky aj slovensky hovoriace deti pri prechode zo vzdelávacej inštitúcie nižšieho stupňa na vyšší stupeň.

Tieto opatrenia pri prechode z materskej školy na základnú školu sa opierajú o vedecké poznatky Vysokej školy pedagogickej v Burgenlande. Výsledky

výskumu sú dostupné www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Sociálno-emocionálna kompetencia/ Pedagogické koncepty, a tiež v tlačenej forme.

3.4 Realizácia v prechodových obdobiach (z materskej na základnú školu alebo z 1. na 2. stupeň základnej školy)

Obdobiu prechodu medzi jednotlivými stupňami vzdelávania sa na Slovensku a Rakúsku pripisuje rôzna dôležitosť. Rozdiely vyplývajú z organizácie a riadenia jednotlivých vzdelávacích inštitúcií. Zatiaľ čo na Slovensku patrí materská škola a oba stupne základnej školy často pod jedno vedenie, ktoré realizuje rovnakú koncepciu vzdelávania, v Rakúsku sa jednotlivé stupne vzdelávania realizujú v troch rôznych inštitúciách (materská škola, Volksschule – tzv. Ľudová škola a Neue Mittelschule – tzv. Nová stredná škola), ktoré navyše spadajú pod rôznych zriaďovateľov. Takáto situácia výrazne komplikuje vzájomnú spoluprácu a deťom/žiakom sťažuje prechodové obdobie.

3.4.1 Prechodové obdobie z materskej na základnú školu – Rakúsko

Pri prechode z materskej na základnú školu slúži ako orientácia pre spolupracujúce vzdelávacie inštitúcie dokument „Sprievodca jazykovou podporou pri prechode z materskej školy na základnú školu“²⁹, ktorú vypracoval Inštitút Charlotte Bühlerovej a vydalo ho Ministerstvo školstva. Uvádza podobnosti v učebných plánoch oboch vzdelávacích inštitúcií a poskytuje prehľad o sprevádzaní pri prechode z materskej školy na základnú školu aj v jazykovej oblasti. Dohoda podľa § 15a-B-VG nabáda obe inštitúcie, aby spolupracovali v jazykovej oblasti pri prechode z materskej na základnú školu na základe tejto príručky.

S novou celonárodnou vyhláškou o jazykovej podpore, ktorá nadobudla účinnosť v školskom roku 2019/2020, boli opäť definované konkrétne právne opatrenia s cieľom regulovať jednotnú spoluprácu

cu medzi materskou školou a základnou školou v oblasti jazykovej podpory vo všetkých spolkových krajinách.

Z hľadiska vedy však toto nové nariadenie opäť venovalo príliš malú pozornosť viacjazyčnosti detí vo vzdelávacích inštitúciách. Z pohľadu odborníkov je prehodnotenie celkového jazykového prístupu k vzdelávaniu, ako aj profesionalizácie pedagogických zamestnancov nutné (Panagiotopoulou, 2016; Tracy, 2019). Prvé opatrenia v tejto oblasti boli stanovené o. i. aj v tomto projekte, ako aj regionálnymi koncepciami v oblasti ďalšieho vzdelávania, napríklad v Dolnom Rakúsku v rámci heidelbergského interakčného tréningu.

3.4.2 Prechodové obdobie z 1. na 2. stupeň základnej školy – Slovensko

Jedným z najnáročnejších období v živote žiaka je prechod z prvého na druhý stupeň základnej školy. Napriek tomu sa mu nevenuje patričná pozornosť (Walterová a kol., 2011).

Je nutné si uvedomiť, že prechod z 1. na 2. stupeň základnej školy nie je jednorazový akt, ale dlhodobý a často náročný proces. Začína už na prvom stupni, vo štvrtom ročníku a končí až koncom šiesteho ročníka. U žiakov dochádza k zásadným zmenám vo fyzickom i emocionálnom vývoji, v rozvoji myslenia i sociálnych vzťahov (v súčasnosti badať akceleráciu vývinu). Často sa mení zloženie triedy – sociálnej skupiny, jej sociálne, demografické a psychologické charakteristiky.

Ako možno žiakom tento prechod uľahčiť?

Na prvom stupni základnej školy, zvlášť vo štvrtom ročníku, je vhodné, ak učiteľka začlení do svojich plánov postupné oboznamovanie sa žiakov so spôsobom výučby na druhom stupni základnej školy. Príprava na zmenu systému práce, zvýšenú fluktuáciu pedagógov a stretávanie sa s rozličnými typmi osobností učiteľov môžeme doceliť organizáciou

rozmanitých besied, diskusií s učiteľmi druhého stupňa základnej školy, či formou návštevy otvorených hodín na druhom stupni základnej školy.

Vzhľadom na aktuálne podmienky a prechodové rituály je zrejme, že chýba väčšia kooperácia, prepájanie týchto dvoch, na prvý pohľad odlišných a samostatných svetov. Učители druhého stupňa základnej školy by sa mali zase snažiť o čo najväčšiu nadväznosť na kurikulum prvého stupňa a nezačínať akoby „od nuly“ a hneď „zhurta“. Samotný proces adaptácie je u každého žiaka individuálny a vhodnými aktivitami, najmä na začiatku školského roka je možné eliminovať adaptačné problémy a zmierniť náhle zmeny v živote žiaka a jeho rodiny.

V rámci prístupu by mali učители prvého a druhého stupňa tvoriť spoločne adaptačné programy zamerané na prácu s postojmi žiakov ku škole a učeniu sa. Odporúča sa, aby táto spolupráca vychádzala z väčšieho pochopenia učiteľov navzájom a z poznania špecifik daného stupňa základnej školy. To je možné podporiť vhodnými stratégiami, akými sú napr. vzájomné hospitácie, konzultácie, recipročné odovzdávanie si skúseností, žiackych portfólií a samozrejme spolupráca metodických združení na oboch stupňoch základnej školy.

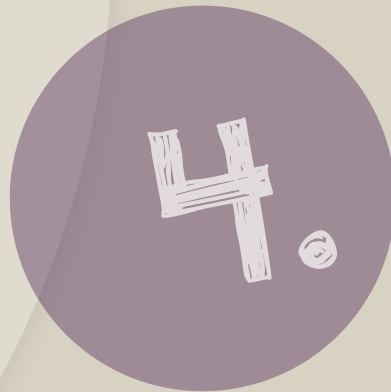
I keď by sa na prvý pohľad mohlo zdať, že vstupom na druhý stupeň základnej školy končí „hranie“ a nastupuje „seriózne učenie“, skúsený pedagóg, znalý didaktických princípov a metód zážitkového učenia vie, že tomu tak nie je.

Optimálne je, ak si učители druhého stupňa, ktorí majú primárne za úlohu napĺňanie kurikula, uvedomia, že cesty, teda stratégie, metódy, formy a činnosti môžu byť jednak pre žiaka aktivizujúce, a jednak nimi stále môžu dosiahnuť stanovený výchovno-vzdelávací cieľ.

Zážitkovosť nie je trend, ani módný výstrelok vhodný iba pre materské a prvý stupeň základnej školy. Je to spôsob učenia sa, ktorý je efektívny bez ohľadu na vek, pohlavie, rasu či stupeň vzdelania.

²⁹ Dostupný na <https://www.charlotte-buehler-institut.at/leitfaden-zur-sprachlichen-foerderung-am-uebergang-vom-kindergarten-in-die-grundschule/>.

MODELY
JAZYKOVÉHO
VZDELÁVANIA

Modely jazykového vzdelávania

Predložené modely vychádzajú z analýzy existujúcich rámcových požiadaviek v jednotlivých regiónoch a súčasne zohľadňujú konkrétnu situáciu v jednotlivých vzdelávacích inštitúciách (pilotných školách). Preto ich treba chápať ako koncepcie s podobnými cieľmi, obsahmi a použitými metódami, ktoré sa však odlišujú v ich naplnení.

Zameriavajú sa na rozvoj osobnostných a sociálnych kompetencií dieťaťa/žiaka (kap. 5. modul 1), ktoré sú úzko prepojené s komunikatívnymi (kap.5, modul 2) a kognitívnymi kompetenciami (kap. 5, modul 3). Okrem toho podporujú aj rozvoj učebných a metakognitívnych kompetencií, ktoré tvoria základ ďalšieho učenia sa a súčasne deťom/žiakom uľahčujú prechodové obdobie.

Všetky modely vychádzajú zo zážitkovej pedagogiky a zapojenia jazykového vzdelávania do každodenných situácií. Využitím každodenných situácií si deti/žiaci jednotlivé verbálne pojmy vytvárajú a osvojujú prostredníctvom konkrétneho zážitku.

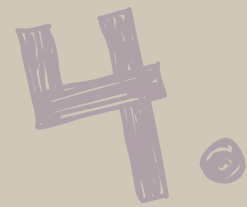

Spoločne kladú veľký dôraz na vytváranie podnetného jazykového prostredia, na kvalitné vzťahy ku deťom/žiakom a dôvernú atmosféru, ktorá vo významnej miere prispieva k trvalým vedomostiam. Všetky modely sú dostupné na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/ Pedagogické koncepcie.

4.1 Modely pre materské školy

Aby bolo možné zabezpečiť úspešné jazykové vzdelávanie orientované na dieťa a jeho záujmy, je dobré z pohľadu vývinovej psychológie a pedagogiky zohľadňovať rôzne vývinové aspekty mladšieho školského veku. Deti vo veku od 3 do 6 rokov sú z hľadiska telesného vývinu mimoriadne pohyblivé, postupne sa zlepšuje ich jemná a hrubá motorika. Pri učení cudzieho jazyka sa dajú tieto charakteristiky využiť na rôzne pohybové aktivity a činnosti (hra, tanec, telesné cvičenia). Ďalej dochádza ku kvalitatívnym zmenám v poznávacích procesoch i emocionálnom vývine (záujem o kontakty s vrstovníkmi a sociálnu interakciu). V tomto veku deti zameriavajú svoju pozornosť na okolité (sociálne) prostredie, ktoré má dôležitú úlohu pri podpore jazykového vzdelávania (Cummis, 1991).

Skorý začiatok jazykového vzdelávania je úzko spätý s požiadavkou optimálneho prostredia, ktoré zodpovedá potrebám a požiadavkám detí. Vedecké štúdie poukazujú na to, že zámerná pozornosť (prejavovaná slovne aj fyzicky), rovnako ako citlivé reakcie na detské otázky a záujmy úzko súvisia so školskými výsledkami a kognitívnym vývinom detí (Bornstein, Tamis-Le Monda, 1989; Landry a kol., 2001). Aj rôzne pedagogické prístupy naznačujú, že riadené hrové situácie lepšie podporujú kvalitu učenia sa, zapamätávanie si a kognitívne procesy detí ako priame inštrukcie.

Deti sa najľahšie učia prostredníctvom jazykových hier a rôznych činností. Tieto v sebe nesú pozitívny emočný náboj, ktorý napomáha lepšiemu zapamätaniu si. Preto je potrebné v tomto veku voliť také aktivity, ktoré u detí podporujú získavanie vlastných skúseností.

Preto by sa skoré jazykové vzdelávanie malo ponúkať v každodenných situáciách a nie ako doplnková aktivita. Takýto prístup lepšie zodpovedá detskému vývinu a správaniu a podporuje sociálne interakcie, ktoré možno chápať ako hybnú silu jazykového vzdelávania (Mayr, 2013).

Deti v tomto veku disponujú veľkým kognitívnym a neuronálnym potenciálom pre učenie sa jazykov. Intuitívna a implicitná forma učenia sa jazykov im umožňuje prenášať tieto schopnosti aj na ďalšie jazyky a mala by byť optimálne využitá vo vzdelávacích aktivitách v materských školách.

Vytváranie jazykovo podnetných situácií, prispôbených schopnostiam detí, sa ukazuje byť najefektívnejšie vtedy, ak sú zapojené do každodenného života detí, čím menia svoju kvalitu aj kvantitu.

Kvalita vzájomných interakcií a každodenné dialógy sú najdôležitejšou premennou pri zvyšovaní štandardov kvality materskej školy (Tieze a kol., 1996). Množstvo jazykových podnetov, ktorým sú deti vystavené, priamo ovplyvňuje ich jazykový vývoj (Konishi, Johnson a kol., 2013). Súčasne tvorí kvalita jazykových schopností pedagogických zamestnancov (vrátane komplexnosti a rozmanitosti) kľúčový predpoklad syntaktického rozvoja u detí (Huttenlocher, Vasilyeva a kol., 2002).

To sú dôvody, pre ktoré by sa v jazykovom vzdelávaní nemalo šetriť v personálnej oblasti. Jazykové schop-

nosti ako aj odborné vedomosti pedagogických zamestnancov majú kvalitatívny aj kvantitatívny vplyv na jazykový rozvoj detí.

4.1.1 Jazyk v reálnych komunikačných situáciách – Dolné Rakúsko

Predpokladom úspešnej komunikácie a vzájomného spoznávania sa ľudí v pohraničí je ovládanie jazyka svojho suseda. Vďaka podpore Európskeho fondu regionálneho rozvoja (INTERREG) sa deti v rámci jazykovej ofenzívy (NÖ Sprachenoffensive) učia už 15 rokov v materských a následne základných školách v pohraničných oblastiach Dolného Rakúska slovenčinu ako jazyk suseda. Deti tak majú možnosť komunikovať a spoznávať ľudí inej kultúry, ktorí žijú v ich susedstve a tým prestávajú byť pre nich cudzí. V rámci nového projektu BIG SK-AT sme si na Úrade Dolnorakúskej krajskej vlády, oddelenie pre materské školy položili tieto tri otázky:

1. Ako môžeme využiť dlhoročné skúsenosti v oblasti sprostredkovania jazyka pri vytváraní novej koncepcie?

Dlhoročné pozitívne skúsenosti z materských a základných škôl Dolného Rakúska sme prepojili s najnovšími vedeckými poznatkami z oblasti didaktiky (jazykov) a teórií učenia a vytvorili sme model Sprostredkovania jazyka suseda, ktorý môže v praxi úspešne fungovať v rôznych rámcových podmienkach, ako aj pre rôzne jazyky.

Model sme vytvorili na základe spolupráce medzi jazykovými lektorkami³⁰, expertkami a učiteľkami. Regionálne a cezhraničné pracovné skupiny nám pri tom poslúžili ako platforma na výmenu skúseností a vytvorenie spoločnej koncepcie a metodických materiálov.

³⁰ Zvolili sme preklad jazyková lektorka myslíme tým lektorku slovenčiny ako jazyka suseda. V Dolnom Rakúsku sa pre tieto lektorky používa pomenovanie MMky (skratka vznikla z pojmu Muttersprachliche Mitarbeiterin, čo v preklade znamená rodená hovoriaca).

Vidím,
vidím ...

... počujem,
počujem ...

2. Môže jeden model sprostredkovania jazyka fungovať v rôznorodých rámcových podmienkach?

V našich úvahách sme vychádzali z predpokladu, že práca jazykových lektoriek (MM) je neoddeliteľnou súčasťou každodenného fungovania v materských školách. Z toho vyplýva, že by sprostredkovanie jazyka suseda malo byť zamerané na dieťa a realizované v každodenných komunikačných situáciách, pretože jazyk sa dieťa naučí iba jeho používaním.

Predložený model predstavuje pokus začleniť jazyk suseda do reálnych komunikačných situácií, v ktorých jazykové lektorky reflektujú svoju úlohu jazykového vzoru a vytvárajú rôzne jazykové podnety na to, aby sa detí učili jazyk v známom sociálnom prostredí.

Zamerali sme sa preto na reálne komunikačné situácie, pozorovali ich, analyzovali a spracovali tak, aby umožňovali deťom získavať skúsenosti s jazykom suseda v zmysluplných kontextoch a tým sa ho učiť. Jednotlivé situácie vychádzajú z Rámcového vzdelávacieho programu Dolného Rakúska, každodenných činností v materských školách (napr. hra, pobyt vonku), záujmu detí (aktuálne zážitky) alebo iniciatívy jazykovej lektorky/učiteľky (návšteva partnerskej materskej školy). Dôraz sme kládli predovšetkým na situácie, ktoré je možné ďalej jazykovo rozvíjať aj na základných školách.

3. Ako môžeme jazykové lektorky pripraviť na ich novú, reflektujúcu rolu?

Reálne komunikačné situácie vznikajú často spontánne, a preto ich možno plánovať iba čiastočne. Napriek tomu by mali tvoriť dôležitý doplnok k vopred plánovanej jazykovej ponuke. Práve v nich deti získavajú možnosť rozvíjať jazykové kompetencie a využívať skúsenosti, ktoré získali v rámci pripravenej, tradičnej ponuky. Táto kombinácia nám umožní využiť celý učebný potenciál dieťaťa, ktoré si tak môže vyskúšať rôzne komunikačné roly. Všetky jazykové podnety vychádzajú z jeho potrieb a záujmov.

Jazykovým lektorkám sme ponúkali sprievodné semináre s množstvom teoretických impulzov, ktoré mali možnosť preniesť do vlastnej praxe a skúsenosti následne reflektovať v rámci celej skupiny.

Všetky výsledky sme zhrnuli do didakticko-metodickej príručky Sprostredkovanie jazyka suseda v reálnych komunikačných situáciách (Didakticko-metodická príručka pre materské školy)³¹. Príručka nepredstavuje žiadnu uzavretú metodickú koncepciu, skôr ide o praktickú príručku plnú nápadov pre všetkých, ktorí sú akýmkoľvek spôsobom zapojení do procesu sprostredkovania jazyka suseda alebo iných jazykov.

4.1.2 Prístup, ktorý citlivo reaguje na viacjazyčnosť detí. Materské školy s viacjazyčnými skupinami – Viedeň

Vedomé využívanie „jazykového potenciálu“ je primárnym cieľom vzdelávacej politiky. Má totiž za úlohu umožniť mladým ľuďom žiť vo viacjazyčnom svete za podmienok jazykovej a kultúrnej rozmanitosti.

„Na jednej strane to znamená nerobiť deti a dospelých, ktorí sú už viacjazyční, jednojazyčnými, ale využiť a rozšíriť ich jazyky a jazykové schopnosti; a to na druhej strane znamená zavčas otvoriť jednojazyčným deťom prístup k viacjazyčnosti.“³² (Krumm, 2017)

Sprostredkovať deťom, ale aj rodičom a pedagógom toto vedomie, a tým ich posilniť, je v súčasnosti jednou z najdôležitejších úloh materskej a základnej školy.

Rakúski priatelia detí – Krajská organizácia Viedeň (Österreichische Kinderfreunde, Landesorganisation Wien) túto úlohu napĺňajú prostredníctvom pilotovania nového jazykového prístupu, ktorý citlivo reaguje na viacjazyčnosť detí v pilotných zariadeniach.

Novinkou je aj to, že do tohto procesu je zapojená celá materská škola, aby sa optimálne využívali jazykové potenciály a zdroje aj v tíme a aby sa neustále inštitucionálne poskytovalo miesto pre každodenné viacjazyčné vzdelávanie v jednotlivých inštitúciách.

Ako je možné komunikovať pozitívny postoj k viacjazyčnosti v bežnom živote materskej školy?

Odpoveďou je zvedavosť medzi deťmi, ako aj medzi pedagógmi, ktorí prejavujú záujem o možno pre nich neznáme jazyky detí.

Táto zvedavosť môže viesť k tomu,

- aby sa deti privítali vo všetkých jazykoch zastúpených v skupine;
- aby/alebo rodičia predčítali skupine knihu vo zvolenom čase v prvom jazyku;
- aby/alebo dieťa so skupinou zdieľalo pieseň v jednom zo svojich prvých jazykov;
- aby/alebo sa v čitateľskom kútiku dali nájsť knihy vo všetkých jazykoch.

Príklady ukazujú, že nie je potrebné vynaložiť veľa úsilia a času, aby každodenný pedagogický život citlivo reagoval voči jazykom, ale závisí predovšetkým od toho, ako preukázať rovnakú úctu všetkým jazykom.

Deti ako jazykí experti ...

Deti dostávajú príležitosť vystupovať ako **jazykí odborníci** a zažiť, že dokážu niečo špeciálne, a to hovoriť iným jazykom. Toto uznanie pozitívne ovplyvňuje dieťa v jeho osobnostnom rozvoji, pretože jazyk je súčasťou jeho identity. Okrem toho je každé viacjazyčné dieťa prínosom pre skupinu, pretože **VŠETKY** deti sa naučia spoznávať a oceňovať rozmanitosť a záujem o jazyky.

Je však dôležité najprv u každého dieťaťa spoznať, čo už vie (vrátane ďalších jazykov!), individuálne ho podporiť a „posunúť“ ho odtiaľ, kde sa práve nachádza – to platí pre všetky oblasti rozvoja, teda aj pre jazykový rozvoj.

³¹ Dostupná na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/Pedagogické koncepcie.

³² „Das bedeutet zum einen, Kinder und Erwachsene, die bereits mehrsprachig sind, nicht einsprachig zu machen, sondern ihre Sprachen und sprachlichen Fähigkeiten zu nutzen und zu erweitern; und das bedeutet zum anderen, auch einsprachigen Kindern früh einen Zugang zu Mehrsprachigkeit zu eröffnen.“

Ak začneme vnímať deti v ich jazykovej individualite, musíme súčasne konštatovať, že existujú rôzne kontexty viacjazyčnosti a tým aj rôzne jazykové podnety, ktoré sa od dieťaťa k dieťaťu odlišujú vo svojej kvantite aj kvalite.

Okrem uznania, ktoré tiež zvyšuje vnútornú motiváciu dieťaťa treba používať všetky jemu známe jazyky, preto kládli pedagógovia v projekte BIG SK-AT tiež osobitný dôraz na jazykové podnety, „jazykovú ponuku“ (Tracy, 2008), ktorá zohráva rozhodujúcu úlohu v jazykovom vzdelávaní.

S cieľom kvalitatívne, ako aj kvantitatívne zvyšovať jazykové podnety získal každý pedagóg vo svojej skupine podporu od viacjazyčného jazykového asistenta (sprievodcu). Spolu s pedagógom pracoval asistent 4 hodiny denne na tom, aby jazyková ponuka bola interaktívnejšia, rozmanitejšia, vysoko kvalitná a orientovaná na záujmy i témy detí. Toto sú dôležité aspekty na zlepšenie kvality učenia, ukladania poznatkov a kognitívnej výkonnosti pri osvojovaní si jazykov.

Deti tak mali v rámci bežného pedagogického dňa veľa príležitostí experimentovať s jazykom.

Deti ako jazykoví detektívi ...

Vzdelávacia činnosť citlivá ku všetkým jazykom a aktívne využívanie všetkých jazykových potenciálov viedla u detí tiež k tomu, aby ako „jazykoví detektívi“ (bolo to tak ponúknuté aj metodicky) získali prehľad o fungovaní rôznych jazykov tým, že využijú možnosti prenosu a interferencie medzi jazykmi, ktoré používajú aj v každodennom pedagogickom živote a naučia sa o tom rozprávať. Okrem toho sa precvičovali produktívne a receptívne schopnosti s cieľom rozvíjať jazykové metakompetencie, učebné kompetencie, ako aj stratégie používania jazykov, ktoré sú dôležité pre akékoľvek ďalšie jazykové vzdelávanie.

Čo k tomu ako pedagóg potrebujem vedieť?

Vzdelávacia činnosť citlivá ku všetkým jazykom a Zmenu jazykovo-pedagogického každodenného života neustále sprevádzali odborní poradcovia a v rámci ďalšej odbornej prípravy sprostredko-

vali pilotným inštitúciám. Išlo pritom o znalosti o viacjazyčnom osvojovaní si jazykov, lingvistické aspekty, ale aj vhodné didaktické formáty, a tiež o konkrétne začlenenie prvého jazyka s cieľom umožniť lepšie využívať jazykový repertoár detí.

Zavedením nového prístupu citlivého ku všetkým jazykom ide vedúcemu projektu o niečo zásadné:

Totíž o to, „aby sa viacjazyčnosť a miešanie jazykov, prepínanie medzi jazykmi, ktoré sú bežné vo viacjazyčných spoločnostiach, v hospodárstve a v rodinách, stali bežnými aj vo vzdelávacom systéme od materských škôl po vysoké školy, vo vzdelávaní pedagógov a v oblasti vedy“³³ (List, List, 2001). Projekt BIG SK-AT k tomu rozhodujúcim spôsobom prispieva.

4.1.3 Príbehové vzdelávanie v materských školách – Daphne (SK)

V rámci zážitkovo orientovaného prístupu k učeniu sa v materských školách (v spojení s environmentálnou výchovou) sa v DAPHNE (Inštitút aplikovanej ekológie, o. z.) stotožňujeme s názorom, že deti sa učia hlavou, srdcom a rukou. Tento názor sformuloval už Pestalozzi (1784 – 1827), či J. A. Komenský (1592 – 1670), ktorý presadzoval celostný rozvoj osobnosti vychádzajúci zo vzdelávania ducha, srdca, jazyka a ruky.

Nesmierne dôležitú úlohu v tomto období života detí zohráva aj prístup a osobnosť učiteľa ako aj vytvorenie priateľského a bezpečného prostredia. Preto pristupujeme k deťom s láskou, nadšením a túžbou odovzdať časť zo seba a svojich vedomostí i skúseností v environmentálnom správaní a vnímaní sveta.

Pri deťoch v materskej škole je tiež mimoriadne dôležitá motivácia a forma výučby. Motivácia tejto vekovej skupiny je často jednoduchá, avšak môže naraziť na problém pri počtoch detí vo veľkej skupine, či nesprávne zvolenej forme prevedenia. Pokiaľ

nemá program formu tvorivej dielne (napr. ručná výroba recyklovaného papiera), využívame ďalšiu osvedčenú formu, a tou je príbehové vzdelávanie. Na pozadí príbehu, do ktorého sú deti vždy aktívne zapojené, najlepšie pochopia zmysel aktivít a súvislosti (často tak pochopia príčiny či dôsledky nášho každodenného konania), ktoré im chceme vysvetliť.

Najdôležitejšie skúsenosti získavajú deti pomocou vlastných zmyslov, ktorých zapájanie je neoddeliteľnou súčasťou každého nášho programu. Čím viac zmyslov deti zapoja do učenia, o to rýchlejšie informácie pochopia a ľahšie si ich zapamätajú. Pomáhajú nám k tomu mnohé nápadiť vizuálne (napr. maľované plátna, kostýmy, 3D modely, reálne prírodniny) či akustické pomôcky (napr. nahrávky zvukov vtáčikov, hudobné nástroje), ktoré deťom pomôžu ľahšie pochopiť danú tému a zároveň im vytvoria priestor zapojiť naplno aj vlastnú fantáziu.

Neoddeliteľnou súčasťou našich programov je záverečná reflexia, aby si deti „upratali“ vedomosti, zručnosti, postoje. Toto zopakovanie prebieha často formou pohybovej alebo tvorivej aktivity, prípadne vyjadrením svojich pocitov v spoločnom kruhu.

Okrem zážitkovej roviny, kedy dieťa prostredníctvom emócií spoznáva svet okolo seba obsahuje v sebe každý príbeh aj komunikatívnu rovinu, kedy to, čo zažilo, spoznalo a precítilo podáva ďalej. Jazyk sa tak stáva dôležitým prostriedkom na tejto ceste a pomáha tak utvárať vzťah k realite. Príbehové vzdelávanie je možné využívať aj v rámci oboznamovania sa s cudzím jazykom, kedy prežitie príbehu najprv podporíme aktivitami uľahčujúcimi porozumenie textu a následne im pomôžeme svoje skúsenosti sformulovať v závislosti od jazykových schopností detí, napr. primeranou formuláciou otázok.

4.1.4 Celostný prístup k jazykovému vzdelávaniu – Bratislava Nové Mesto

V Bratislave Nové Mesto sa realizoval s deťmi v materských a základných školách modul 1: Dôvera – „Ja a svet okolo mňa“, ktorý je zameraný na rozvoj sociálno-emocionálnych kompetencií. V rámci modulu sme kládli dôraz na jazykový rozvoj, no predovšetkým na rozvoj osobnostný.

Deti v materských školách sa oboznamovali s nemeckým jazykom v rámci krúžku v popoludňajších hodinách počas 30-minútových vyučovacích jedno-

³³ „die Mehr- und die Quersprachigkeit, das Sprachwechseln und das Sprachmischen, also die Normalität der Mehrsprachigkeit in der Gesellschaft, in der Wirtschaft und in den Familien, auch im Bildungswesen, im Kindergarten, in der Schule und Hochschule, in der PädagogInnenbildung und Wissenschaft Normalität werden zu lassen“.

tiek jedenkrát do týždňa. Primárny dôraz sa kládol na vytvorenie priaznivej sociálno-emocionálnej klímy v triede a na to, aby sa deti na ďalšie stretnutie tešili a mohli si tak začať vytvárať pozitívny vzťah k cieľovému cudziemu jazyku, t. j. nemeckému jazyku. Lektorky pri práci používali plyšové zvieratká, loptičky a iné predmety, s ktorými sa deti opakovane stretávali. V jednej skupine si lektorka dokonca

vymyslela postavu imaginárneho zvieratka Mafa a jeho kamarátov, ktorých deti mohli zažiť v rôznych sociálnych a jazykových situáciách a na ktorých nové dobrodružstvá sa vždy tešili.

Pri príprave metodického materiálu sme brali do úvahy viacero významných faktorov typických pre deti predškolského veku, ako napríklad to, že deti

ešte neovládajú písanie a čítanie, ale na druhej strane sú prirodzene zvedavé a hravé.

Stretnutia vychádzali z humanistického konceptu celostnej pedagogiky a zo zážitkového učenia a tieto sa premietali do štruktúry vyučovacích jednotiek. Do výchovno-vzdelávacieho procesu sme vybrali a zaraďovali mnoho pohybových aktivít. Aktivity boli zamerané na tvorivú dramatikú, kreslenie, maľovanie či prácu s plastelínou. V neposlednom rade to bolo i rozprávanie príbehov a počúvanie. Práve počúvanie (príbehy, piesne) bolo významné z hľadiska schopnosti detí tohto veku absorbovať akýkoľvek jazyk, preto sme dbali na dostatočné jazykové podnety, ktoré mali za úlohu podporiť receptívnu jazykovú skúsenosť detí.

Keďže pamäť detí ešte nepracuje intencionálne, pri príprave metodického materiálu sme kládli dôraz na také podnety, ktoré oslovovali detské emócie a motiváciu, čím zvyšovali pravdepodobnosť zapamätania si.

Materiály na jednotlivé vyučovacie jednotky boli zamerané na získavanie sociálno-emocionálnych kompetencií. Deti si tak popri osvojení nemeckého jazyka vyskúšali aj individuálnu činnosť. Dôraz sa kládol na prácu v skupinách – deti spolupracovali, prijímali spoločné rozhodnutia, ale aj súperili a skúšali si presadzovať svoje nápady.

Témy vyučovacích jednotiek³⁴ boli zostavené tak, aby sa dali zaradiť do siedmich okruhov relevantných pre Modul 1:

- ▶ 1. Pocit bezpečia a istoty – vedieť pomenovať pocity, vlastné aj iných.
- ▶ 2. Byť tu a teraz – spoznať svoje silné stránky a nájsť, čo mám s inými spoločné.
- ▶ 3. Dôverovať vnútornému hlasu – vytváranie dôvery a riadenie sa intuíciou.
- ▶ 4. Hierarchia v skupine – pocit spolupatričnosti, vážiť si druhého a vedieť sa navzájom pochváliť.
- ▶ 5. Načúvanie – zdvorilosť, vnímanie seba, spoznať a rešpektovať hranice.
- ▶ 6. Dôvera – zaznamenať šťastné chvíle, robiť rozhodnutia a prevzatie zodpovednosti.
- ▶ 7. Vnímanie seba samého – radosť z činnosti, som dobrý taký, aký som, každý je člen v skupine.

Metodický materiál pre Modul 1 Osvojovanie si jazyka suseda v spojení s emóciami (v sociálnom kontexte) predstavuje súbor vzorových príkladov (hodín), ktoré sú síce tematicky pestré a akceptujúce záujmy tejto vekovej skupiny, no vždy ich možno zaradiť do vyššie uvedených tematických okruhov. V metodickom materiáli sa ponúkajú vzorové hodiny, ktoré na seba obsahovo nadväzujú, no rovnako aj vzorové hodiny stojace samostatne.³⁵

► 4.2 Modely pre 1. stupeň základných škôl

Pre jazykový vývin detí mladšieho školského veku je tiež dobré z pohľadu vývinovej psychológie a pedagogiky zohľadňovať rôzne vývinové aspekty: Pre mladší školský vek (6 – 11 rokov) je charakteristické, že vývin žiakov prebieha individuálnym tempom, t. j. plynulo, ale nerovnomerne.

Žiaci v tomto veku sú veľmi emotívni („malá puberta“) a zapamätajú si hlavne to, čo je spojené so silnými emóciami. Úlohy a aktivity vychádzajúce s osobného zážitku a skúseností, dotýkajúce sa bezprostredného okolia dieťaťa sú ideálne na znútornenie vedomostí. Dôležitá je aj klíma v skupine, ktorá ovplyvňuje nielen úspech v učení sa, ale aj vzťah žiaka k vyučovaciemu predmetu.

Je vedecky dokázané, že kvalita vzťahu medzi dieťaťom/žiakom a učiteľom má nemalý vplyv na to, s akým nadšením bude dieťa/žiak reagovať na obsah vzdelávania a ako dlho sa naň dokáže sústrediť. Čím srdečnejší vzťah majú k hovoriacemu, tým rýchlejšie a ochotnejšie preberajú jeho jazykový vzor (Maier, 1999).

Dynamicky sa rozvíjajúca predstavivosť je viazaná na konkrétne skúsenosti, ktoré sú subjektívne, často si ich deti dopĺňajú fantáziou, ktorú nedokážu odlíšiť od skutočnosti. Vhodné sú preto učebné a jazykové úlohy zamerané na vlastné zážitky a skú-

senosti žiaka, reprodukovanie naučeného a na podporu fantázie a kreativity. Rozvíja sa aj schopnosť koncentrácie, mení sa jej intenzita a stabilita.

Žiak si neustále osvojuje nové sociálne roly v kolektíve triedy, vytvára si diferencované vzťahy, nové spôsoby reaktivity. Vhodné sú rolové hry so striedaním úloh, úlohy na podporu istoty, bezpečia a ich autonómie. Hodiny treba dobre organizovať, striedať sociálne formy, zaraďovať rôzne súťaže a úlohy na podporu sebahodnotenia a sebaistoty.

Každý kontakt s jazykom by mal byť pre žiaka zážitok zbavený stresu, t. j. bez tlaku, kontroly a opravovania chýb. Pocit vlastného úspechu a pozitívne zážitky dodávajú deťom odvalu a chuť komunikovať v novom jazyku a uľahčujú im tým učenie sa jazyka/viaceroch jazykov v škole.

Z výskumov neurovied k učeniu sa jazyka môžeme odvodiť niekoľko princípov pre pedagogickú prácu:

- 1. Jazykovo stimulujúce prostredie.
Pri učení sa jazykov je dôležitá aj kvalita jazykových impulzov, ktoré vytvárajú neuronálne spoje v mozgu. Takéto prostredie vytvárajú v prvom rade rodičia a rodina. Od okolitého prostredia tiež závisí, ktoré neuronálne prepojenia sa v mozgu vytvoria a ktoré zaniknú. Podporiť tieto neurobiologické procesy môžu zážitky spojené s emóciami a flow. Preto je dôležité, aby bolo každé učenie sa spojené s emóciami, nadšením a hrou (Lenčová, 2006).
- 2. Učiteľ ako (jazykový) vzor potrebuje určité špecifické kompetencie, aby mohol primerane reagovať na vzniknuté jazykové situácie, a to v súlade s modelom sprostredkovania jazyka v reálnych každodenných situáciách (Lachout, 2011, Lojová 2005/2006).
- 3. V tomto veku deti/žiaci imitujú všetko čo počujú a vidia (je to výsledkom procesu učenia

³⁴ Pri výbere tém sme sa inšpirovali knihou M. E. Sedlak „Malá Flo W. spokojná vo svojom „flow“, 2019.

³⁵ Dostupné na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Sociálno-emocionálna kompetencia.

sa podporeného množstvom opakovaní). Preto je neskôr ťažké korigovať a meniť zlé návyky.

- 4. Deti sa učia cez zážitok a hry. Učiteľ by mal vytvárať také situácie, v ktorých sa dieťa/žiak dostane do priameho kontaktu s cudzím jazykom a získa prvé skúsenosti. Takýto vzájomný dialóg s okolitým svetom podporuje celostný vývin dieťaťa/žiaka (Singer, 2003).
- 5. Výber metód vychádza z cieľov a podlieha vývinovým charakteristikám daného veku. Je dôležité, aby zvolené metódy prinášali deťom radosť a vytvárali tak pozitívny vzťah k učeniu sa (cudzieho) jazyka.

Toto všetko podporuje motiváciu pre učenie sa cudzích jazykov, získavanie jazykových vedomostí, porovnávanie jazykov (language awareness), aktívnu spoluprácu, kreativitu, fantáziu, flexibilitu neuronálnych spojení, záujem o učenie a rozvoj osobnosti a kognitívnych schopností (zodpovednosť, spolupráca, empatia, sebavedomie, pozitívny prístup a i.). Prostredníctvom celostného prístupu a širokej ponuky aktivít sa deti rozvíjajú komplexne – v kognitívnej, emocionálnej, afektívnej, osobnostnej a jazykovej oblasti.

4.2.1 Učenie sa prostredníctvom skúseností – Daphne (SK)

Prechodom na základnú školu sa mení nielen prostredie, ale aj potreby detí, **celostný rozvoj osobnosti dieťaťa** však pre nás ostáva prioritou. Trvácnosť vedomostí sa u detí snažíme prehĺbiť cez získavanie nových poznatkov a zručností v spojení s ich vlastnou skúsenosťou. Aj preto ponúkame pre tento vek detí programy formou **terénnych expedícií** v prírode, či **tvorivé aktivity** v prepojení s každodenným životom (napr. tvorba črepníkového hmyzieho hotela – problém ubúdania opeľovačov v krajine). Pomáhajú nám k tomu **pohybové aktivity**, využívanie vhodných **pomôcok** (vysvetlenie kolobehu vody na 3D modeli krajiny) a **materiálov**, ktoré sú reálne (napr. reálne fotografie rastlín či

živočíchov, reálne prírodniny – skameneliny), alebo často len zjednodušenou verziou používanou výskumníkmi či vedcami (napr. ďalekohľad).

Počas výučby sa sústredíme na zopár vybraných bodov v danej téme tak, aby neboli deti zahltené množstvom informácií a mohli si nové vedomosti overiť priamo v prírode či pri tvorivej aktivite v triede. Cieľom našich programov je poskytnúť deťom možnosť spoznať prírodu a jej zákonitosti formou zážitku. Tieto znalosti vedia deti následne rozvíjať v škole, alebo v iných každodenných aktivitách.

Veríme, že keď niečo spoznáme, vytvoríme si vzťah. A keď máme vzťah, dokážeme sa starať a chrániť našu prírodu, prostredie, kde žijeme.

Záverečná **reflexia** predstavuje zopakovanie formou pohybovej alebo tvorivej aktivity, prípadne je vyjadrením (pomenovaním) pocitov žiakov v spoločnom kruhu.

Tento model je možné aplikovať aj na výučbu cudzieho jazyka, kedy žiaci počas expedícií, bádateľských a tvorivých aktivít majú možnosť rozšíriť si slovnú zásobu a precvičiť sa v cudzom jazyku. Tieto jazykové aktivity vedú od porozumenia pokynom až po formulovanie hypotéz a vlastných záverov, v závislosti od ich jazykových schopností.

4.2.2 Celostný prístup k jazykovému vzdelávaniu – Bratislava Nové Mesto

Vyučovanie nemeckého jazyka v rámci projektu BIG SK-AT bolo v Bratislave Nové Mesto realizovaná formou popoludňajšieho záujmového krúžku, ktorý prebiehal dva razy do týždňa.

Štruktúra a priebeh hodín boli koncipované dôsledne v súlade s okruhmi relevantnými pre Modul 1 podľa „FLOW“³⁶ (pozri aj kap. 4.1.4), to znamená, že nešlo o tradičné vyučovanie, v ktorom žiaci prevažne pasívne prijímajú informácie, ale išlo o aktívnu účasť žiakov na rôznych činnostiach cez spoločné zážitky, ktoré mali počas vyučovacích hodín.

V každej skupine bolo maximálne 12 žiakov, čím sa ponúkla možnosť každému z nich zapájať sa podľa svojich možností a schopností do celého diania na hodine. Pri takomto počte žiakov mohol lektor koncipovať vyučovacie jednotky tak, aby sa každé dieťa dostalo k slovu viackrát a aby tak mohli intenzívnejšie rozvíjať svoju slovnú zásobu cez zážitky a skúsenosti spojené s danými činnosťami.

Jednotlivé vyučovacie jednotky boli realizované nielen v učebni, kde mali žiaci k dispozícii stoly, stoličky, tabuľu a rôzne vyučovacie pomôcky, no i v herni, kde mali menej formálne prostredie. Dokonca sa preniesli aj na školský dvor, kde žiaci pri hrách na deke a hrách vo voľnom priestore mohli naplno prejať svoj temperament a zažiť jednotlivé učebné postupy čo najpresvedčivejšie a najhlbšie. V triede alebo v herni sa konali činnosti ako spoločenské hry, či výroba rôznych knižočíek. Žiaci mali k dispozícii pracovné listy, herné plány a pod. Zo sociálnych foriem sa uplatnili hlavne práca vo dvojiciach a skupinová práca.

V realizovaných aktivitách sa zapájali všetky zmyslové orgány – k obľúbeným činnostiam patrila napr. ochutnávka ovocia so zatvorenými očami, ktorú žiaci nechceli skončiť, hľadanie predmetov ukrytých na rôznych miestach v triede, či nahrávanie hlasov do mobilu a následné hádanie, kto to hovoril. Na školskom dvore sa uskutočnili aktivity náročnejšie na priestor, ako hry s loptou, naháňačky, manipulácia s rôznymi prírodninami, so snehom, a i. Žiaci boli veľmi radi, že mohli byť vonku, že mali zážitok s niečím známym a ani si neuvedomili pri tom, že sa vlastne učia slovíčka, slovné spojenia či celé vety. Lektori sa zamerali na témy, ktoré boli žiakom blízke (čísla, farby, ovocie, zvieratá, počasie, pocity a i.) a ktoré vychádzali aj z konkrétnych činností a diania v škole (napr. Deň jablka, Karneval, Vianoce, Veľká noc a i.) Dôraz sa kládol predovšetkým na rozvíjanie sociálno- emocionálnych kompetencií žiakov. Podporovalo sa kooperatívne učenie – práca vo dvojici a v skupine. V sociálnej a emocionálnej oblasti sa rozvíjali témy ako spoznávanie seba a iných,

hľadanie spoločných črt, podpora spolupatričnosti, dôležitosť každého člena skupiny, podporovala sa dôvera žiakov v seba, vnímanie seba i druhých. To všetko sa dialo v kontexte jazykového vzdelávania, v ktorom sa žiaci nenásilnou hrovou formou učili nové slová, slovné spojenia a vety bez toho, aby si uvedomili, že sa učia. Veľmi sa osvedčilo využitie hier ako sú Pexeso, BINGO, karty. Obľúbené u žiakov boli aktivity, kde mohli využívať viac zmyslov, pantomíma, kreslenie, vyrábanie, tanec, spev, hádanky, kúzlenie.

Pre potreby vyučovacích jednotiek si lektorky pripravovali vlastný materiál a didaktické pomôcky (pracovné listy, obrázky k jednotlivým témam, makety, herné plány, karty, privesky, medaily, domčeky, knižky a i.), ktoré využili na priblíženie slovnej zásoby, tém a oblastí žiakom. Mnohé pomôcky si zhotovovali žiaci sami – veľmi radi si vyrábali knižky so slovnou zásobou, s veľkou radosťou manipulovali s figúrkami a inými predmetmi, vyrábali si karty, pexeso, masky. Obľúbené boli aktivity, pri ktorých sa hýbali a pracovali v skupinách. Aj hádanky rôzneho druhu ako priradovanie predmetov a slov, ktoré k sebe patria sa stretli so záujmom.

Pri téme Karneval pracovali žiaci na svojich maskách s veľkým nasadením a pri samotnom karnevale spontánne a s úsmevom na tvári volali, že lepšiu hodinu ešte nemali. Po mnohých aktivitách nasledoval rozhovor v materinskom jazyku o tom, ako sa im pracovalo, čo sa im páčilo a ako sa cítili. Žiaci sa

³⁶ Inšpirované knihou M. E. Sedlak „Malá Flo W. spokojná vo svojom „flow“ (2019).

v diskusii vyjadrovali, že vyučovanie „bolo skvelé, perfektné, že sa im dobre pracovalo a tiež spolupracovalo“, v niektorých prípadoch označili aktivity dokonca za „excelentné.“ Žiaci tak mohli „zažívať jazyk“ v mnohých činnostiach.

Určite jedným z najväčších zážitkov pre nich bola návšteva partnerskej školy v Rakúsku a návšteva rakúskych žiakov u nich v škole, kde mohli tráviť čas so žiakmi – rovesníkmi, s ktorými v rámci pripravených činností mohli komunikovať vo dvoch jazykoch (slovensky a nemecky). V oboch školách boli pre žiakov pripravené rôzne činnosti zamerané na individuálnu prácu, či prácu vo dvojiciach, pri ktorých kreslili, spievali, tancovali, cvičili a súťažili. Niektoré aktivity boli vedené v nemeckom a iné v slovenskom jazyku. Pravidelne sa stávalo, že si žiaci navzájom pomáhali – ochotne prekladali spolužiakom to, čomu nie celkom rozumeli.

Počas týchto stretnutí si žiaci našli kamarátov, ktorí rozprávali síce inou rečou, no napriek tomu si našli cestu k sebe a snažili sa o vzájomné porozumenie. Prirodzeným spôsobom sa tak stierali jazykové bariéry, vytvorili sa nové priateľstvá. Žiaci cez zážitky a vlastnú skúsenosť zistili, že prostredníctvom cudzieho jazyka sa im otvára veľa nových možností. Spoznali niečo iné ako vlastné, našli nových priateľov a pocítili radosť z objavnej a dobrodružnej cesty k jazyku suseda.

4.2.3 Osvojovanie si jazyka prostredníctvom psychomotoricky orientovaných aktivít – Burgenland

Realizácia v praxi formou voľne prístupného jazykovo-veho kútika na základnej škole.

Jazykový kútik predstavuje priestor upravený v súlade s konceptom „Miesto pre pohyb, zážitky a učenie“ Dr. Voglsingera, ktorý predstavuje kombináciu jazykového vzdelávania a priestoru pre pohybové aktivity. Fyzické, zmyslové a sociálne podnety priaznivo pôsobia na motiváciu a schopnosť osvojiť si cudzí jazyk. Učiteľ má na starosti vytvorenie stimulujúceho vzdelávacieho prostredia. Proces učenia si

dieťa organizuje aktívne a samostatne. Deti vždy dostanú ponuku zadania spolu s pripraveným materiálom. Jazykový kútik môžu počas dopoludnia a popoludnia využívať všetky deti v rámci otvorenej výučby i dennej starostlivosti. Raz týždenne sa v tomto priestore deťom venuje aj lektorka slovenského jazyka. To so sebou často prináša nové prístupy, inovatívne hry a kreatívne nápady. Cieľom je prepojiť učenie s pohybom. Raz za tri až štyri týždne deťom pripravíme novú psychomotoricky orientovanú úlohu, ktorú sa snažia plniť hrovou formou v slovenskom alebo nemeckom jazyku. Systém Buddy (dávať na seba vzájomne pozor, byť tu jeden pre druhého, spoločne sa učiť) by mal počas tohto procesu prispieť k utváraniu priateľstiev medzi slovensky a nemecky hovoriacimi deťmi.

Cvičenia kombinujú pohyb a vnemy s učením sa cudzích jazykov. Všetky úlohy si vyžadujú prácu vo dvojiciach alebo v malých skupinách. Každé zadanie je samozrejme možné prispôbiť. Deti môžu podľa svojich potrieb samostatne prichádzať s nápadiami na hry a zmeny.

Obrázok 4 - Jazykový kútik na Základnej škole Zurndorf, Zdroj: Ch. Rammesmayer

Psychomotorické aktivity majú za cieľ optimalizáciu vnímania tela. Dôležitým metodickým prvkom je redukcia vnemov, napríklad dominancia optickej kontroly (Beudels, Lensing a kol., 1994). Pri rozširovaní slovnej zásoby sú učebné a pamäťové procesy veľmi dôležité. Aj podnety z okolia sú však nenahraditeľné. Práve tie hrajú dôležitú úlohu pri tvorbe slov a porozumení.

Pohybové situačné hry z bežného života dieťaťa sú preto ideálnou príležitosťou na budovanie pasívnej a aktívnej slovnej zásoby. Vďaka pohybu, uchopeniu, dotykom a pomenúvaniu dieťa získava hmatový vnem k jednotlivým predmetom a pochopí ich význam na zmyslovej úrovni (Zimmer, 2016).

► 4.3 Modely pre 2. stupeň základných škôl

Didaktika druhého stupňa základnej školy je povahou učiva, podmienkami, využívanými prostriedkami, kvalitou vzťahov i samotným kurikulumom veľmi špecifická.

Aj keď sa učivo stáva náročnejším a abstraktnejším, dokážu učitelia byť expertmi v daných oblastiach a svoje znalosti preniesť prostredníctvom zážitkového učenia aj na žiakov.

Nasledujúce modely ukazujú, ako sa dá spojiť vecné učivo s reálnymi zážitkami v reálnom svete, prepojiť ho na iné vyučovacie predmety a formou reflexie ďalej spracovať.

4.3.1 Zážitkové učenie v reálnych situáciách – Viedeň

Na základe týchto poznatkov bola v projekte BIG SK-AT vyvinutá pracovná štruktúra pre profesionalizáciu vyučujúcich, ktorá môže byť aj modelom výučby:

- 1. na impulzných podujatiach sa sprostredkujú impulzy a zhromažďujú rôzne zážitky;
- 2. v pracovných skupinách sa spoločne reflektujú a spracúvajú zážitky;
- 3. na vyučovaní sa zážitky začlenia do pedagogickej praxe, pretavia sa do praxe a zdokumentujú v príkladoch „osvedčených postupov“.

Impulzy sú ideálne motivujúce, inšpirujúce a vhodné pre všetky vekové kategórie – ich obsahy môžu byť prispôbené konkrétnej vekovej skupine a potrebám detí/žiakov. Keďže ide o projekt precho-

du medzi materskou a základnou školou, resp. 1. a 2. stupňom základnej školy, bolo dôležité, že sa na impulzných podujatiach zúčastnili rovnako pedagógovia materských škôl, prvého stupňa (Volksschule) a druhého stupňa základných škôl (Neue Mittelschulen). Pracovné skupiny boli potom vytvorené oddelene pre pedagógov z materských škôl a učiteľov, pričom učitelia pre 1. a 2. stupeň základnej školy boli v jednej spoločnej pracovnej skupine. Pracovné skupiny viedli odborní poradcovia pre viacjazyčnosť a podporu osvojovania si jazykov. Učitelia následne jednotlivé impulzy implementovali do praxe a najúspešnejšie príklady zaznamenali ako „príklady dobrej praxe“.

Impulzné podujatia

V rámci projektu boli doteraz ponúknuté štyri impulzné podujatia: „Kreatívne impulzy pre vyučovanie a materskú školu“, „Zažiť prírodu“ – Národný park Lobau, „Vytváranie zážitkov“ – ihrisko Robinson a „Krajina vytvára umenie“.

Podrobnejšie popíšeme impulzné podujatie „Kreatívne impulzy pre vyučovanie a materskú školu“. Impulzné podujatie „Krajina vytvára umenie“ bolo tiež zdokumentované ako „príklad dobrej praxe“ (kap. 5.3.2).

Na impulzných podujatiach „Kreatívne impulzy pre vyučovanie a materskú školu“ predstavujú rôzni umelci (napr. herci, rozprávači, rozhlasoví tvorcovia, filmári, spisovatelia, tanečníci) svoju prácu a ich nápady pre implementáciu do praxe pre materské a základné školy. Pedagógovia sa dostali do priameho rozhovoru s umelcami. Vznikli nové projekty a posilnilo sa spojenie medzi školou/materskou školou a umením/kultúrou.

Na workshopoch o viazaní kníh si deti a učitelia mohli vytvoriť vlastné knihy, ktoré sa následne použili počas projektu. Práca na viazaní kníh umožňuje deťom haptický prístup k literatúre alebo dokumentácii (fotografií, spisov atď.). Pozitívne posilnenie vlastnej identity sa dosiahlo personalizáciou kníh tak, že dieťa na ňu napísalo svoje vlastné meno.

Teraz to už viem!

Ďalším projektom je práca s rádiom, v ktorej deti využijú svoju viacjazyčnosť. Ich názory sa stávajú počuteľnými. Rozvíjajú si mediálnu gramotnosť. Ako súčasť spolupráce s Múzeom moderného umenia (MUMOK) preskúmali deti cestu zo školy do múzea. Cestu zaznamenávali pomocou kartičiek, poznámok a náčrtov. Pomocou týchto artefaktov sa potom v škole precvičovalo priestorové vnímanie, výtvarná reflexia a verbálna komunikácia.

Pracovné skupiny

Po každom impulznom podujatí sa zorganizovalo stretnutie pracovnej skupiny. Pedagógovia tu spoločne rozvinuli pedagogické a didaktické koncepty pre vyučovanie v materskej škole a aby to, čo zažili, pretavili do produktívnej (vyučovacej) jednotky. V súvislosti so stretnutím pracovnej skupiny sa reflektovalo predchádzajúce impulzné podujatie a realizoval sa tiež realizácii nápadov pre jednotlivé miesta alebo príslušné vekové skupiny (materské školy, 1. a 2. stupeň základnej školy). Okrem toho sa skonkretizovali ciele a návrhy k pripraveným kľúčovým otázkam: „Čo ma zaujalo a prečo?“, „Aký impulz môžem použiť pre

prax a kde?“, „Ako je možné prezentované nápady implementovať v mojej cieľovej skupine?“, „Ako môžem pomocou impulzov podnietiť jazykovú produkciu u detí vo všetkých ich jazykoch?“, „Pritom bolo dôležité nielen pracovať na úrovni slovnej zásoby, ale aj nájsť podnety, ktoré by podporili zložitejšiu jazykovú produkciu, ako je napísať pozvanie k spoločnému filozofovaniu, krátke texty alebo vykonať ďalšie „skúmanie textu“. S cieľom podporiť viacjazyčnosť sa deti vyzývajú, aby využili celý svoj jazykový repertoár.

Prax často poukazuje na to, že v prípade zážitkovo orientovaného vyučovania sa čísla, dáta a fakty ľahšie sprostredkujú. Spolupráca znamená zvýšenú kreativitu, samostatnosť a lepšie prijímanie informácií. Oslovenie viacero zmyslov odbreňuje jazykovo kognitívne porozumenie a zároveň umožňuje jeho rozvoj. Realizácia prebieha získavaním skúseností, je teda jednoduchá a praktická. Dovoľené je skúmanie, overovanie, otázky aj zmeny. Jazyková produkcia je orientovaná na obsah a umožňuje rozšírenie slovnej zásoby a jazykových štruktúr.

Orientácia na zážitky podporuje vnímanie vyučovania ako vzájomného dialógu a umožňuje postupne hovoriť s deťmi a povzbudiť ich, aby sa vyjadrovali. To je najlepšia možná jazyková podpora! Rozvoj v smere „materská a základná škola ako miesto zážitkov“ vytvára radostnú i motivujúcu atmosféru, dobrú náladu a tým najlepšie vzdelávacie prostredie pre deti/žiacov.

4.3.2 Bádateľské aktivity – medzipredmetové učenie – Daphne (SK)

Ako vzdelávať žiakov na druhom stupni základnej školy pútavo a v súlade so Štátnym vzdelávacím programom? V DAPHNE je pre nás inšpiráciou myšlienka J. A. Komenského, podľa ktorého vzdelávanie začína a končí pri zažitej skúsenosti, učenie

by malo byť spojené s pobytom v prírode a má pripravovať deti na život.

Naplníme ho programami a exkurziami vo forme **medzipredmetového vyučovania**, ktoré je vedeckou zážitkovou formou (zážitok ako cesta, nie cieľ), využívajúc množstvo názorných pomôcok a opierajúc sa o **aktuálne problémy v spoločnosti** (napr. problémy s ubúdaním vody v krajine/mestách). Sme presvedčení, že žiadne pokusy v laboratóriu alebo v triede nenahradia pochopenie prírodných procesov priamo v reálnom prostredí. Prostredníctvom **bádateľských aktivít** a používaním vhodného vybavenia (napr. buzola, výškomer) sa takto darí zapojiť aj žiakov akoby vopred ohrozených neúspechom.

Pri aktivitách dávame priestor na vzájomnú spoluprácu a nachádzanie súvislostí medzi preberanou témou a našim naším praktickým životom. Žiaci hľadajú odpovede na otázky alebo aj sami otázky formulujú. Výučba prebieha ideálne počas 90 resp. 180 min, a to formou expedície v prírodnom prostredí alebo ako interaktívna prednáška v triede s tvorivou aktivitou (napr. tvorba 3D nástenky alebo ozdôb z odpadového materiálu). Dlhší časový interval je pre žiaka aj lektora výhodou – umožňuje hlbšie sa ponoriť do témy a uspokojiť tak aj širšiu škálu záujmov rozdielnych osobností detí.

Záverečná reflexia prebieha inou formou, ako pri žiakoch nižších ročníkov. Žiaci prezentujú svoje názory, pomenúvajú neúspechy či prekážky, vyjadria názor, čo môže urobiť (na vyriešenie problému) každý z nás.

Ako učitelia berieme na seba zodpovednosť byť dobrým vzorom a motiváciou v ďalšom sebarozvoji detí, čo je najmä pre túto cieľovú skupinu mimoriadne dôležité.

Využívaním zážitkového vzdelávania v jazykovom vyučovaní umožňujeme žiakom učiť sa jazyk jeho používaním, pochopiť význam jednotlivých jazykových obrazov v spojení s konkrétnymi situáciami a rozvíjame ich motiváciu a záujem o ďalšie jazykové vzdelávanie.

► 4.4 Modely pre prechodové obdobia

Všetky opísané modely je možné v upravenej podobe realizovať aj v rámci prechodového obdobia medzi jednotlivými stupňami vzdelávania. Okrem toho v projekte vznikli dva modely jazykového vzdelávania, ktoré podporujú kontinuálne vzdelávanie od materskej po základnú školu. Oba modely zohľadňujú prechodové obdobie pri výbere metód, tém a organizačných foriem a vychádzajú z už spomínaných vývinových a pedagogických špecifík detí/žiacov (viď kap. 4.1 a 4.2).

4.4.1 Zážitkové učenie – Mesto Senica

Jazyková ponuka mesta Senica tematicky vychádza zo školských vzdelávacích programov daných škôl, obohacuje ich, pozitívne ovplyvňuje a kultivuje osobnostný rozvoj detí/žiacov. Hlavnými cieľmi je sprostredkovať deťom základy cudzieho jazyka a podnietiť v nich motiváciu učiť sa cudzí jazyk aj v nasledovných rokoch.

Hlavnými princípmi je:

- dobrovoľnosť – deti nemusia, ale chcú navštevovať jazykový krúžok;
- cieľavedomosť – cudzojazyčná edukácia smeruje k hore uvedeným cieľom;
- primeranosť a prítlačivosť obsahu aj metód edukačných aktivít – učiteľ vie flexibilne reagovať na potreby detí;
- kooperatívnosť – cudzojazyčná edukácia podporuje spoluprácu, rozvíja nielen kognitívne, ale aj sociálno-emocionálne a afektívne kompetencie detí.

Z hľadiska krátkodobej motivácie detí v jazykových krúžkoch je smerodajný výber vhodných materiálov, didaktických pomôcok a metód, ktoré majú vzbudiť záujem o činnosť krúžku najmä pri jeho

vzniku. Z toho vyplývajúca dlhodobá motivácia má udržiavať stály záujem detí o účasť na krúžku na dobrovoľnej báze. Hlavnými cieľmi jazykového krúžku je sprostredkovať deťom základy cudzieho jazyka a podnietiť v nich motiváciu učiť sa cudzí jazyk aj v nasledovných rokoch.

Z tohto dôvodu sme sa v Meste Senica zamerali na vypracovanie učebných materiálov, ich odskúšanie v praxi a jazykové vzdelávanie v materských a základných školách. Do základne pre implementáciu vzdelávacieho programu sme vypracovali edukačný materiál **Hravá nemčina v rámcových okruhoch JAR, LETO, JESEŇ, ZIMA**³⁷ pre cieľovú skupinu detí predškolského a žiakov mladšieho školského veku. Odborné metodické činnosti spojené s výučbou nemeckého jazyka a overovanie nového modelu jazykového vzdelávania zabezpečoval tím lektorov nemeckého jazyka a expertov – metodikov v počte 20 osôb. Spojilo sa niekoľko materských škôl do jedného obsahového rámca a vytvorila sa sieť spolupráce lektoriek. Zmapovali sme potenciál integrácie nemeckého jazyka do hier a nových foriem učenia sa zážitkovou pedagogikou. Odborná činnosť sa realizovala v materských a základných školách a jej výsledkom je edukačný materiál *Hravá nemčina*, súbor vzdelávacích aktivít a hier dominantne zameraných na výučbu nemeckého jazyka.

Pri tvorbe edukačného materiálu sme vychádzali z toho, že dieťa sa učí samo – svojím tempom a spôsobom jemu vlastným. Ponúkame aktivity, ktoré sú primárne zamerané na osvojovanie si cudzieho jazyka, avšak nepodporujú len kognitívnu, jazykovú a komunikatívnu kompetenciu, ale aj sociálnu, emocionálnu a psychomotorické kompetencie detí. Cudzí jazyk „len“ sprevádza deti, ktoré sa premieňajú na čarovnú lúku, hľadajú stopy v snehu, či maľujú stromy. Činnosť a zážitkové učenie navádza a motivuje deti používať cudzí jazyk, ktorý si podvedome osvojujú a krúžok nemeckého jazyka sa stáva krúžkom, kde sa hráme, spoznávame, realizujeme, kde žijeme a zároveň hovoríme po nemecky. Pri tvorbe edukačného materiálu sme však nemysleli len na deti, pre ktoré sme pripravili pestrý obrázkový materiál. Ale aj na lektorky, ktorým ponúkame

detailne prepracovanú metodiku, z ktorej môžu čerpať nielen návody na ponúkané aktivity, ale aj metódy a inšpiráciu, ako zážitkovo učiť aktivity zo svojho repertoáru. Ku každému tematickému okruhu edukačného materiálu (Jeseň, Zima, Jar, Leto) sme pre lektorky pripravili workshop, na ktorom si ponúkané aktivity mohli pozrieť aj vyskúšať.

4.4.2 Zosieťovanie a spolupráca vzdelávacích inštitúcií – Burgenland

Interaktívna jazyková výučba ako prostriedok emočného a jazykového prechodu z materskej na základnú školu

Podľa pôvodného zámeru mal divadelno-pedagogický program³⁷ vytvorený v rámci BIG AT-HU slúžiť na podporu sociálno-emočných zručností pri prechode z materskej na základnú školu podobným spôsobom v burgenlandských regiónoch na hraniciach so Slovenskom, a taktiež na výučbu slovenského jazyka. Deti materskej školy v poslednom ročníku mali vykonávať spoločné aktivity so žiakmi základnej školy. Už počas prvých mesiacov sa však ukázalo, že konkrétne potreby v pilotných materských a základných školách sa v jednotlivých regiónoch líšia.

- Komplikovaná realizácia spoločných aktivít kvôli veľkej vzdialenosti vzdelávacích zariadení a veľkému počtu žiakov v skupinách.
- Odlišné potreby kvôli vysokému podielu detí, ktorých prvým jazykom je slovenčina.
- Nedostatočné priestorové kapacity pre spoločné stretnutia.

To odštartovalo snahy o nájdenie riešenia šitého na mieru konkrétnym potrebám, ktoré by poskytovalo univerzálnu jazykovú ponuku pre všetkých zúčastnených a dokonalé prepojenie výučby cudzieho a materinského jazyka. Z tejto jazykovej ponuky profitujú najmä slovenské deti vyrastajúce v rakúskom vzdelávacom systéme pri osvojovaní druhého jazyka.

Jazykové lektorky ako sprostredkovateľky medzi materskými a základnými školami

Lektorka slovenského jazyka pracuje s deťmi v materskej aj základnej škole, vďaka čomu hrá významnú úlohu pri úspešnom prechode na vyšší vzdelávací stupeň. Pri nástupe do školy dodá známa osoba novým žiačikom pocit istoty a pomôže im zvyknúť si na nové prostredie. Keďže v materskej škole výučba slovenského jazyka prebieha integračnou formou

³⁷ Dostupné na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/Didakticko-metodické materiály na podporu jazykovej výuky.

³⁸ Dostupný na <https://sk-at.big-projects.eu/index.php/de/theaterpaedagogisches-programm>.

aj formou predpoludňajšej pedagogickej výuky v malých skupinách, mal by tento režim pokračovať aj v škole. Po testovaní rôznych modelov sa vykryštalizovali rozličné postupy, ktorých vhodnosť závisí od podielu slovenských žiakov a možností danej školy.

D Model 1 – Integrovaná jazyková výučba

Lektorka slovenského jazyka pracuje integračným spôsobom najmä na jazykovom vyučovaní na prvom a druhom školskom stupni s celou triedou. Integrovaná jazyková výučba deti podporuje v aplikácii znalostí v príslušnom prvom jazyku. Vďaka reflexii jazykového porozumenia a nevyhnutným doplnujúcim vysvetleniam možno zapracovať aj na budovaní odbornej slovnéj zásoby v druhom jazyku – nemčine. Pridanou hodnotou pre nemeccky hovoriacich žiakov je veľmi prirodzený kontakt s jazykom susednej krajiny a získavanie základnej slovnéj zásoby hravou formou. Posilnenie motivácie k učeniu cudzích jazykov a všeobecného chápania pridanej hodnoty viacjazyčnosti. V systéme Buddy majú navyše všetky deti možnosť dôkladnejšie si precvičiť tematickú slovnú zásobu v neprítomnosti jazykovej lektorky, a to vďaka doplnujúcim, dvojjazyčne spracovaným výukovým materiálom. Vo všeobecnosti sú nemčina a slovenčina v priestore triedy na mnohých miestach znázornené aj vizuálne, čo deťom dodáva istotu pri ich používaní. Ukázalo sa, že vedomá spolupráca pedagógov a detí významne podporuje pocit spolupatričnosti oboch jazykových skupín. Delenie na Slovákov a Rakúšanov sa takmer úplne vytratilo. Všetci zdôrazňujú: „My sme Európania.“

D Model 2 – Psychomotorický jazykový kútik (kap. 4.2.3)

S ohľadom na prepojenie materských a základných škôl sa pri výbere tém kladie dôraz na to, aby nadväzovali na znalosti, ktoré deti nadobudli v materskej škole a aby sa daná látka v školskej výučbe ďalej prehlbovala. V stanovených časoch je v jazykovom kútiku prítomná lektorka poverená materskou školou a venuje sa malým zmiešaným jazykovým skupinám po dohode s príslušnými pedagógmi. Podľa potreby a záujmu sa môžu aktivít zúčastniť aj skupiny starších žiakov a deti z jednotlivých tried sa pri práci môžu miešať. Nemecky hovoriaci žiaci sa oboznamujú so slovenčinou, ktorá je súčasťou ich životného prostredia a získavajú prirodzenú motiváciu učiť sa cudzie jazyky. Spoločná voľná práca okrem toho pozitívne vplýva na sociálne vzťahy v škole.

D Model 3 – Jazyková výučba v malých zmiešaných skupinách v rámci vzdelávania v materskej/základnej škole

Tento prístup dáva najmä pokojným deťom možnosť vyjadriť sa v ich prvom jazyku a posilňuje motiváciu aktívne spolupracovať. Pre deti v materskej i základnej škole sú tieto špecifické situácie v malých skupinách veľmi zásadné. Opakovanými rituálmi a vedomým nadväzovaním kontaktov dáva lektorka deťom čas vyjadriť sa v nemeckom/slovenskom jazyku a možnosť komplexne vnímať svoju osobnosť. Vďaka tomu, že tieto rituály zostávajú zachované aj po prechode do školy, dokážu sa žiaci rýchlo sústrediť na predkladané úlohy. Dôležitým prvkom je práca so zmiešanými jazykovými skupinami, aby mali deti čo najlepšie podmienky na samostatnú aplikáciu vlastných jazykových znalostí a prehlbovali sociálne kontakty medzi jazykovými skupinami.

Všeobecné závery

- D** Pozitívny efekt dôverne známej tváre (asistencia lektorky v materskej i základnej škole) uľahčuje všetkým deťom nástup do školy.
- D** Upevnenie znalostí jazyka susedného štátu vďaka vzdelávaniu v materskej/základnej škole.
- D** Možnosť „striedania kódov/zmiešanej reči“ na upevnenie vlastných jazykových kompetencií.
- D** Posilnenie významu slovenského jazyka v spoločenskom živote regiónu.

Zosieťovanie
a spolupráca
vzdelávacích inštitúcií

5.

JAZYK

POTREBUJE ...

PRÍKLADY DOBREJ PRAXE

Jazyk potrebuje ...

Príklady dobrej praxe

V projekte vychádzame pri sprostredkovaní jazykov z celostného rozvoja dieťaťa/žiaka, ktorý je neoddeliteľne spojený s rozvíjaním emocionálnych, sociálnych, kognitívnych a motorických schopností detí/žiakov a prepojený aj na získavanie poznatkov. Jednotlivé moduly rozvíjajú prostredníctvom účastníckej didaktiky s využitím didaktických situácií tieto tri oblasti rozvoja učiacich sa detí/žiakov:

► 1. Osobnostná oblasť

Tento rozmer je úzko spätý s afektívnou (postojovo-vôľová) a sociálno-emocionálnou doménou rozvoja. Táto oblasť zodpovedá modulu 1 Dôvera – Ja a svet okolo mňa, v ktorom detí rozvíjajú ruku v ruke osobnostnú stránku a sociálno-emocionálne kompetencie. Projekt počíta s tým, že emocionálne vyrovnané dieťa/žiak, stotožnené so skutočnosťou svojej existencie v dvojazyčnom

alebo viacjazyčnom prostredí a zároveň vystavené učeniu sa cudzieho jazyka toto učenie sa cudzieho jazyka prijíma ako spontánnu záležitosť, ktorá nemá reaktívny charakter. Modul preto kladie dôraz na zámerné obnovovanie uvedeného stotožnenia sa formou dramatizujúcich aktivít, ktoré sú zároveň orientované na rozvíjanie sociálnych kompetencií. Sociálne kompetencie spolužitia, spolupodieľania sa, vzájomnej spolupráce na báze utvárania a udržiavania prosperujúcich sociálnych vzťahov sú projektom chápané ako isté určujúce východiská pokračovania projektu v oblasti vecného učiva a z neho plynúceho poznania.

► 2. Jazyková oblasť

Jazyková skúsenosť s materinským jazykom v kombinácii s cudzím jazykom (jazykmi) predstavuje rozmer utvárania jazykovej reality, v ktorej

sa učiace sa dieťa/žiak nachádza. Projekt do-
tuje didaktické situácie jazykovej rôznorodosti
a zabezpečuje bohatý kontext na konverzácie.
Úspešnosť realizácie závisí od napĺňania jedno-
tlivých položiek projektu konkrétnymi učiteľmi
v detských/žiackych skupinách. Mnohojazyčnosť,
materinský jazyk, cudzí jazyk, jazyk suseda v po-
hraničnej oblasti tvoria cieľové položky projektu
v činnostno-skúsenostnom chápaní učenia sa
jazyka prostredníctvom počúvania, hovorenia,
čítania a písania. Procesuálna stránka rozvíjania
jazyka je zabezpečovaná postupom od evoko-
vania vnútornej reči dieťaťa/žiaka až po inter-
personálne porozumenie v skupine. Akceptujú
sa všetky roviny jazyka (sémanticko-lexikálna,
morfologicko-syntaktická, foneticko-fonologická
a pragmatická) so zameraním na jeho praktickú
realizáciu. Kognitívna aktívna činnosť dieťaťa,
žiaka je preukázateľná v otázke porozumenia (si).

► 3. Oblasť vecného učiva a z neho plynúceho poznania

Je obsahovou výstavbou všetkých didaktických
situácií. Projekt sa zameriava na učivo genero-
vané učiteľom v bežných situáciách (ktoré vďaka
učiteľovi získajú didaktický rozmer), ale i na
usporiadané učivo späté s učebnými osnovami.
Učivo sú predmetné informácie, ktoré sa týkajú
obsahu; je to to, čo sa má dieťa/žiak naučiť na
prislúchajúcom stupni svojho vzdelávania. Vecné
učivo konkretizuje učiteľ do rozličných učebných
činností. Ak deti/žiaci, konajú – (spolu)podieľajú
sa v činnostiach, tak sa zmocňujú učiva. Proces
interiorizácie (zvnútorňovania) napr. v hovorovej,
dramatizujúcej, písomnej rekapitulácii toho, čo
deti, žiaci vykonali a ako to urobili, je dôležitou
súčasťou procesu učenia sa. Prenos (transfer) na-
dobudnutého poznania pochádzajúceho z aktívne-

ho činnostno-skúsenostného narábania s učivom
na iné kontexty tak bude úspešnejší.

Všetky tri moduly vznikli v úzkej spolupráci exper-
tov a pedagógov a boli preverené v materských
aj základných školách. Na základe reflexií a vzá-
jomnej výmeny skúseností sme vybrali tzv. **Príklady
dobrej praxe**, ktoré predstavujú širokú paletu
možností ako možno jednotlivé moduly realizovať
v praxi. Súčasne môžu poslúžiť ako ukážka úspešnej
praxe v jednotlivých inštitúciách alebo ako mo-
delové situácie pre ďalšie využitie.

V nasledujúcich kapitolách sa venujeme jedno-
tlivým modulom podrobnejšie a dopĺňame ich o vzor-
ové príklady dobrej praxe.

► 5.1 Modul 1 „Dôvera – Ja a svet okolo mňa“

Správna komunikácia si vyžaduje nielen množstvo skúseností, ale aj sociálne kompetencie zahrňujúce verbálne a neverbálne vzorce správania.

Základným stavebným kameňom sú emočné a spoločenské kompetencie (komunikatívnosť, empatia, neverbálna komunikácia, vyjadrovacie schopnosti alebo schopnosť viesť dialóg). Cieľovým využívaním impulzov sa deti/žiaci dostávajú do simulovaných situácií v bezpečnom prostredí v súlade s ich každodenným životom a slovnou zásobou, vďaka čomu prehlbujú vnímanie svojej osobnosti, ľudí okolo seba a učia sa meniť perspektívu. Tieto aktivity orientované na potreby bežného života a komunikáciu s okolím hravou formou podporujú komunikáciu a dávajú deťom/žiakom možnosť učiť sa vlastnou činnosťou. Tým, že deti sú stredobodom diania, dokážu okamžite rozpoznať a všetkými zmyslami vnímať súvislosti a dosiahnuté čiastkové ciele, čo podporuje aj ich prirodzenú chuť učiť sa. Prostredníctvom tvorivého procesu a vlastných skúseností deti získavajú základné schopnosti v oblasti komunikácie a riešenia konfliktov. Dochádza k posilneniu kľúčových psychosociálnych schopností a základných kompetencií (rozvoj osobnosti, osobná flexibilita, schopnosť pracovať v tíme a komunikovať, empatia atď.), ktoré sú dnes v osobnej i pracovnej sfére absolútne nevyhnutné.

Deti/žiaci rozvíjajú vnímanie svojej vlastnej osoby, zdravú a pozitívnu sebadôveru (kladné vnímanie seba samého) a schopnosť reflexie.

Reč, ktorá je úzko spätá s rituálmi a pravidlami v sociálnom spoločenstve, im dodáva oporu a istotu. Reč je kultúra: Poznávanie pravidiel a hodnôt a spoločné opakované prežívanie určitých situácií posilňuje pocit spolupatričnosti, prehľbuje jazykové znalosti a vedomosti o iných kultúrach. Jazyk je potrebné pochopiť a precítiť celým telom. Až zmyslovým pochopením a komplexným vnímaním jazyka dôjde k prepojeniu jednotlivých jazykových znalostí a ich optimálnemu ukotveniu v mozgu.

Pozitívny a láskavý prístup pedagógov pomáha utvárať kladný vzťah k výučbe a je predpokladom sebarozvoja. Dáva dieťaťu možnosť sebavedome a so záujmom v bezpečných podmienkach objavovať svoje okolie a vzťahy. Vďaka tomu, že dospelí vedome vnímajú a rozvíjajú potreby detí/žiacov, dochádza k vzájomnému pôsobeniu medzi vnemami, skúsenosťou, poznávaním a reakciou. Vždy ide o komplexný proces.

Učenie prostredníctvom skúseností taktiež pôsobí na komplexný rozvoj osobnosti. Odhliadnuc od kognitívnej stránky sa pozornosť zameriava aj na sociálno-emocionálne kompetencie, ktoré tvoria dôležitú súčasť osobnosti človeka.

Pri zážitkovom učení sa využíva aj interakcia medzi jednotlivými členmi skupiny, ich vzájomná komunikácia a dynamika v skupine.

Modul 1 Dôvera – „Ja a svet okolo mňa“ navrhnutý pre materské a základné školy je zameraný na rozvoj osobnosti a jazykových znalostí detí. Dôraz sa kladie najmä na sociálny, emočný a osobnostný rozvoj (rozvoj osobnosti) v prostredí podporujúcim osvojovanie cudzieho jazyka prostredníctvom zážitkového učenia.

Sociálny a emočný rozvoj sa podľa publikácie M. Eitler-Sedlakovej: „Malá Flo W. šťastná vo svojom „flow“ (2015)³⁹ delí na tieto oblasti:

- ▶ 1. Pocit istoty a bezpečia – pomenovanie pocitov, vlastných aj cudzích;
- ▶ 2. Spojenie so sebou i s druhými – pomenovať vlastné silné stránky, nájsť to, čo nás spája s ostatnými;

- ▶ 3. Veriť hlasu svojho vnútra – budovanie dôvery vo svoju intuíciu;
- ▶ 4. Hierarchia v skupine – rozvoj spolupatričnosti, vzájomný rešpekt a ocenenie;
- ▶ 5. Naslúchanie – tréning zdvorilosti, posilňovanie vnímania vlastnej osobnosti, rozpoznávanie a rešpektovanie hraníc;
- ▶ 6. Dôvera – zaznamenávanie momentov šťastia, rozhodovanie, preberanie zodpovednosti;
- ▶ 7. Koncept uvedomenia samého seba – radosť z tvorenia, som dobrý/-á taký/-á, aký/-á som, každý člen skupiny je dôležitý.

Jednotlivé oblasti sme prepojili so vzdelávacími aktivitami a prezentujeme ich vo forme konkrétnych príkladov.

³⁹ Originál v nemeckom jazyku EITLER-SEDLAK, M. (2015): Flo W. voll im Flow. Das Buch für kleine und große Menschen. Malandro, Klagenfurt (pre „BIG SK-AT“-Projekt Eisenstadt: Rötzer Druck, Eisenstadt) bol v rámci projektu preložený aj do slovenského jazyka.

5.1.1 Príklady jazykových aktivít⁴⁰

Príbeh o repke
(Nájsť svoje miesto v skupine)

Organizačná forma	skupinová
Vek detí	od 3 rokov
Trvanie	maximálne 30 minút
Priestory	telocvičňa, skupinová miestnosť/trieda
Pomôcky	kniha, obrázky o repke, žinenka, lano
Ciele	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Porozumieť obrázkovému príbehu. ▶ Cielene použiť novú slovnú zásobu. ▶ Pochopiť, že všetci spolu to môžeme zvládnuť. ▶ Získať spoločné pozitívne zážitky.

Slovná zásoba / viacjazyčnosť

Das Rübchen – repka, Opa – dedko, Oma – babka, Enkelin – vnučka, Hund – pes, Katze – mačka, Maus – myška, Komm her! Hilf mir! – Pod' sem! Pomôž mi! Gemeinsam ziehen sie und ziehen und ziehen ... – Spolu ťahajú, ťahajú a ťahajú ...

⁴⁰ Všetky príklady dobrej praxe doplnené kompletnými materiálmi (pracovnými listami, tlačovými predlohami a. i.) sú dostupné na vedomostnej platforme na www.sk-at.big-projects.eu v kategóriách uvedených pri jednotlivých príkladoch.

Popis aktivity

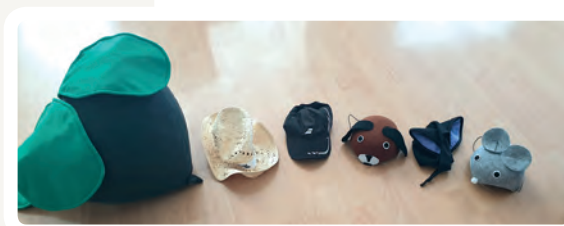

Obrázok 5 – Hraný príbeh,
Zdroj: M. Nagl

Ďalšie metodické odporúčania

- ▶ Deťom prečítame/porozprávame príbeh o Repke. Dbáme na opakovanie fráz (viď „Prílohy“).
- ▶ Prediskutujeme s deťmi, kto vlastne repku vytiahol. Používame už známe otázky, napríklad „Bol to dedko?“ / „War es Opa?“
- ▶ S deťmi sa zahráme hru na hladného dedka (viď „Prílohy“) a používame frázy z príbehu: „Pod' sem! Pomôž mi!“ / „Komm her! Hilf mir!“
- ▶ Zahráme sa s deťmi hru „ťahanie lanom“. Pri tejto hre používame frázy, ktoré už poznáme: „Pod' sem! Pomôž mi!“ / „Komm her! Hilf mir!“
- ▶ Potom sa s deťmi porozprávame o iných situáciách, pri ktorých sme spoločne niečo zvládli alebo o aktivitách, ktoré sami (bez pomoci druhého) nezvládneme. Deti používajú už známu slovnú zásobu v iných aktivitách.

- ▶ Deťom kladieme otázky k príbehu.
- ▶ Podľa poradia ukladáme obrázky z príbehu.
- ▶ Zahráme si príbeh.
- ▶ Ďalšie kooperačné hry, pri ktorých je spolupráca nevyhnutná.

Obrázok 6 – Rekvizity,
Zdroj: M. Nagl

Prepojenie s dianím v materskej škole

Kooperácia (schopnosť spolupracovať) je pre život veľmi dôležitá spoločenská komunikačná kompetencia, ktorá sa vyvíja a formuje hlavne prostredníctvom našich spoločných zážitkov.

V materskej škole sú vhodné spoločné a kooperačné hry, ktoré deťom robia radosť.

Kontaktná osoba

Michaela Nagl, jazyková lektorka (MM), Úrad dolnorakúskej krajinskej vlády, oddelenie materské /Amt der Niederösterreichischen Landesregierung, Abteilung Kindergärten (michaela.nagl@hotmail.com)

Príloha 1

„PRÍBEH O REPKE“ Text voľne prerozprávajú Michaelou Nagl – (Dôraz kladieme na frázy „...pod' sem! Pomôž mi!“ / „Komm her! Hilf mir!“ a „Spolu ťahajú a ťahajú a ťahajú“ / **Gemeinsam ziehen sie und ziehen ...**

„... pod' sem!
Pomôž mi!
Spolu ťahajú
a ťahajú
a ťahajú ...“

*Bol raz jeden dedko, ktorý mal veľkú záhradu.
Jedného dna našiel vo vrecku malé semienko.
Toto semienko zakopal do zeme. Každý deň ho polieval a polieval.*

*A repka rástla a rástla a rástla. Až nakoniec bola veľká.
„Čo s tou repkou spravím?“ pomyslel si dedko. Rozmýšľal,
rozmýšľal až dostal nápad, „ja tú repku vyťahnem, uvarím a zjem“.
Dedko ťahá a ťahá a ťahá, ale repku sám vyťahnuť nemôže.
Ide okolo babka a dedko kričí: „**Babka pod' sem! Pomôž mi!**“
Spolu ťahajú a ťahajú a ťahajú, ale repku vyťahnuť nemôžu.
Ide okolo vnučka a babka kričí: „**Vnučka pod' sem! Pomôž mi!**“
Spolu ťahajú a ťahajú a ťahajú, ale repku vyťahnuť nemôžu.
Ide okolo pes a vnučka kričí: „**Pes pod' sem! Pomôž mi!**“
Spolu ťahajú a ťahajú a ťahajú, ale repku vyťahnuť nemôžu.
Ide okolo mačka a pes kričí: „**Mačka pod' sem! Pomôž mi!**“
Spolu ťahajú a ťahajú a ťahajú, ale repku vyťahnuť nemôžu.
Ide okolo myška a mačka kričí: „**Myška pod' sem! Pomôž mi!**“
Spolu ťahajú a ťahajú a ťahajú, až repku vyťahli.*

Príloha 2

HRA O HLADNOM DEDKOVÍ (adaptácia a text: Jaroslava Sládkovičová):

V tejto hre sa hrajú deti na repky, ktoré sa nechcú nechať zjesť. Deti si ľahnú na zem, držia sa navzájom za ruky. Lektorka hrá hladného dedka, chodí v kruhu a rozpráva nasledovný príbeh:

„Ja som starý dedko, ktorý zje všetko. Aha, repa, mňam, mňam, mňam, ja ju všetku vytrhám. Ťahám, ťahám, veru nie, takto to dnes nepôjde.“

*“**Ich bin ein alter Opa, der alles isst. Schau, Rüben, lecker, die ziehe ich alle raus. Ich ziehe, ziehe aber nein, so schaffe ich es heute sicher nicht.**“ (voľný preklad)*

Ťahá deti za nohy a snaží sa ich vyťahnuť. Každé vyťahnuté dieťa pomáha vyťahnuť ďalšie. Používame frázu:
„Pod' sem. Pomôž mi.“

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

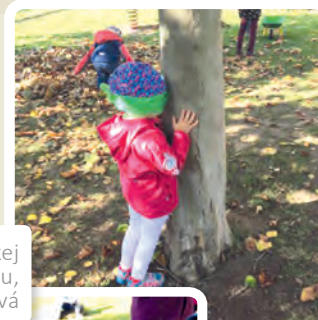
Svietim ako hviezda

(Posilnenie dôvery)

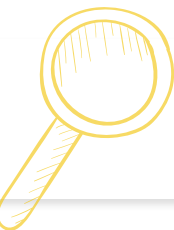

Organizačná forma	skupinová v kruhu
Vek detí	od 3 rokov
Trvanie	30 minút
Priestory	skupinová miestnosť
Pomôcky	niť, lepenka, trblietky, nožnice, každé dieťa by malo priniesť fotografiu seba
Ciele	<ul style="list-style-type: none">▶ Posilnenie sebavedomia a dôvery medzi deťmi.▶ Vytvoriť pozitívnu pozornosť voči každému dieťaťu.▶ Hodnotenie a oceňovanie seba samého.
Slovná zásoba / viacjazyčnosť	Viacjazyčné deti prinášajú do vzdelávacej činnosti svoj celkový jazykový potenciál.
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none">▶ Požiadajte deti, aby si sadli na zem do kruhu.▶ Požiadajte deti, aby sa zamysleli nad svojimi charakteristickými vlastnosťami, ktoré sa im osobne páčia (napr. „Páčia sa mi moje oči. Som dobrý priateľ/dobrá priateľka“).▶ Namaľujte pár hviezd na kartón dostatočne veľkých na fotografiu dieťaťa a zopár viet do stredu hviezd. Jedna hviezda pre každé dieťa.▶ Deti vystrihnú hviezdy, ozdobia ich trblietkami a nalepia svoju fotografiu doprostred hviezd.▶ Potom každé dieťa v kruhu povie, čo sa mu na sebe páči (viacjazyčné deti môžu hovoriť vo svojom prvom jazyku).▶ Učiteľ/lektor napíše vety/kľúčové slová, ktoré každé dieťa o sebe hovorí, do hviezd. Hviezdy sa potom zavesia v spoločnej miestnosti.
Ďalšie metodické odporúčania	<p><u>Ďalšie otázky v oblasti osobnosti a jazyka:</u></p> <ul style="list-style-type: none">▶ Opýtajte sa detí, ako sa cítili, keď robili cvičenie.▶ Bolo ľahké premýšľať o tom, čo sa nám na sebe páči?▶ Ak to nebolo ľahké, prečo nie?▶ Ako sa darilo deťom hovoriť o sebe niečo pozitívne pred skupinou?
Kontaktná osoba	Dr. ⁱⁿ Karin Steiner, odborná projektová manažérka za Rakúskych priateľov detí – Krajinskú organizáciu Viedeň /Österreichische Kinderfreunde – Landesorganisation Wien (europa@wien.kinderfreunde.at)

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/ Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

Obrázky 7 a 8 – Deti z v materskej škole v Deutsch Haslau, Zdroj: D. Petreková

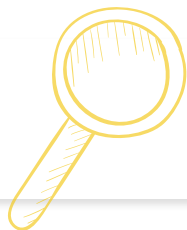
Hľadanie svojho stromu (Dôverovať vnútornému hlasu)

Organizačná forma	skupinová, zážitková.
Vek detí	predškolační/1. stupeň základnej školy
Trvanie	15 – 20 minút
Priestory	vonku na dvore/v lese/v parku
Pomôcky	šatky na oči (jedna do dvojice detí)
Ciele	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Dôverovať vnútornému hlasu – vytváranie dôvery a riadenie sa intuíciou.
Slovná zásoba / Viacjazyčnosť	Dôvera, intuícia, spoznávanie sa a zmysly – čuch, hmat, sluch.
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Vyberte sa s deťmi von do prírody na pekné miesto, kde rastú rôzne druhy stromov, rôzne veľké a pod. ▶ Každá dvojica dostane 1 šatku. V prvej časti má zaviazané oči jeden z dvojice, v druhej časti si roly vymenia. „Vidiaci“ zaviaže druhému z dvojice oči šatkou a tohto „nevidiaceho“ otočí 3x okolo svojej osi. Vyhliadne si strom a pomaly a bezpečne privedie „nevidiaceho“ k tomuto stromu. Teraz mu nechá čas na spoznávanie stromu (cca 3-5 minút) využitím svojich zmyslov, predstavivosti a intuície, aby si strom dokázal zapamätať a spoznal ho. „Vidiaci“ ho potom odvedie späť a opäť 3x otočí okolo svojej osi (ťažšia orientácia v priestore). ▶ Po rozviazaní šatky „nevidiaci“ háda, ktorý strom to bol. Na záver urobíme reflexiu aktivity – podľa veľkosti a zloženia skupiny individuálnu po dvojiciach alebo spoločnú v kruhu.
Ďalšie metodické odporúčania	<p>Aktivitu nastavíme primerane veku detí.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Prvý krok: Príchod k stromu – sústrediť sa, počúvať svoje pocity. Žiak skúma hmatom, čuchom a sluchom – spoznáva konkrétny strom. ▶ Druhý krok: Zamerať sa na strom svojimi myšlienkami, spomienkami a pocitmi, ktoré v ňom strom vyvoláva (Už som túto vôňu niekde cítil? Tento konár/koreň mi pripomína...). ▶ Tretí krok: Po návrate na stanovište správne určiť strom. ▶ Štvrtý krok: Interpretovať svoje dojmy pred ostatnými deťmi (napr. v kruhu) alebo urobiť reflexiu vo dvojiciach. Čo bolo príjemné/neprijemné a prečo?
Prepojenie s dianím v materskej škole	V rámci vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť – tu kladieme dôraz na ľudské vlastnosti a emócie (deti opíšu a vyjadria aktuálne emócie zo zážitku).
Kontaktná osoba	Mgr. Jana Menkynová, expertka DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie (menkynova@daphne.sk)

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/ Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

Obrázky 9 a 10 – Deti zo školy v Zurndorfe, Zdroj: P. Schmidt

Zimné oblečenie

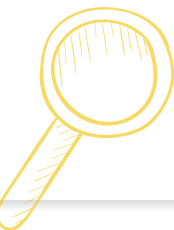
(Osvojovanie si cudzieho jazyka prostredníctvom psychomotorických aktivít)

Organizačná forma	malá skupina
Vek detí	6 – 10 rokov
Trvanie	podľa potreby, min. 15 minút
Priestory	voľne prístupný jazykový kútik
Pomôcky	kufor s oblečením, karta s úlohami, kartičky so slovíčkami, baliaci papier s vyznačenými obrysami tela, príp. olejové kriedy
Ciele	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Podpora aktívneho rozvoja slovnej zásoby pomocou podnetov z prostredia. ▶ Zmyslové vnímanie výrazov prostredníctvom hmatových vnemov.
Slovná zásoba / Viacjazyčnosť	<p>kartičky s úlohami: <u>Zimné oblečenie</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Prilož zimné oblečenie! • Pokús sa vytvoriť postavu. • Prirad' slovíčka k jednotlivým kusom oblečenia! • Hra: <i>Was fehlt?</i> Čo chýba? Dieťa si zavrie oči. Iné dieťa odoberie jeden kus oblečenia.
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> ▶ <u>Motivačný impulz</u>: starý kufor s oblečením ▶ <u>Úvod k slovnej zásobe</u> Vyberte jednotlivé kusy oblečenia a pomenujte ich. Prirad'te kartičky k slovíčkam. ▶ <u>Hra „Was fehlt – Čo chýba?“</u> Jedno z detí si zatvorí oči a iné dieťa odoberie jeden kus oblečenia. Prvé dieťa musí uhádnuť, čo chýba. <p>Motivácia k sebakontrolu prostredníctvom naznačenej postavy a kartičiek so slovíčkami.</p>
Ďalšie metodické odporúčania	Cvičenie môžete rozšíriť o ďalšie kusy oblečenia a zopakovať neskôr, napr. s letným oblečením, plavkami...
Prepojenie s dianím v škole	Upevnenie vecnej slovnej zásoby v nemeckom a slovenskom jazyku.
Kontaktná osoba	riad'. Petra Schmidt BEd, Ľudová škola / Volksschule Zurndorf (vs.zurndorf@bildungsserver.com)

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/ Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

Náš spoločný domček

Organizačná forma	frontálna
Vek detí	5 – 6 rokov
Trvanie	60 minút
Priestory	trieda
Pomôcky	farebné ceruzky, domček so zvieratkami (Príloha 1), vytlačené predlohy prázdneho domčeka ⁴¹
Ciele	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Žiak si je vedomý toho, že žije v rôznych spoločenstvách (rodina, škôlka, škola). ▶ Žiak vie vymenovať niekoľko vecí, ktoré ho spájajú s ostatnými deťmi.
Slovná zásoba / Viacjazyčnosť	<i>das Lieblingstier / das Haus / die Giraffe der Elefant / die Fledermaus / die Eule der Schmetterling / die Biene / der Bär die Schlange / der Löwe / die Katze / die Kuh</i>

Popis aktivity

▶ To je moje obľúbené zviera (10 min)

Deti sú vyzvané rozprávať o svojom obľúbenom zvieratku. To je pre deti na jednej strane spojené s pozitívnymi emóciami, na druhej strane sa tak môžu deti viac o sebe navzájom dozvedieť.

▶ Spoločný domček (10 min)

Deťom sa ukáže domček, na ktorom sú teraz všetky okienka zatvorené. Majú hádať, kto asi v dome býva. Potom príde postupne každé dieťa k domčeku, otvorí jedno okienko tak, aby ostatní nevideli, čo sa za ním skrýva a skúsi pomocou pantomímy znázorniť, aké zvieratko odkryl. Keď ostatné deti zvieratko uhádnu, učiteľ zvieratko pomenuje po nemecky a všetci to spoločne zopakujú. Tak sa postupne odkryje všetkých 11 zvierat. Pantomíma a spoločné hádanie prinesú do vyučovania veľa zábavy. Deti sa popri tom v uvoľnenej atmosfére učia vystupovať pred skupinou.

▶ Básnička - ukazovačka (15 min)

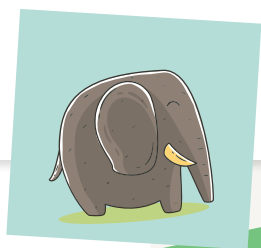
Deti si prejdú nové zvieratká ešte raz v nemčine – ukáže sa postupne na každé zvieratko, to sa povie po nemecky a deti zopakujú (Giraffe – zborovo Giraffe). Následne sa im predstaví každý verš z básničky, v ktorej sa zvieratká postupne (zdola hore) objavujú. Po každom verši s dvojicou zvieratiek sa deti rozhodnú, ako uvedené zvieratká a verš počas recitácie ukážu.

Pozor: Deti môžu odokryť všetky okienka okrem okienka vpravo hore, to ostane celý čas zakryté.

⁴¹ Predloha dostupná na <https://www.bitpaper.io/go/Leeres%20Haus/BkXQZzahH>.

DETI SA UČIA PRACOVAŤ V SKUPINE

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

Deti sa učia pracovať v skupine – prezentujú svoje návrhy (Príloha 2), ako jednotlivé zvieratká ukázať, tie potom ako skupina buď príjmu alebo odmietnu.

▶ Prázdny domček (10 min)

Po tom, ako si deti básničku viackrát povedia a ukážu, sa rozdelia do skupín (2-3 deti) a bude nasledovať súťaž. Hádajú, kto v domčeku býva a kde. Každá skupina dostane prázdnu predlohu domčeka a skúsi ju čo najsprávnejšie dokresliť. Hotové návrhy sa spoločne porovnajú s originálom a určí sa víťaz.

▶ Čo máme spoločné my? (10 min)

Všetci sedia v kruhu. Deti majú pred sebou opäť domček a skúsia sa zamyslieť, či majú jeho obyvatelia niečo spoločné (všetci obyvatelia sú zvieratká, niektoré majú 4 nohy, iné vedia lietať ...)

Potom zaznie otázka, či aj deti majú niečo spoločné. (Sú všetci predškoláci? Majú všetci 6 rokov? Majú radi čokoládu? atď.) Deti skúsia nájsť čo najviac spoločných črt/znakov.

▶ Ukončenie vyučovania (5 min)

Deti sa pravdepodobne budú pýtať na neodkryté okienko. Odpoveď na túto otázku sa dozvedia na budúcej hodine.

Podľa toho, čo je v pláne na nasledujúce hodiny, môže sa do okienka umiestniť ľubovoľná postava. V našom prípade to bolo raz fiktívne zvieratko „Mafo“, ktoré deti na nasledujúcej hodine spoznali a potom s nim počas nasledujúcich hodín zažili veľa dobrodružstiev a iný raz hlavná postava z knihy, s ktorou deti počas nasledujúcich hodín pracovali a čítali.

Ďalšie metodické odporúčania

Deti majú možnosť nechať do nasledujúcej hodiny pracovať svoju fantáziu a premýšľať, kto býva v domčeku v neodkrytom okienku. Zároveň sa trénujú v trpezlivosti.

Prepojenie s dianím v škole

Tak ako zvieratká v domčeku, aj deti žijú v rôznych spoločenstvách (rodina, škôlka, škola...)

Kontaktná osoba

Mgr. Mária Dovičák, lektorka nemeckého jazyka (majka.hyllova@gmail.com), a Doc. PhDr. Ivica Kolečáni Lenčová, PhD., expertka (ivica.lencova@gmail.com) – obe Bratislava – Nové Mesto

PRÍLOHA 1

DOM SO ZVIERATKAMI – NÁVOD

Najskôr vystrihneme 12 okienok z farebnej lepiacej fólie, ktoré prilepíme na väčší papierový formát (celkom dole prilepiť 2 okienka, nad to do dvoch radov vždy po 4 okienka a do horného poschodia opäť 2).

Vrchný okraj neprilepíme pri žiadnom okienku, ostane voľný. Do každého okienka teraz nakreslíme zvieratká v tomto poradí: zdola: žirafa, slon – netopier, sova, motýľ, včielka – medveď, had, lev, mačka – krava, posledné okienko ostane prázdne. Z farebného papiera vystrihneme 12 pášikov, ktoré sa na šírku zmestia do okienok, vsunieme ich okienok a prehne cez vrchný okraj – zvieratká tak možno hocikedy odokryť alebo zakryť. Potom už možno domček ľubovoľne dokončiť, napríklad prilepiť strechu.

Obrázok 11 –
Náš domček,
Zdroj: M. Dovičák

PRÍLOHA 2

UKAZOVAČKA

Text Sprievodné pohyby

**Giraffe und Elefant
haben einen großen Plan.**

Giraffe – spojiť ruky a zdvihnúť ich nad hlavu
Elefant – rukami urobiť chobot
haben einen großen Plan – rukami opísať do vzduchu veľký kruh

**Fledermaus und Eule
sind nachts gute Freunde.**

Fledermaus und Eule – šepkať a mávať rukami ako pri lietaní
Sind nachts gute Freunde – tľapnúť si navzájom rukami

**Schmetterling und Biene
mögen gerne fliegen.**

Schmetterling und Biene – napodobniť let motýľa a pri včele robiť „bzzz“
Mögen gerne fliegen – intenzívne mávať rukami, dať palec hore

**Bär und Schlange
schlafen im Winter lange.**

Bär und Schlange – napodobniť chôdzu medveďa, pri hadovi si ľahnúť na zem, plaziť sa a robiť „sss“
schlaf'n im Winter lange – zostať ležať – znázorniť spánok, možno aj chrápať alebo si zložiť ruky pod hlavu

**Löwe und Katze,
die können dich kratzen.**

Löwe und Katze – pri levovi zavrčať, pri mačke urobiť „miau“
die können dich kratzen – akoby pazúrikmi zaškriabať do vzduchu

**Und da wohnt die Kuh
und die macht laut „muuh“.**

Und da wohnt die Kuh – Deti si robia na hlave rukami rohy
und die macht laut „muuh“ – a povedia „muuuu“

5.1.2 Doplňujúce metodické materiály v rámci projektu BIG SK-AT

Všetky metodické materiály sú dostupné na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii **Zážitkové učenie**

Metodická príručka „Sprostredkovanie jazyka suseda v spojení s emóciami (v sociálnom kontexte)“ (Mestská časť Bratislava Nové Mesto v spolupráci s Úradom dolnorakúskej krajskej vlády, oddelenie pre materské školy) bola vytvorená ako doplnok ku tradičnej ponuke sprostredkovania cudzieho jazyka v materských a základných školách. Vychádza z jedinečnosti každého dieťaťa/žiaka, podporuje jeho celostný rozvoj, zameriava sa na rozvoj sociálno-emocionálnych kompetencií v spojení s jazykom, podporuje kontinuitu vzdelávania jazyka suseda a na učenie využíva vlastné zážitky detí/žiacov.

Metodika „Vedomí učiteľa – osobnosť, vzťahy, metódy“ (vydalo Daphne – Inštitút aplikovanej ekológie)⁴² je východiskom a základom mnohých rozvojových programov pre pedagógov. Tak ako napovedá jej podtitul, predstavuje a rozvíja tri piliere, na ktorých stojí pevné a zrelé pôsobenie vedomého učiteľa. V prvých častiach metodiky predstavuje niekoľko tém a podnetov úzko súvisiacich s osobnostným rozvojom učiteľa (napr. téma rolí), v nasledujúcich častiach sa venuje téme vzťahov (napr. prostredníctvom zrelej komunikácie) a v poslednej časti prináša prehľad rôznych zážitkových metód využívaných v školskom vyučovaní. Text metodiky je sprevádzaný cvičeniami,

ktoré si čitatelia môžu urobiť individuálne alebo v skupine. Metodika môže byť inšpirujúcim zdrojom pre čitateľov, no pri posilňovaní učiteľov najviac veríme osobným stretnutiami s nimi na našich zážitkových workshopoch, kde obsah metodiky dokážeme sprostredkovať reálne a autenticky.

Divadelno-pedagogická metóda v teórii a praxi ako **komplexný vzdelávací prístup** (Spolková krajina Burgenland). Divadelno-pedagogický vzdelávací prístup ponúka široké spektrum kreatívnych učebných metód, priblíženie obsahu vzdelávania detskej mysli a pozitívny emočný priestor na vzdelávanie prostredníctvom vlastných skúseností. Emočný a sociálny rozvoj je základom dobrého zvládania rozvinutejších komunikačných schopností, akými sú napríklad schopnosť nadväzovať vzťahy, empatia, neverbálne správanie, vyjadrovacie schopnosti alebo schopnosť viesť dialóg. Celý dokument je dostupný iba v nemeckom jazyku. Jeho nadstavbu tvorí sylabus workshopu v Bratislave⁴³ s rovnakým názvom a jazykovým zameraním. Jazyk je emócia, prostredníctvom jazyka môžeme vyjadrovať svoje pocity. Deje sa tak vďaka mimike a gestám, ktoré dopĺňajú slová a obsah našej reči a tiež prostredníctvom tónu a farby hlasu, ktoré pri vyjadrovaní meníme. Emócie nás spájajú ako kód. Podpora jazykového vzdelávania preto nie je len prostriedkom rozširovania slovného zásoby. Jazyk ľuďom sprostredkúva ich kultúrnu identitu, je najdôležitejším nositeľom kultúry národa.

Divadelno-pedagogický program – **metodické materiály na rozvoj sociálnych a komunikačných schopností** (Spolková krajina Burgenland). Zásady a inšpirácie na 10 divadelno-pedagogických vzorových hodín vychádzajú z knihy Manuely Eitler-Sedlakovej „Malá Flo W. šťastná vo svojom „flow““. Postavy z knihy, ich postoje, životná filozofia a cenné

⁴² Herian, K. (2019)

⁴³ Dostupné na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/ Didakticko-metodické materiály na podporu jazykovej výuky.

skúsenosti sa stávajú prirodzenou súčasťou hodín. Doplňujúcim použitím tejto knihy ich možno ešte prehĺbiť. Dôležitým prvkom je okrem iného pozorné počúvanie a porozumenie, život tu a teraz, dôvera, vnímanie vlastného vnútorného hlasu a metódy na dokonalé ponorenie do vykonávanej aktivity.

► Sada pomôcok a materiálov⁴⁴ (Daphne – Inštitút aplikovanej ekológie) – (viď kap. 5.3.2)

► CD „KINDER POP SONGS PRE DETI“ (Mestská

časť Bratislava – Nové mesto) obsahuje 10 skladieb, z toho 5 slovenských a 5 nemeckých. Cieľom tohto projektu je naučiť deti hravou spevavou formou nové slovíčka v slovenčine alebo nemčine. Pesničky sú melodické a tým, že sú interaktívne, si deti ľahšie zapamätajú nové slovíčka v spojeniach/ v kontexte. Pre ľahšiu výučbu sa na CD nachádzajú aj inštrumentálne podklady všetkých skladieb /Karaoke/. Učiteľky môžu s pesničkami pracovať nielen po hudobnej, ale aj po výtvarnej stránke. Deti môžu to, čo porozumejú kresliť a následne sa o tom rozprávať.

► 5.2 Modul 2 „Rôznorodosť – Jazyk ako zážitok“

Modul 2 „Jazyk ako zážitok“ sa zameriava na jazykový vývin detí/žiakov v rôznych a rôznorodých realitách – v materinskom jazyku u migrantov, v jazyku suseda (nemecký a slovenský jazyk), cudzom jazyku ako aj v aktívnej viacjazyčnosti. Súčasne ide ruka v ruku rozvíjanie sociálno-emocionálnych a komunikačných kompetencií detí/žiakov. Zážitkové metódy predpokladajú vytváranie zážitku, emocionálne prežívanie skutočnej situácie na „vlastnej koži“, čo vedie často k silným zážitkom a spontánnemu učeniu sa. Hlavnou úlohou učiteľa je pri tom

voľba autentických úloh a otázok z každodenného života detí/žiakov, ktoré by ich motivovali k aktivite a chuti vyriešiť danú otázku.

Ako uvádza Bednařík (2004), v procese spájania zážitku s učením existujú štyri kroky:

- vytvorenie zážitku,
- reflexia zážitku,
- transfer reflektovaného do praxe,
- podpora naučeného.

⁴⁴ Dostupné na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/Didakticko-metodické materiály pre jazykové vzdelávanie.

Práve reálne každodenné situácie zapájajú a motivujú deti/žiacov k aktivite. Aktívny prístup je tu rozhodujúci, pretože iba v aktívnom dialógu s okolitým svetom sa optimalizuje celostný vývin detí a žiakov (Singer, 2001).

Čím rôznorodejšie sú vzájomné dialógy medzi rôznymi osobami, s ktorým dieťa/žiak komunikuje, o to väčšie zmeny sa dejú v kognitívnej oblasti.

Učenie sa jazykov v reálnych každodenných situáciách je dôležité pre každú cieľovú skupinu detí/žiacov – od materskej až po základnú školu. Ponúka totiž široké možnosti diferenciacie a konštruktivistického zapojenia viacjazyčnosti.

Úvahy o vytváraní jazykovo podnetných aktivít stoja v popredí celého modulu.

Špeciálne jazykové ponuky pre materské a základné školy sa vytvárajú v spolupráci s osobami z oblasti

umenia a kultúry alebo pri návšteve zaujímavých miest napr. návšteva zážitkového ihriska alebo Národného parku Donau-Auen. Ponúkané témy poukazujú na širokú škálu možností, ako možno využiť príležitosť a jazykové aktivity zapojiť do každodenných situácií v školách.

Opakované aj jednorazové, malé aj väčšie, individuálne aj skupinové zážitky možno využiť ako jazykové aktivity. Zmyslové vnímanie a hry, zaoberanie sa prírodou okolo nás, návšteva múzea, to všetko ponúka možnosť zapracovať jazykové sekvencie, ktoré budú prispôbené danej cieľovej skupine.

Otvorený charakter týchto aktivít umožňuje zapojiť rôzne úrovne jazyka, od vyjadrení sprevádzajúcich každodenné činnosti, cez osobné komentáre až po využitie odborného jazyka pri pozorovaní prírody alebo umeleckých diel. Súčasne možno dané metodické postupy aplikovať na rôzne situácie a tým zapojiť do daných aktivít rôzne jazyky. To podporuje na zážitok orientované a tým personalizované vyučovanie, ktoré deti zachytáva v ich zmyslovom vnímaní a konaní v aktuálnych a autentických kontextoch.

Úvahy zo strany učiteľov majú rovnaké zameranie:

- ▶ Aké ciele si stanovím v rámci jazykového vzdelávania pre danú skupinu, dieťa/žiaka a ich jazyky?
- ▶ Aké jazykové prostriedky musím deťom ponúknuť na zvládnutie danej situácie?
- ▶ Ako zapojím celý jazykový repertoár detí/žiacov, potrebný na jednej strane na porozumenia a na druhej strane na rozvoj ich jazykových schopností?

Výber autentických materiálov, ktoré učiteľ v takýchto situáciách využije priamo, závisí od situácie, môžu to byť napr. hry, publikácie, letáky, návody, mapy, dokumentárne filmy, ktoré treba pripraviť ako jazykový materiál.

Predložené príklady prezentujú každodenné situácie, ktoré boli spracované a využité ako jazyková aktivita.

5.2.1 Príklady jazykových aktivít ⁴⁵

Zažiť fašiangy

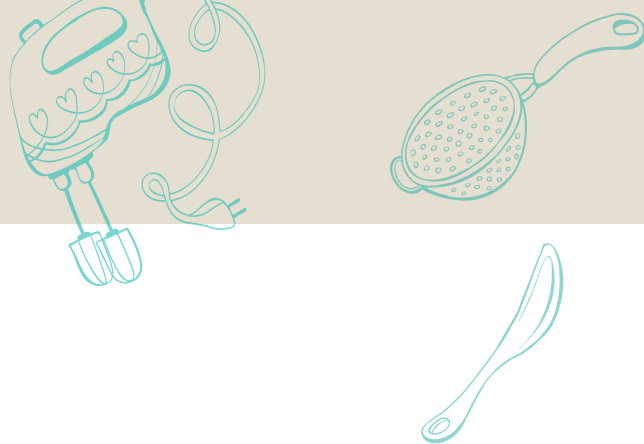

Organizačná forma	skupinová, 5 – 7 detí
Vek detí	5 – 6 rokov
Trvanie	30 – 35 min. na príbeh, (na pečenie šišíek podľa potreby)
Priestory	multifunkčná miestnosť/trieda a kuchyňa
Pomôcky	kniha „Maľované z kolísky“ s príbehom „O pampúšikovi“, nemecký preklad textu – viď prílohy, recept na šišky (v slovenčine aj v nemčine), masky na divadlo
Ciele	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Globálne porozumenie príbehu. ▶ Porozumenie a plnenie pokynov. ▶ Zažívanie radosti pri tvorivých činnostiach. ▶ Nachádzanie vlastných ciest a možností riešenia.
Slovná zásoba / Viacjazyčnosť	<p>Slovná zásoba k príbehu: „Pampúšik“ / „Krapfen“, „kotúľať sa ďalej“ / „weiter rollen“, „zaspievam ti pesničku“ / „ich singe dir ein Lied“, „stretnúť“ / „treffen“, „a tebe tiež (ľahko) utečiem“ / „dir laufe ich auch davon“, „zajko“ / „Hase“, „vlk“ / „Wolf“, „medved“ / „Bär“, „liška“ / „Fuchs“, „zle počujem“ / „ich höre schlecht“, „sadni si mi na nos“ / „setz dich auf meine Nase“, „sadni si mi na jazyk“ / „setz dich auf meine Zunge“</p> <p>Slovná zásoba na pečenie: „múka“ / „Mehl“, „smotana“ / „Sahne / dicke Milch“, „cukor“ / „Zucker“, „sol“ / „Salz“, „droždie“ / „Germ“, „maslo“ / „Butter“, „miesiť cesto“ / „Teig kneten“, „vykrajať pampúšiky“ / „Krapfen ausstechen“, „pražiť pampúšiky“ / „Krapfen braten“</p>
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> ▶ S učiteľkou prediskutujeme asi dva týždne pred realizáciou jednotlivé kroky: časový plán, nemecký preklad príbehu (aktivita pedagóga), prísady do pampúšikov. ▶ Počas fašiangov vedie učiteľka rozhovor s deťmi v nemčine o fašiangoch a fašiangovom sprievode v maskách a o tradičnom jedení pampúšikov (šišíek).

Obrázok 12 – Čo potrebujeme na šišky, Zdroj: R. Scheunbauer

⁴⁵ Všetky príklady dobrej praxe doplnené kompletnými materiálmi (pracovnými listami, tlačovými predlohami a. i.) sú dostupné na vedomostnej platforme na www.sk-at.big-projects.eu v kategóriách uvedených pri jednotlivých príkladoch.

- ▶ Spolu s deťmi si prečítame príbeh „O pampúšikovi“ (Zdroj: „Maľované z kolísky“). Obrázky deťom pomáhajú porozumieť príbehu.
- ▶ Pýtame sa detí, čo sa stalo v príbehu a čo potrebuje babka na pečenie pampúšikov (porozumenie detailov). Deti pomenúvajú ingrediencie z príbehu (múka, smotana).
- ▶ Pripravíme si ingrediencie potrebné na pečenie. V tejto časti hovoríme dvojjazyčne, necháme deti pomenúvať ingrediencie v oboch jazykoch, porovnávať a hľadať podobnosti v slovách.
- ▶ Potom pečieme spolu pampúšiky. Deti si vyskúšajú každý krok prípravy a všetko komentujeme.
- ▶ Keď sú pampúšiky hotové, pozveme na hostinu aj menšie deti a učiteľky.

Ďalšie metodické odporúčania

Takéto zážitkové aktivity sa dajú realizovať iba v úzkej spolupráci s pedagógom. Je dôležité celé dianie verbálne komentovať a reflektovať. Reflexia môže prebiehať aj v nemčine/ v materinskom jazyku. Deti si potom môžu príbeh zahrať ako divadlo s vlastnoručne vyrobenými maskami (viď obrázok), alebo si môžu obľúbené pasáže z príbehu namaľovať (viď obrázok). Z obrázkov sa môže vyrobiť galéria pre rodičov (viď obrázok). Viac jazykových podnetov sa môže vytvoriť, keď deti porovnávajú príbeh v knihe s filmom⁴⁶ a porozprávajú o spoločných znakoch a rozdieloch.

Prepojenie s dňom v materskej škole

Príklad je silne orientovaný na danú situáciu, lebo vychádza zo záujmu detí o knihu a z aktuálnej témy v materskej škole.

Kontaktná osoba

Mgr. Kristína Melnik (k.melnikr@gmail.com), Ing. Daniela Petreková (petrekovad@gmail.com), obe lektorky slovenského jazyka (MM), Úrad dolnorakúskej krajinskej vlády, oddelenie materské školy / Amt der Niederösterreichischen Landesregierung, Abteilung Kindergärten

Obrázok 13 – Deti z materskej školy Berg, Zdroj: R. Scheunbauer

Obrázok 14 – Galéria pre rodičov, Zdroj: R. Scheunbauer

Obrázok 15 – Deti z materskej školy v Deutsch Haslau, Zdroj: D. Petreková

Obrázok 16 – Deti z materskej školy v Deutsch Haslau, Zdroj: D. Petreková

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

Ja som pampúch
pampúšik, po truhlici
škrabaný, po múčnici
metený, na pekáči
pražený...

Príloha 1

FABEL „DER KRAPPEN“

(do nemčiny voľne preložila R. Scheunbauer)

Großvater und Großmutter lebten glücklich zusammen. Eines Tages bat der Großvater:

„Bitte, Großmutter, back mir einen Krapfen.“

„Wie soll ich dir einen Krapfen backen, wenn ich doch kein Mehl habe?“

„Ich habe noch etwas Mehl in einem Gefäß entdeckt, löftele es raus und du bekommst genug für den Krapfen zusammen.“

Die Großmutter vermischte das Mehl mit der Germ, verarbeitete es mit Milch, Ei, Zucker und Butter zu einem Teig und formte einen Krapfen.

Dann backte sie diesen in Öl heraus und legte ihn zum Auskühlen auf das Fensterbrett. Der Krapfen lag vor dem offenen Fenster, er lag so da und fing an, sich zu langweilen. Er gab sich einen Ruck und kullerte aus dem Fenster. Vom Fenster auf eine Bank, von der Bank auf die Wiese im Garten, von der Wiese zum Tor. Er rollte auf die Straße, immer weiter und weiter.

Weiter und weiter rollte der Krapfen auf der Straße und traf einen Hasen: „Krapfen, Krapfen, ich fresse dich auf.“

„Friss mich nicht, Hase. Ich singe dir ein Lied vor: Ich bin der Krapfen mit Mehl geknetet, in der Pfanne gebacken, auf dem Fensterbrett gekühlt. Ich bin dem Großvater weggerannt, bin der Großmutter weggerannt und dir, Hase, laufe ich genauso weg.“ Und so rollte der Krapfen weiter. Der Hase blickte ihm verdutzt nach.

Der Krapfen rollte weiter und traf einen Wolf: „Krapfen, Krapfen, ich fresse dich auf.“

„Friss mich nicht, grauer Wolf. Ich singe dir ein Lied vor: Ich bin der Krapfen mit Mehl geknetet, in der Pfanne gebacken, auf dem Fensterbrett gekühlt. Ich bin dem Großvater weggerannt, bin der Großmutter weggerannt, bin dem Hasen weggerannt und dir, grauer Wolf, laufe ich genauso weg.“

Und so rollte der Krapfen weiter. Der Wolf blickte ihm verdutzt nach.

Der Krapfen rollte über die Berge und traf einen Bären: „Krapfen, Krapfen, ich fresse dich auf.“

„Friss mich nicht, Bär. Ich singe dir ein Lied vor: Ich bin der Krapfen, mit Mehl geknetet, in der Pfanne gebacken, auf dem Fensterbrett gekühlt. Ich bin dem Großvater weggerannt, bin der Großmutter weggerannt, bin dem Hasen weggerannt, bin dem grauen Wolf weggerannt, und dir, Bär, laufe ich genauso weg.“

Und so rollte der Krapfen weiter. Der Bär blickte ihm verdutzt nach.

Der Krapfen rollte weiter und traf einen Fuchs: „Gesund siehst du aus, Krapfen. Wie schön du bist, wo rollst du denn hin?“

„Ich rolle den Weg entlang.“ „Bleib doch stehen, Krapfen. Bitte sing mir ein Lied.“

Der Krapfen freute sich über das Lob, blieb stehen und sang: **„Ich bin der Krapfen, mit Mehl geknetet, in der Pfanne gebacken, auf dem Fensterbrett gekühlt. Ich bin dem Großvater weggerannt, bin der Großmutter weggerannt, bin dem Hasen weggerannt, bin dem grauen Wolf weggerannt, bin dem Bären weggerannt, und dir, Fuchs, laufe ich genauso weg.“**

Der Krapfen sang und der Fuchs näherte sich dem Krapfen.

„Ach, was für ein schönes Lied. Ich bin aber schon sehr alt, Krapfen, und höre schlecht.

Setz dich auf meine Nase und singe lauter.“

Der Krapfen freute sich, dass dem Fuchs das Lied gefiel. Er sprang dem Fuchs auf die Nase und sang noch einmal:

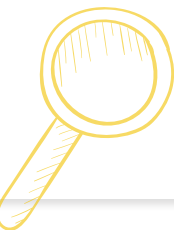
„Ich bin der Krapfen, mit Mehl geknetet, in der Pfanne gebacken, auf dem Fensterbrett gekühlt. Ich bin dem Großvater weggerannt, bin der Großmutter weggerannt, ich bin dem Hasen weggerannt, ich bin dem Wolf weggerannt, ich bin dem Bären weggerannt, und dir, Fuchs, laufe ich genauso weg.“

„Danke, Krapfen. Dein Lied ist wunderschön. Ich würde das Lied gerne noch einmal hören.

Setz dich auf meine Zunge und sing mir das Lied ein letztes Mal vor.“

Der Krapfen sprang auf die Zunge des Fuchses und der Fuchs – *hmm* – fraß ihn auf.

⁴⁶ Prístupné online na: <https://youtu.be/xLUqnUd6hw>

Zvieratá v Zoo

Organizačná forma plénum, skupinová práca

Vek detí 5 – 8 rokov

Trvanie 2 x 45 minút

Priestory väčšie priestory

Pomôcky obrázky zvierat

Ciele

- ▶ Spoločne si vytvoriť príjemnú atmosféru.
- ▶ Byť pozorní a ohľaduplní voči sebe.

Slovná zásoba / viacjazyčnosť

Eins, zwei, drei, vier. Wer wohnt denn hier?; Geht bitte zu zweit, dritt, viert zusammen!; Wollen wir Freunde sein?; Nein. Tut mir leid.; Ja!

Popis aktivity

- ▶ Kartóny s obrázkami zvierat (tak, aby ich deti nevideli) sú rozložené po triede. Učiteľ spolu s deťmi chodí po triede a hovorí: Eins, zwei, drei, vier. Wer wohnt denn hier? Deti hádajú v materinskom jazyku a učiteľ povie správnu odpoveď (zvíera) v cudzom jazyku.
- ▶ **Živé pexeso so zvukmi a pohybmi zvierat**
Jedno dieťa odíde z miestnosti. Vždy dve deti hrajú jedno zviera a zhodnú sa, akým zvukom alebo pohybom ho napodobnia. Všetky deti sa rozostúpia v miestnosti. Čakajúce dieťa pred dverami vojde dnu a dotkne sa dieťaťa, ktoré vydá nejaký zvuk a urobí pohyb. Dotýka sa postupne všetkých detí, kým nájde všetky „zvieracie páry“.
- ▶ **Myš – Líška – Ježko**
Pred začatím hry si deti zvolia ľubovoľné tri zvieratá a dohodnú sa na tom, ako každé zviera znázornia. Deti sa pohybujú v tempe hudby po miestnosti. Keď učiteľ hudbu zastaví, povie nejaké číslo: Geht bitte zu zweit, dritt, viert zusammen! Deti vytvoria skupinu v tomto počte. Otočia sa k sebe chrbtom, počítajú do tri, potom sa otočia skokom smerom k sebe a napodobnia jedno z troch zvierat dohodnutým spôsobom. Ak napodobní celá skupina to isté zviera, cieľ hry je splnený.
- ▶ **Budeš môj kamarát? / Wollen wir Freunde sein?** (Zdroj: Eric Carle: Die kleine Maus sucht einen Freund)
Deti dostanú obrázkovú kartičku zvieratá (sú vždy dve zhodné kartičky zvierat, aby deti nakoniec vytvorili páry). Prechádzajú sa po miestnosti, ukazujú si navzájom kartičky a pýtajú sa: *Wollen wir Freunde sein?* Ak sa stretnú dve odlišné zvieratá, odpoveď znie *Nein. Tut mir leid.* Ak sa stretnú dve rovnaké zvieratá, odpoveď znie *Ja!* a nájdené páry si sadnú na zem.

Aktivita bola inšpirovaná školením „Emotionale und soziale Kompetenzen als Vorläuferfähigkeiten sprachlicher Handlungskompetenzen“ vedeného Dipl. Päd. Karin Madl a organizovaného v rámci projektu BIG SK-AT.

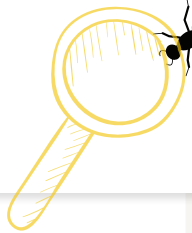
Ďalšie metodické odporúčania

„Die kleine Maus sucht einen Freund“ od Erica Carleho⁴⁷

Kontaktná osoba

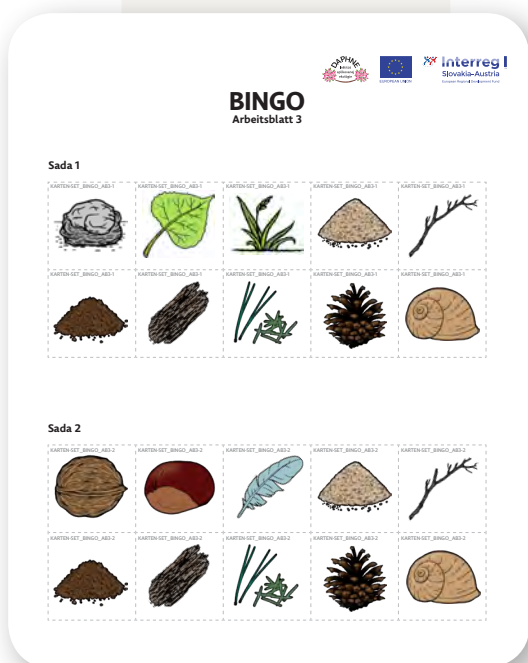
Mgr. Zuzana Marková, jazyková expertka, Mesto Senica (zzmarkova@googlemail.com)

⁴⁷ Dostupné aj online na: https://www.dtv.de/_files_media/title_pdf/leseprobe-7956.pdf

BINGO v prírode

Organizačná forma	individuálna (založená na pozorovaní)
Vek detí	predškoláci / 1. stupeň základnej školy
Trvanie	individuálny čas podľa vybranej alternatívy
Priestory	na školskom dvore/lúke resp. kdekoľvek vonku podľa možností
Pomôcky	pracovné listy (viď príloha, ceruzky a podložky pre každé dieťa)
Ciele	► Podporiť vnímanie a schopnosť pozorovania v reálnom prírodnom prostredí.
Slovná zásoba / viacjazyčnosť	pozorovanie, lovec prírodných pokladov, kameň, list, tráva, piesok, konár, hlina, kôra, chrobák, voda, púpava, ihličie, šiška, slimačia ulita, orech, gaštan, vtáacie pierko, dážďovka, lienka, húsenica, mravenisko, motýľ, hríb, pavúk
Popis aktivity	<p>1. Motivácia</p> <p>Vyberieme sa s deťmi von na dvor, na lúku alebo do lesa. Deťom rozdáme pracovný list 1 (resp. vyberieme podľa našej alternatívy) s podložkou a ceruzkou pre každého. Povieme im pravidlá hry. „Predstavte si, že ste „lovci prírodných pokladov“ a táto lúka (resp. les, dvor) ich ukrýva.</p>

Obrázok 17 – Bingo v prírode,
Zdroj: Daphne

2. Použitie pracovných listov

Zahráme si s nimi hru BINGO. To, čo sa im podarí spozorovať, vyškrtnete zo svojho zoznamu na papieri. Kto prvý nájde resp. vyškrtá všetky obrázky, zakričí BINGO.“

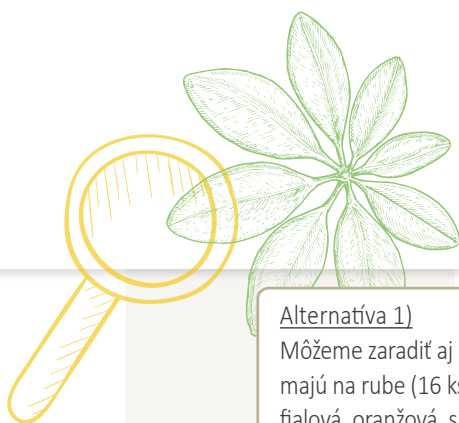
Opýtame sa detí, či niektorému obrázku nerozumejú a vysvetlíme si ho.

Vopred si stanovíme:

- koľko času majú deti na hľadanie (napr. 15 minút),
- kde všade môžu hľadať (vymedzenie bezpečného prostredia na dohľad),
- čo bude symbolizovať ukončenie aktivity (napr. zapísanie)
- kde sa stretne (napr. tu na tomto mieste).

Teraz necháme deti chodiť a hľadať „obrázky“ v reálnom prostredí v okolí.

Obmeny aktivít pomocou rôznych pracovných listov⁴⁸:

Alternatíva 1)

Môžeme zaradiť aj spoznávanie farieb, ak použijeme pracovný list 2, kde sú obojstranné obrázky A4 (spolu 23 ks), ktoré majú na rube (16 ks) farbu vo forme veľkej farebnej bodky (biela, žltá, červená, zelená, modrá, hnedá, čierna, ružová, fialová, oranžová, sivá, strieborná, zlatá, tyrkysová, telová, farebná). Zvyšných 7 obrázkov je bez farby.

Alternatíva 2)

Môžeme zaradiť porovnávanie veľkostí. Vyberieme si pracovný list 3 (rovnaký ako pracovný list 1, ale obrázky sú v inej veľkosti), kde sú obrázky vo formáte A4 v 2 veľkostiach.

Alternatíva 3)

Môžeme zobrať deťom papierové obaly na 10 ks vajčiek a použiť iné pracovné listy – malé obrázky na BINGO resp. zahrať si **prírodné pexeso**. Pracovný list 4 vložíme do jednej strany otvoreného obalu na vajčička. Druhá strana obalu bude slúžiť na vkladanie reálnych prírodnín z okolia, ktoré si bude každý hľadať. Použijeme buď sadu 1: Kameň, List, Tráva, Piesok, Konár, Hlina, Kôra, Ihličie, Šiška, Slimačia ulita alebo sadu 2: Orech, Gaštan, Vtáčie pierko, Piesok, Konár, Hlina, Kôra, Ihličie, Šiška, Slimačia ulita.

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

Jazyková aktivita

Použijeme pracovný list 5 s obrázkami a pod nimi napísanými **pomenovaniami v slovenskom aj nemeckom jazyku**. Prejdeme si spoločne celý zoznam (kameň, list, tráva, piesok, konár, hlina, kôra, chrobák, voda, púpava, ihličie, šiška, slimačia ulita, orech, gaštan, vtáčie pierko, dážďovka, lienka, húsenica, mravenisko, motýľ, hríb, pavúk), deti opakujú názvy a zároveň si ukazujeme reálne 3D nálezy prírodnín.

3. Záver

Spoločne ukončíme aktivitu v kruhu. Môžeme si navzájom zdieľať/ukázať, čo kto našiel. Reflexiu k aktivite prispôbíme vybraným pracovným listom, ktoré sme použili ako aj veku detí. Na záver poďakujeme všetkým „lovcom prírodných pokladov“ za ich pozorné vnímanie.

Ďalšie metodické odporúčania

Dôležité je myslieť vopred na výber vhodného prostredia – podľa ročného obdobia a v súlade s vybranými pracovnými listami z prílohy. Predídeme tak sklamaniam detí. Kompletný zoznam na hru BINGO obsahuje 23 obrázkov. Pokiaľ sa nám tento počet nezdá primeraný veku detí, prispôbíme ho výberom resp. urobíme alternatívu 3, v ktorej sa hľadá 10 prírodnín k obrázkom. Snažíme sa podporovať dieťa v jeho bádateľskej snahe. Môžeme ho tiež usmerňovať a poskytovať mu informácie, ktoré mu pomôžu správne uchopiť základné pojmy.

Prepojenie s dňom v materskej škole

Aktivita spadá pod vzdelávaciu oblasť Človek a príroda, ktorá zdôrazňuje vnímanie prírody (napr. dieťa odlišuje živé od neživých súčastí prírody; uvedomuje si, kde všade sa prírodniny živé aj neživé nachádzajú v reálnom prostredí). Medzi prírodovedné spôsobilosti, ktoré je možné aktivitou v tomto veku rozvíjať, patrí pozorovanie (cieľavedomé získavanie nových informácií z prostredia) a kategorizovanie (porovnávanie a triedenie na základe cieľového pozorovania).

Kontaktná osoba

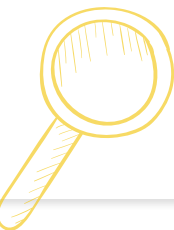
Mgr. Jana Menkynová, expertka DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie (menkynova@daphne.sk)

⁴⁸ Všetky pracovné listy ku tomuto príkladu nájdete v príklade dostupnom na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

BINGO

Arbeitsblatt 1

Skryté slová

Organizačná forma	skupinová v kruhu
Vek detí	od 5 rokov
Trvanie	25 minút
Priestory	skupinová miestnosť
Pomôcky	obrázkové kartičky – Pexeso

Ciele	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Podnietiť komunikáciu medzi deťmi rôznych jazykov. ▶ Predstaviť a priniesť prvý jazyk do veľkej skupiny, mať odvahu. ▶ Viacjazyčné deti zažijú samých seba ako jazykových sprostredkovateľov. ▶ Uznávanie cudzích jazykov a učenie sa nových slov v iných jazykoch. ▶ Porovnanie jazykov.
--------------	---

Slovná zásoba/ viacjazyčnosť	Viacjazyčné deti prinášajú do vzdelávacej činnosti svoj celkový jazykový potenciál.
---	---

Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • Pexeso kartičky sú odkryté na stole pred deťmi. • jedno viacjazyčné dieťa si zoberie 3 karty, ktorých slová dokáže pomenovať vo svojom prvom (materinskom) jazyku a položí ich na stôl pred seba. • Postupne hovorí každé slovo vo svojom prvom jazyku. • Ostatné deti musia hádať, ktoré z troch kariet pred dieťaťom sa zhoduje so slovom. • Ak sa obrázková karta zhoduje s uhádnutým slovom, dieťa, ktoré slovo uhádlo si v kope nájde pár ku kartičke a obrázok si ponechá.
-----------------------	--

Ďalšie metodické odporúčania	<p>Učiteľ/lektor môže na kartičku napísať slová v nových jazykoch a nakresliť k nim obrázok z pexesa.</p> <p>Na konci hry všetky deti diskutujú ešte raz o nových slovách, ktoré sa naučili a porovnávajú ich medzi sebou. Čo znie podobne, čo je úplne odlišné?</p>
-------------------------------------	--

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/ Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

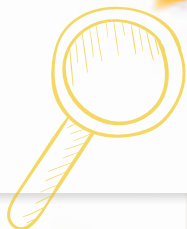
Ďalšie otázky zamerané na osobnosť a jazyk:

Zistili ste niečo nové o svojom priateľovi?
 Je to pre vás zaujímavé, ak áno, prečo?
 Je ťažké si zapamätať nové slová alebo nie?
 Poznáte niekoho, kto hovorí iným jazykom?
 V akých situáciách používa daná osoba iný jazyk?

Kontaktná osoba	Dr. ⁱⁿ Karin Steiner, odborná projektová manažérka za Rakúskych priateľov detí – Krajinskú organizáciu Viedeň /Österreichische Kinderfreunde – Landesorganisation Wien (europa@wien.kinderfreunde.at)
------------------------	--

„Birkenwald“ od Gustav Klimt (1902)

Jeseň v zrkadle prírody a umenia

Prostredníctvom zážitkovo-orientovaného výkladu na tému Jeseň v materskej a základnej škole, si deti/žiaci hlbšie uvedomujú svoj okolitý svet v každodennom živote. Sú povzbudzované, aby sa s niekým porozprávali o pozorovaných javoch alebo aby vyjadrili svoje pocity tvorivým spôsobom.

Organizačná forma individuálna, skupinová (v malej/veľkej skupine)

Vek detí od materskej až po druhý stupeň základnej školy (3 až 14 rokov)

Trvanie 3 vyučovacie jednotky (rozšíriteľné)

Priestory miestnosť/trieda

Pomôcky

Pre naladenie:

- materiály z prírody (napr. listy, gaštany, žalude, šípky, a i.)
- maľby s témou jesene (napr. „Park na jeseň“, Vincent van Gogh; „Brezový lesík“, Klimt, a i.) v tlačenej forme alebo premietané na stenu pomocou projektora.
- jesenná hudba (napr. „Jeseň“ zo štyroch ročných období od A. Vivaldiho)
- šifónové šatky

Na pokus k rozkladu farieb /chromatografický pokus:

- K pokusu nájdete na internete množstvo krátkych videí s pokynmi pre ich vykonanie. Výber v závislosti od vekovej skupiny. Väčšina návrhov obsahuje tieto materiály:
- biely filtračný papier (kávový filter), tmavé vo vode rozpustné perá/fixy, sklo, voda, ceruzka

Ciele

- ▶ Zmyslové naladenie žiakov na tému jesene v umelecko-kreatívnej oblasti.
- ▶ Aktivácia vedomostí o zmenách v prírode.
- ▶ Vykonanie pokusu na ilustráciu mnohorakosti farieb
- ▶ Zapojenie prvých jazykov žiakov do spoločnej prípravy slovnej zásoby a do vzájomnej komunikácie (napr. pri realizácii pokusu).

Slovná zásoba / viacjazyčnosť

Pri pomenovaní prírodných materiálov a popise umeleckých diel môžu deti/žiaci používať svoje prvé jazyky. Napríklad keď hovoríme o farebných označeniach, môže sa stať, že ľudia, ktorí žijú v blízkosti mora, majú veľmi odlišné názvy pre modrú farbu.⁴⁹

Popis aktivity

- ▶ Spoločná diskusia o nazbieranom prírodnom materiáli (napr. listy). Kde sme ich zozbierali? Čo je to? Ako sa to volá? Prečo sa ti páči tento list, ...? Klásť otázky o farbách, tvaroch atď.) (viď obrázok)

⁴⁹ Komplexná ponuka materiálov na tému Farby je dostupná na https://www.sfz-wien.at/images/Welt_der_Farben/index.html.

Obrázok 18 – Prírodniny
Zdroj: S. Fuhrmann

Ďalšie metodické odporúčania

- ▶ Vybraná jesenná maľba sa premieta na stenu – deti sa k nej vyjadria, opíšu, čo vidia. Podľa potreby sú pre opis uvedené pomocné vetné konštrukcie (napr. „Maliar má...“; „Vidím, že...“; „Páči sa mi, že...“). (viď obrázok)
- ▶ Dielo zostáva naladené a začne hrať „Jeseň“ zo „Štyroch ročných období“ (Vivaldi). Deti/žiaci pomenúvajú, ktoré obrázky im prichádzajú na um pri počúvaní hudby. Zozbierajú sa všetky obrázky pre vyvolanie atmosféry (listy padajú zo stromov, vietor nechá listy tancovať,...). Pedagóg zaznamenáva vyhlásenia písomne na plagát a/alebo ich zakreslí.
- ▶ Následne sa dá k dispozícii kôš so šifónovými šatkami v rôznych farbách. Vždy 5 detí / žiakov si smie zobrať šatku a voľne sa pohybovať do rytmu hudby tak dlho, ako sa im to páči. Ak šatku položia späť do koša, môže si ju vziať ďalšie dieťa/žiak a voľne sa s ňou pohybovať na hudbu po miestnosti.

Zopár ďalších impulzov ako uplatniť tému jesene počas vyučovania:

Zameraného na praktické zručnosti:

- zložiť draka alebo veterník
- postaviť draka a púšťať ho
- (vedieť čítať návod)

Matematika:

- spoznať a vypočítať deltoid ako tvar
- (podpora porozumenia prejavu v odbornom jazyku)

Prvouka (biológia/chémia):

- spoznať/pomenovať tvary a hrany listov
- Prečo listy na jeseň menia svoje farby? Čo sa stane s farbivom chlorofyl?
- (podpora porozumenia prejavu v odbornom jazyku)

Umenie:

- Vytvoriť koláž s listami, tlač s listami, zhotoviť mobil pomocou prírodných materiálov (obrázok 20).
- Uskutočniť fotosafari - podniknúť spoločné výlety do prírody a fotiť. Fotografie sú zdrojovým materiálom pre básne/príbehy /kreatívnu prácu.
- (rozprávanie sprevádzané činnosťou)

Jazyk:

- slovné vyjadrenie pokusu
- čítanie/učenie básní: napr.: „Septembermorgen“ von Eduard Mörike⁵⁰

Obrázok 19 – Jablko Lea Weiss, 10 r.,
Zdroj: E. Petzer

- písanie básní (podľa výstavbových plánov básní, ako sú jedenástka a haikus)
- nájsť na internete (rodičia) jesennú báseň v prvom jazyku detí/žiacov
- písanie vymyslených príbehov

Varenie:

- zistiť, či existujú typické jesenné jedlá (v rodinách) a aké prísady sa používajú. Vytvoriť z nich zbierku receptov.
- spoločne uvariť „jesennú polievku“ (s tekvicou alebo gaštanmi).
- (odborná slovná zásoba a druh textu „Recept“) spoznať (rozprávanie sprevádzané činnosťou)

**Prepojenie s dianím
v materskej a základnej
škole**

Ročné obdobie jeseň je vnímané viacerými zmyslami a napojené na obsahy vzdelávacieho plánu. Pracuje sa s bežnými znalosťami detí/žiacov, ktoré sa rozširujú na rôznych úrovniach.

Kontaktná osoba

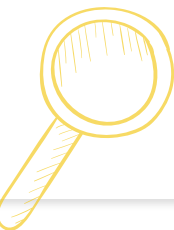
Dipl.-Päd.ⁱⁿ Ing.ⁱⁿ Emina Petzer, Dipl.-Päd.ⁱⁿ Margret Sharifpour Langroudi a Mag.ⁱⁿ Susanne Fuhrmann, Jazykové centrum Riaditeľstva pre vzdelávanie mesta Viedeň /Sprachförderzentrum der Bildungsdirektion für Wien, (sfz@bildung-wien.gv.at)

Obrázok 20 – Umenie z prírody
Zdroj: M. Sharifpour Langroudi

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/ Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

⁵⁰ Dostupné na <https://www.sprachspielspass.de/kindergedichte/kategorien/herbstgedichte/>.

Inkluzívna výučba jazykov na základnej škole Froschkönig – Žabí princ

Jazykový poklad v rozprávkach

Obrázok 21 – Čo patrí do rozprávky,
Zdroj: Ch. Rammesmayer

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/ Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

Organizačná forma	skupinová práca s celou triedou
Vek detí	6 – 8 rokov
Trvanie	30 – 50 minút
Priestory	trieda
Pomôcky	maňuška žaby, zlatá guľôčka, studňa, princ, princezná, kráľ, príp. zámok, les – obrázkové karty
Ciele	<ul style="list-style-type: none"> ► Zaistenie jazykového porozumenia pri práci s rozprávkami.
Slovná zásoba / viacjazyčnosť	<i>König</i> – kráľ / <i>Prinz</i> – princ / <i>Prinzessin</i> – princezná <i>Schloss</i> – zámok / <i>Wald</i> – les / <i>Brunnen</i> – fontána <i>goldene Kugel</i> – zlatá guľa / <i>Frosch</i> – žaba

Popis aktivity

- Úvod
Rozmiestnime predmety. Deti ich pomenúvajú a hádajú, ku ktorej rozprávke by mohli patriť. Následne ich uložia do rozprávkového vrecúška.
- Sedenie v kruhu
Rozprávku čítajte/rozprávajte v slovenskom jazyku. Pomáhajte si predmetmi, mimikou a gestami.
Následne sa dvojjazyčne porozprávajte o obsahu a jednotlivých postavách.
- Následná práca s obsahom v skupine

Skupina 1: Rozložte obrázky k rozprávke. Deti hovoria, čo na nich vidia. Zoradia obrázky do správneho poradia.

Skupina 2: Obrázky s osobami/predmetmi súvisiacimi s rozprávkou a obrázky s inými motívmi sa rozložia po zemi a označia symbolmi + a –.

Ďalšie metodické odporúčania

Podobným spôsobom možno pracovať aj s inými rozprávkami. Práca s rozprávkovým vrecúškom je popísaná vo vzorovej hodine č. 6.⁵¹

Prepojenie s dňom v škole

Objavovanie kultúrneho dedičstva prostredníctvom rozprávok.

Kontaktná osoba

Mgr. Lydia Schmid, lektorka slovenského jazyka, Ľudová škola v Kittsee / Volksschule Kittsee, (vs.kittsee@bildungserver.com).

Obrázok 22 – Deti zo školy v Zurndorfe,
Zdroj: Ch. Rammesmayer

⁵¹ Dostupný na <https://sk-at.big-projects.eu/index.php/de/theaterpaedagogisches-programm>

5.2.2 Doplňujúce metodické materiály v rámci projektu BIG SK-AT

Všetky metodické materiály sú dostupné na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie.

Metodické príručky

► Sprostredkovanie jazyka suseda v reálnych komunikačných situáciách (Dolné Rakúsko). Didakticko-metodická príručka ponúka nielen teoretické impulzy, ale aj množstvo praktických nápadov, a je určená jazykovým lektorkám, ktoré sú hlavnými sprostredkovateľkami jazyka suseda v materských školách, ale aj pedagógom predprimárneho a primárneho vzdelávania. Tento koncept vníma jazyk suseda ako súčasť bežného programu v materskej škole, v ktorom jazyková lektorka reflektuje svoju úlohu jazykového vzoru, ponúka rôzne jazykové podnety a prebúda tým v deťoch prirodzenú zvedavosť.⁵²

► Edukačný materiál *Hravá nemčina* v rámci okruhov JAR, LETO, JESEŇ, ZIMA pre cieľovú skupinu detí predškolského a žiakov mladšieho školského veku (Mesto Senica). Materiál obsahuje metodickú príručku, v ktorej sú didakticky spracované vzdelávacie aktivity, farebný obrázkový materiál vo formáte A5, A4, A3 a pracovné listy pre deti. Pedagogickej komunite edukačný materiál ponúka súbor vzdelávacích aktivít, ktoré poukazujú na to, ako je možné oboznamovať deti a žiakov s nemeckým jazykom prostredníctvom vhodne zvolených stratégií, metód zážitkového učenia a pomôcok. *Hravá nemčina* prezentuje, ako možno dieťa a žiaka motivovať k hravému učeniu sa, rozvíjaniu jeho tvorivosti, logického myslenia a celkovo k rozvíjaniu kľúčových komunikačných a sociálno-emocionálnych kompetencií.

► Sada pomôcok a materiálov (Daphne) – Praktické a atraktívne učebné pomôcky a materiály tvoria

neodmysliteľnú súčasť každého zážitkového vzdelávania. Obohatené o nový rozmer s cieľom posilnenia jazykového vzdelávania na Slovensku i v Rakúsku vytvorilo Daphne niekoľko dvojazyčných pomôcok využiteľných nielen pedagógmi materských či základných škôl, ale aj širokou verejnosťou – najmä rodinami s deťmi. Sada sa skladá z komplexnej sady pomôcok pre školy – vrátane pomôcok a pracovných listov, určovacích kruhov, kartičiek vývojových cyklov, zatváracích dosák s potlačou a pomôcky v podobe letáku.

► Konceptia Translanguaging (Bildungsdirektion Wien – Europabüro) opisuje jazykovú prax viacjazyčných osôb. Ako pedagogický koncept sa orientuje na tvorbu všetkých druhov vyučovania, t. j. vyučovania jazykov i odborného vyučovania pre viacjazyčné osoby v takej forme, aby mohli na vyučovaní čerpať z celého svojho jazykového repertoáru. Koncepčný dokument v projekte BIG SK-AT⁵³ opisuje kontext, stratégie tohto prístupu, ako aj skúsenosti z realizácie na jednej viedenskej základnej škole pre 2. stupeň.

► CD „KINDER POP SONGS PRE DETI“ (Mestská časť Bratislava – Nové mesto) – (viď kap. 5.1.2)

► Okrem nich bola vytvorená aj príručka *HANDBUCH ZUR REFLEKTIERTEN PRAXIS MIT MEHRSPRACHIGKEIT IN KINDERGÄRTEN UND SCHULEN: Basiswissen und Reflexionsbögen zur Förderung institutioneller Mehrsprachigkeit* (Viedeň), dostupná iba v nemeckom jazyku. Cieľom príručky je poskytnúť pedagogickým zamestnancom pracujúcim v materských a základných školách 1. stupňa prehľad o relevantných aspektoch viacjazyčnosti súvisiacich s migráciou a nástroje na systematické uvažovanie o realizácii týchto aspektov v pedagogickej práci.⁵⁴

⁵² <https://sk-at.big-projects.eu/index.php/sk/sprostredkovanie-jazyka-v-realnych-komunikacnych-situaciach-na-prechode-z-ms-na-z-teoreticke-a-metodicko-didakticke-hladisko>

⁵³ Viac informácií je dostupných na www.sk-at.big-projects.eu (kategória „Viacjazyčnosť/Základné informácie“) ako aj na <https://sk-at.big-projects.eu/index.php/de/translanguaging-aus-linguistischer-perspektive>.

⁵⁴ V nemeckom jazyku dostupná na https://europabuero.wien/download/Wiener_Mehrsprachigkeits_Handbuch.pdf.

► 5.3 Modul 3 „Porozumenie – V zážitku tkvie poznatok“

Hlavnou témou modulu, ktorá vychádza zo spoznávania pohraničného regiónu a definuje spoločné cezhraničné obsahy v oblasti prírodovedných predmetov, je **Povodie Dunaja**.

Téma je sprostredkovaná jednotlivými aktivitami, konkrétnymi príkladmi dobrej praxe, ktoré pomáhajú reflektovať vlastné podmienky s podmienkami „suseda“. V rámci hlavnej témy boli vyčlenené 3 oblasti: LES (aktivity ako napr. Umenie v prírode, Diverzita zabraňuje šíreniu chorôb), VODA (napr. Vodné experimenty, Veľké jesenné putovanie) a ZVIERATÁ A ĽUDIA (napr. Životný cyklus motýľa, Jesenná migrácia vtákov). Vybrané témy vychádzajú najmä z vyučovacích predmetov biológia, chémia, fyzika a geografia. Aktivity resp. PDP tak vznikli na každej strane hranice, pričom spoznávanie sa a zisťovanie vzájomných potrieb sa realizuje prostredníctvom cudzieho jazyka. Vytvorené PDP sú dobre adaptovateľné na žiakov predškolského veku, ako aj na žiakov na prechode z 1. na 2. stupeň základnej školy. Príkladom je aktivita Veľké jesenné putovanie, ktorá kladie dôraz na pochopenie aktuálneho environmentálneho problému v povodí Dunaja názorne, hravou formou a s dôrazom na pozitívne emocionálne prežívanie dieťaťa.

Modul 3 vychádza z princípov zážitkového vzdelávania, pričom využíva medzipredmetové vzťahy, hry intuitívnej pedagogiky⁵⁵ aj bádateľstvo. Nosným pilierom je koncepcia ďalšieho vzdelávania tzv. Živá učebnica. Predstavuje inovatívny systém príbehového vzdelávania, pri ktorom je učebná látka odovzdávaná žiakom prostredníctvom príbehu. Žiaci takto odkrývajú nové poznatky z humanistických a prírodovedných oblastí prostredníctvom priameho pozorovania a vlastných skúseností. Aktivity Živej učebnice prebiehajú v reálnom prostredí alebo v špeciálnych

učebniach ako sú alchymistická dielňa či bylinkáreň. Pri použití reálnych pomôcok a dodržaní princípov živej učebnice môžu byť realizované aj v triedach.

K princípom Živej učebnice patrí:

- aktívne osvojovanie vedomostí (nie predkladanie hotových poznatkov),
- objavovanie, pozorovanie, meranie, experimenty,
- dôraz na postoje a zručnosti,
- diskusie, otvorené úlohy, praktické a teoretické problémy,
- základy spôsobilosti vedeckej práce,
- zručnosti pre 21. storočie tzv. 5C (1. Možnosť výberu/volby, 2. Spolupráca, 3. Komunikácia, 4. Kritické myslenie, 5. Kreativita),
- reflexia.

Ťažisko tvorí sprostredkovanie komunikačných kompetencií prostredníctvom zážitku a sociálnej interakcie. Koncepcia Živej učebnice je rozšírenú o spoločné cezhraničné obsahy s témou Povodie Dunaja a o medzipredmetové vzťahy v prírodovedných predmetoch. Tento modul je určený pre základné školy, môže byť ale v zjednodušenej podobe adaptovaný aj pre materské školy.

3 oblasti >
 LES (aktivity ako napr. Umenie v prírode, Diverzita zabraňuje šíreniu chorôb),
 VODA (napr. Vodné experimenty, Veľké jesenné putovanie) a
 ZVIERATÁ A ĽUDIA (napr. Životný cyklus motýľa, Jesenná migrácia vtákov)

⁵⁵ Viac informácií v nemeckom jazyku na <https://intuitive-paedagogik.de/>.

Zdroj: © Pexels – cottonbro

5.3.1 Príklady jazykových aktivít⁵⁶

Nasledujúce príklady ilustrujú, ako sa dá spoločná téma Povodie Dunaja rozpracovať pre materské školy a rovnako pre prvý a druhý stupeň základných škôl.

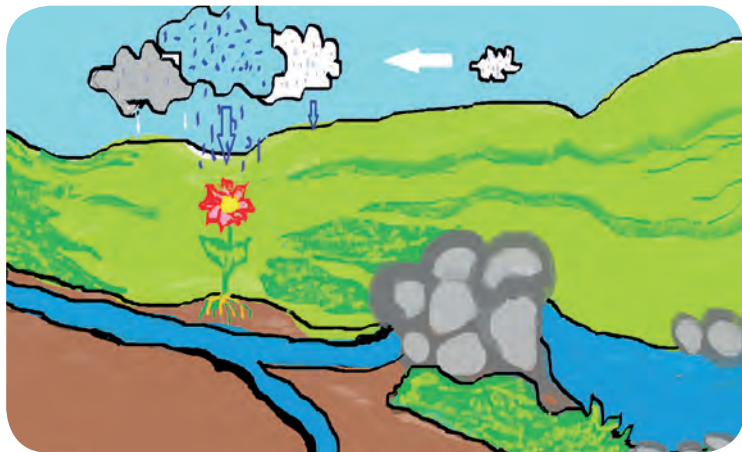
KOLOBEH VODY V PRÍRODE

pre materské školy

Organizačná forma	malá skupina (max. 10 detí)
Vek detí	od 3 rokov
Trvanie	30 minút
Priestory	telocvičňa
Pomôcky	NÁRADIE: lavička, tunel, žinenka, švédka debna alebo menšia stolička/vyvýšený predmet; OBRÁZKY: veľký oblak, zem, potok/rieka, jazero, more; PIPETY, VEĽKÁ NÁDOBA S VODOU, DÁŽDNIK, GUMÁKY, PRŠIPLÁŠŤ
Ciele	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Porozumieť kolobehu vody v prírode. ▶ Používať cielene aktuálnu slovnú zásobu-pomenovať predmety a veci. ▶ Rozhodovať sa a získavať počas komunikácie pozitívne skúsenosti.
Slovná zásoba / viacjazyčnosť	<p>na tému počasie: „búrka“/ „Gewitter“, „prší“/ „es regnet“, „blýska sa“/ „es blitzt“, „hrmí“/ „es donnert“, „kvapka“/ „Wassertropfen“, „cesta“/ „Reise“, „Kam cestuje ďalej?“/ „Wohin reist er weiter?“, „Zem“/ „Erde“, „rieka-potok“/ „Fluss-Bach“, „more-jazero“/ „Meer-See“, „oblaky“/ „Wolken“, „všetko sa opakuje.“/ „alles wiederholt sich.“, „gumáky“/ „Gummistiefel“, „dáždnik“/ „Regenschirm“, „pršiplášť“/ „Regenmantel“</p>

⁵⁶Všetky príklady dobrej praxe doplnené kompletnými materiálmi (pracovnými listami, tlačovými predlohami a. i.) sú dostupné na vedomostnej platforme na www.sk-at.big-projects.eu v kategóriách uvedených pri jednotlivých príkladoch.

Obrázok 23 – Kolobeh vody v prírode,
Zdroj: Alexandra Nováková

Popis aktivity

Príprava témy:

- ▶ prší alebo je búrka?
- ▶ Zahráme sa s deťmi „Hru na búrku,“ (viď príloha), sedíme s deťmi v kruhu, odriekame text a pohybujeme sa podľa pokynov. Deti opakujú.

Sprostredkovanie vedomostí pri jazykovej výuke je založené na pohybovej hre.

- ▶ Pripravíme si a zahráme sa s deťmi hru „Cesta dažďovej kvapky,“ (viď „prílohy“)
- ▶ Deti potom imitujú „dážď,“ v mise tak, že nechajú padať kvapky vody do misy a počúvajú.
- ▶ Každé dieťa zoberie jednu kvapku a lektorka sa pýta, kam ju nesie. Dieťa odpovie a odnesie kvapku tam, kam chce (zem, more, oblaky, voda/rieka). Pohyb sprevádza aj slovné vyjadrenie.

Ďalšie metodické odporúčania

Môžeme sa naučiť s deťmi pesničku o daždi. Porozprávame napr. že sme si zobrali dnes so sebou všetko, aby sme v daždi nezmokli (tzn. dáždnik, gumáky, pršiplášť).

Deti opakujú názvy vecí, ktoré potrebujeme pre pesničku a naučíme sa „Prší, prší“ (viď príloha)

Na utvrdenie si môžu deti namaľovať vlastný obrázok „Kolobehu vody“.

Prepojenie s dianím v materskej škole

Týmto spôsobom môžeme zabaviť deti aj pri rozhovoroch o aktuálnom počasí (denné rituály), špeciálne prepojením slovné zásoby s pohybom.

Kontaktná osoba

Mgr. Kristína Melnik, jazyková lektorka (MM), Úrad dolnorakúskej krajinkej vlády, oddelenie materské školy / Amt der Niederösterreichischen Landesregierung, Abteilung Kindergärten (k.melniklr@gmail.com)

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/ Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky

Príloha 1

HRA NA BÚRKU

Text Sprievodné pohyby

Kvap, kvap, kvapi, kvap > klopkáme bruškami prstov na zem, čo predstavuje kvapky vody

Prší, prší, len sa leje > pohyb rukami zhora nadol s pohybujúcimi sa prstami, čo predstavuje padanie dažďa (stále rýchlejšie a rýchlejšie – prudký a ešte a prudší dážď)

Blýska sa > tleskneme do dlaní, čo predstavuje blesky

Hrmí, hrmí > silno dupeme nohami, tým predstavujeme hromy

Teraz znova prší, prší, prší > opäť pohyb rukami zhora nadol s pohybujúcimi sa prstami, čo predstavuje padanie dažďa (teraz stále pomalšie a pomalšie)

A už iba kvapká, kvap, kvap, kvapi, kvap > klopkáme bruškami prstov na zem, čo predstavuje kvapky vody

A zrazu je všade ticho. Je po búrke. > zdvihneme ukazovák k perám, čím naznačíme ticho po búrke.

Príloha 2

CESTA DAŽĎOVEJ KVAPKY (PREKÁŽKOVÁ DRÁHA)

V telocvični použijeme tunel, žinenku, lavičku, švédsku debnu a rozložíme ich do väčšieho kruhu. K jednotlivému náradu položíme značenie – tunel/zem, lavička/rieka, žinenka/more, švédka debna/oblak...

Obrázok 24 a 25 – Cesta dažďovej kvapky, a Deti z materskej školy Weikendorf, Zdroj: A. Nováková

Náradie	Text (v slovenčine/nemčine)	Pohyby
	Ja som teraz kvapka vody, ktorá ide na ďalekú cestu. Ich bin jetzt ein Wassertropfen, der auf eine spannende Reise geht.	> Z misky s vodou naberieme pipetou vodu, postavíme sa k tunelu a rozprávame príbeh,
Tunel	Toto je zem. Kvapka padla na zem, našla v nej otvor (dieru) a vpila sa do zeme (zmizla v zemi). Das ist die Erde. Der Tropfen fällt auf die Erde, findet ein Loch und verschwindet dort.	> necháme kvapku spadnúť a preplazíme sa tunelom,
Lavička	Kam cestuje ďalej? Ide do rieky alebo do potoka. Wohin reist er weiter? Er reist in den Fluss oder den Bach.	> prejdeme cez lavičku,
Žinenka	Kam cestuje ďalej? Ide do mora, alebo jazera. Wohin reist er weiter? Er reist in den See oder ins Meer.	> prejdeme po žinenke,
Švédka debna	Kam cestuje kvapka ďalej? Stúpa do oblakov. Wohin reist er weiter? Er steigt in die Wolken.	> vyšplháme sa na švédsku debnu,
	Keď príde búrka, kvapka znova padne na zem. Und wenn ein Gewitter kommt, fällt er wieder auf die Erde runter.	> tleskneme do dlaní, dupneme nohami a skočíme znova na zem.
	A všetko sa znova opakuje. Und alles wiederholt sich.	> Teraz necháme deti, aby si skúsili cestu kvapky:
	----- Ty si teraz kvapka vody. Ideš na zaujímavú, (ďalekú) cestu. Du bist jetzt der Wassertropfen, der auf eine spannende Reise geht.	

Príloha 3

PIESEŇ PRŠÍ, PRŠÍ

(melódia piesne Prší, prší a text upravený Kristínou Melnik)

Prší, prší, len sa leje, kto má dáždnik, ten sa smeje. (roztvoríme dáždnik)

A my dáždnik máme, s kvapkami sa hráme.

Prší, prší, len sa leje, kto má čížmy, ten sa smeje. (obujeme si čížmy)

A my máme čížmičky, nezmoknú nám nožičky.

Prší, prší, len sa leje, kto má pršiplášť, ten sa smeje. (oblečíeme si pršiplášť)

my máme pršiplášť, ty nás kvapka /dáždik nezmačaš.

„PRŠÍ, PRŠÍ“

Príloha 4

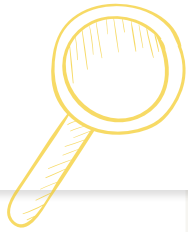
OMALOVÁNKA „KOLOBEH VODY V PRÍRODE“

Obrázok 26 – Kolobeh vody v prírode, Zdroj: Daphne © Metodika pre materské školy

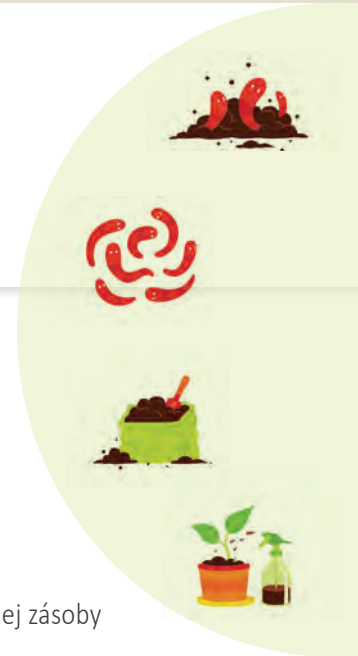
Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

Recyklácia – Kompostovanie s červíkmi

pre materské školy a 1. stupeň základných škôl

Organizačná forma	skupinová práca
Vek detí	4 – 8 rokov
Trvanie	45 minút
Priestory	vnútri alebo vonku
Pomôcky	obrázkové kartičky alebo konkrétne predmety použitej slovnej zásoby
Ciele	<p>Deti</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ poznajú tému Kompostovanie a recyklácia, ▶ vedia správne zaradiť, čo patrí do kompostu a čo nie, ▶ poznajú slovnú zásobu k danej téme.
Slovná zásoba / viacjazyčnosť	<p><i>Essensreste, Obst- und Gemüsereste, Pausenbrotreste, Nüsse und Kerne, Teebeutel, Kaffeesatz, Eierschalen, Papier und Pappe, Laub und Rasen, Taschentücher, Knochen, Fleisch, Öl, Zitronen, Orangen, Milchprodukte, Tierkot. Ich darf dem Wurm Obstreste geben, aber ich darf dem Wurm keine Zitrone geben, Ich darf dem Wurm mit ... füttern, aber ich darf ih nicht mit ... füttern.</i></p>
Popis aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • Was ist drinnen? Lektorka prinesie tašku, v ktorej sú rôzne predmety – citrón, čajové vrecúško, papierové vreckovky, rolka z toaletného papiera, pomaranč, prázdna fľaša z oleja, kelímok z jogurtu, obal z mlieka a pod. Deti so zatvorenými očami vyberajú predmety z tašky, lektorka aktivitu sprevádza vetami v cudzom jazyku: Mach die Augen zu und nimm etwas aus der Tasche. Was ist das? a pomenuje predmety po nemecky. Potom sa detí opytá a zároveň pantomimou znázorní: ----- Was kann man essen? • Die kleine Raupe Nimmersatt Lektorka uvedie deti do témy pomocou knihy Nenásytná húsenička. Predpokladáme, že deti už príbeh poznajú z predchádzajúcich hodín. Lektorka ukáže na predmety z kroku 1 a opýta sa detí: ----- Was denkt ihr, was frisst die kleine Raupe Nimmersatt? • Kompostieren mit Würmern Lektorka oboznámi v materinskom jazyku deti s témou Kompostovanie s červíkmi. (pre viac info pozri video*) Potom nechá deti hádať, čo smú a nesmú červíky jesť. ----- Was denkt ihr, darf der Wurm Zitronen essen?

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

• *Was ist drinnen?*

Lektorka zopakuje aktivitu z kroku 1. Teraz má dve tašky s totožnými predmetmi. Dieťa hľadá oboma rukami v taškách predmet, ktoré mu určia deti. Keď ich nájde a vyberie z tašiek, povie, čo to je a či to smú červíky jesť.

----- *Das sind Zitronen. Die Wurm darf keine Zitronen fressen.*

Ďalšie metodické odporúčania

*https://www.youtube.com/watch?v=1UNVOohSBD0https://www.youtube.com/watch?v=gBTVT4OzDWAhttps://www.goethe.de/resources/files/pdf93/jasmin-dworschak_fd-15_2008-s.-35-37.pdf

Prepojenie s dianím v materskej a základnej škole

Aktuálnosť témy a jej aplikovateľnosť v reálnom živote.

Kontaktná osoba

Mgr. Zuzana Marková, expertka, Mesto Senica (zzmarkova@googlemail.com)

Veľké jesenné putovanie

pre materské školy a 1. stupeň základných škôl

Organizačná forma

v skupinách aj spoločne celá trieda.

Vek detí

predškolační/1. stupeň základnej školy

Trvanie

90 minút

Priestory

trieda, prípadne aj vonku na zemi.

Pomôcky

- ▶ CD so zvukmi rieky,
- ▶ CD prehrávač/mobil/PC,
- ▶ farebný obrázok života v stojatej vode,
- ▶ modrá priehľadná látka cca 0,5 m²,
- ▶ 2 reálne obrázky Dunaja A5: stredný tok okolo Bratislavy a delta rieky,
- ▶ obrázok vodných živočíchov stojatých vôd,
- ▶ 4 ks látkové/papierové modely rýb v pomernej veľkosti a skutočnej farbe⁵⁷ (menšia vyza veľká + žltá plstená kráľovská korunka na gumičke, kapor sazan, štika severná, sumec západný),
- ▶ prírodné prekážky,

⁵⁷ Reálne modely rýb s jasnými charakteristickými znakmi možno nájsť na internete.

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ stredne veľké riečne okruhliaky asi 10 ks, ▶ nepriehľadný modrý pás látky (šírka min. cca 1 m a dĺžka cca 5 m), ▶ košík a makety/reálne jesenné prírodniny (farebné listy vrby, topoľa a iné, pierka vodných vtákov, riečne mušle, kúsok bobrej kožušiny/ohryzu, plody ako napr. žalude, gaštany a iné), ▶ miska so studenou vodou, ▶ krajčírsky meter
<p>Ciele</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Dôležitosť sa kladie na pochopenie aktuálneho problému hravou formou a pozitívne emocionálne prežívanie dieťaťa aj napriek negatívnym faktorom. ▶ Jazykové, sociálne, personálne, kritické a tvorivé myslenie, riešenie problémov. ▶ Rozvoj tvorivosti a pamäťového učenia realizované hrou.
<p>Slovná zásoba / viacjazyčnosť</p>	<p>chránený druh, migrácia, Dunaj, ohrozenie, ryba, vyza, kapor sazan, štika, sumec, jeseň, rieka</p>
<p>Popis aktivity</p>	<p><u>1) Príprava na príbeh = príprava jesenného riečneho biotopu</u> Pustíme CD so zvukmi rieky a prenesie svojim rozprávaním deti do podunajskej krajiny, do doby, kedy boli ich starí rodičia deťmi ako sú dnes ony:</p> <p>„Počujete? Čo je to za zvuk? Toto je naša najväčšia (druhá najväčšia v Európe) rieka Dunaj (Ukazujeme na modrý pás látky, ktorý sa klukáť po zemi a symbolizuje rieku.). Kedysi tiekol praveký Dunaj voľne krajinou, ako sa mu páčilo a hľadal si svoju cestu (Chytíme pás látky do rúk z jednej strany a nejaký žiak alebo pedagóg z druhej strany a simulujeme vlnenie rieky). V čase povodní, najmä na jar a v lete, zaplavil krajinu doširoka a vytvoril akoby veľké jazero s ostrovčekmi stromov (Teraz látku rozprestrieme, prípadne pridáme druhú modrú látku a vytvoríme na chvíľu veľké zaplavené územie – „riečne jazero“. Deti môžu teraz predstavovať ryby, budú plávať ako ryby – napodobňujú ich pohybom a podľa intenzity povodne ho menia.) Keď priniesol životodarnú vodu do okolitých lesov a lúk, opäť sa vrátil (Deti – rybky sa vrátia na miesto. Lektor opäť vráti rieku do „svojho koryta“ a položí na stredný tok Dunaja – Bratislava – farebný A5 obrázok rieky). Po stovkách kilometrov dlhej ceste sa potom vlieva do Čierneho mora (k moru umiestnime obrázok delty). A ako podľa vás vyzeralo okolie rieky na jeseň? Vytvorme si ho spoločne“ (Lektor má pripravené v košíku rôzne – ak je to možné prírodniny – sezónne veci, ktorými bude spolu s deťmi dotvárať okolie rieky. Ako postupne vyťahujeme prírodniny, ktoré sme našli pri rieke, pýtame sa detí, či vedia, akému živočíchovi alebo rastline patria. Dieťa, ktoré správne odpovie, umiestni vhodne danú prírodninu niekam do rieky/k rieke.)</p> <p><u>2) Obyvatelia rieky</u> (spôsob rozprávania prispôbime veku detí – pre materskú školu: riečne kráľovstvo a kráľovná vyza) „Deti, a kto v tejto rieke podľa vás žije?“ Po chvíli a odpovediach detí spod rieky/látky vyťahuje, ukazuje a pomenováva – kapra, štika, sumca a napokon vyzu.</p>

Obrázok 27 – Život pod vodou, Zdroj: J. Menkynová

„Často ich z brehu cez vodnú hladinu ani nevidíme, však? Čo majú všetky tieto živočíchy spoločné? (Necháme priestor deťom: sú to ryby – majú plutvy, žiabre, šupinky – sumec telo pokryté slizom – pretiahnutý tvar tela) Rýb je v rieke neúrekom, hoci ich často vôbec nevidíme (ako tieto pod plátnom) a netušíme, čo vlastne robia. Poďme sa o ich živote dozvedieť niečo viac.“

Obrázok 28 – Povodie Dunaja,
Zdroj: J. Menkynová

Na tomto mieste zaradíme KARTIČKOVÚ AKTIVITU (viď. príloha v pdf) na spoznávanie druhov pre deti základnej školy (Riešenie viď. priložená tabuľka nižšie):

Alternatíva pre deti z materskej školy: Pýtame sa detí, či dané zvieratká žijú/ nežijú v Dunaji vo forme výrokov – Žije v Dunaji medveď? (nie) Žijú v Dunaji vodné slimáky? (áno) Žijú v Dunaji aj morské ryby?(áno – vyza :-)

Teraz pokračujeme v príbehu a nadviažeme na vyzu:

„Ktorá z nich je najväčšia?“ (vyza veľká). Chytíme vyzu nad hlavu a položíme ju na rieku. „Najväčšia ryba, ktorá kedy vplávala do rieky Dunaj – vyza – bola vyza veľká. Merala až 8 metrov (ukážeme odkiaľ pokiaľ napr. si lahnú deti na koberec za sebou a odmeriame krajčírskym metrom 8 metrov – 5-6 detí?) a mohli sme ju tu vidieť (na jar alebo) na jeseň, kedy sem prišla zo svojej domoviny – ďalekého Čierneho mora.“

Pre deti materskej školy: Porovnáваме veľkosti rýb (zapojíme stupňovanie prídavných mien v nemčine): Ktorá ryba je najmenšia? (kapor sazan) – Ktorá je väčšia? (šľuka) – ešte väčšia? (sumec) – najväčšia? (vyza)

„Viete deti, prečo sem priplávala?“ (necháme deťom priestor na odpovede, prípadne sa opýtame prečo putujú na jeseň vtáky do teplých krajín – kvôli potrave – pri vyze je však hlavný dôvod iný) „Aby nakládla vajička (tzv. ikry) a zachovala tak svoj starý rod“ (vyzy boli súčasníkmi dinosaurov). „Vyza Veľká bola Dunajská kráľovná a všetci obyvatelia rieky si ju vážili. Putovala tisícky kilometrov (1 800 km!) proti prúdu rieky a domov – do mora sa vracala až na jar“ (na rieke, resp. v okolí podľa možnosti daného priestoru, znázorníme prirodzené prírodné prekážky, cez ktoré sa deti ako vyzy môžu s trochou obratnosti dostať: podľa prostredia výučby programu napr. podlezú konáre, preskočia kamene, či mláku, čelia silnému protivetru a pod.) „Podľa starých rybárov bola táto ‚migrácia‘ taká silná, že vydula hladinu rieky a rybám bolo vidno chrby s ich kostenými štítkami (ukážeme na modeli vyzy).“

3) Na záver si s deťmi sadneme do kruhu, necháme po ľavej ruke lektorky kolovať Kráľovnú vyzu a každý, kto chce, môže nahlas vyjadriť svoj zážitok, nejaký odkaz rieke a jej obyvateľom.

V reflexii takto necháme zdieľať ich dojmy. Keď príde vyza k lektorovi, uzavrie program: „Chceli by ste tieto obrovské ryby uvidieť naživo? Možno sa nám to podarí, ale viac sa dozviete nabudúce...“

... tá je obrovská ...

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

Zdroj: www.meinbezirk.at/krems
(od Thomasa Reisa)

Ďalšie metodické odporúčania

Keďže aktivita je založená na rozprávaní príbehu, bude prebiehať dvojjazyčne. Odporúčame spoluprácu učiteľa a lektora nemčiny.

V prípade záujmu je možné zakúpiť ryby vo forme vankúšov napr. cez http://www.robinson-fishing.sk/Vankuse-v-tvare-ryb-c28_138_2.htm

Počas programu maximálne zapájame deti, ale prípravu prostredia (riečného biotopu) realizujeme sami pred ich príchodom.

Na zemi/koberci vytvoríme kľukatú „rieku“ z modrej nepriehľadnej látky, pár bočných ramien a mŕtve rameno, pod ktorým je priehľadnou modrou látkou ukrytý obrázok vodných živočíchov stojatých vôd. Blízko rieky umiestnime košík s jesennými prírodninami prípadne misku so studenou vodou. Na konci rieky látku rozstriháme (delta rieky) a urobíme kamienkami kruh symbolizujúci more.

Pred začatím programu v triede si pripravíme a pustíme ako pozadie (napr. na notebook-u s reproduktormi) vhodnú hlasitosť zvukov rieky. Ak realizujeme program vonku, využijeme nahrávku na prenosnom MP3 prehrávači resp. blízkosť rieky.

Ak to priestor dovoľuje, pripravíme si vhodné stanovište na prírodné prekážky – maximálne využijeme existujúce prírodné prvky (konáre, kamene, mláka a pod.) a počas programu urobíme malú prekážkovú dráhu. Namiesto tejto pohybovej aktivity môžeme, vzhľadom na menšiu náročnosť a väčšiu bezpečnosť, zaradiť plávanie rýb (detí) v rieke počas simulovania povodní. Do veľkej nepriehľadnej modrej tašky/vreca ukryjeme látkové/plyšové ryby, ktoré postupne vyťahujeme popod modrú látku/rieku von – navodíme tak trochu tajomnosti.

Program ponúka množstvo tematických prepojení, preto je potrebné strážiť si stanovenú líniu (podľa cieľovej skupiny a kľúčovej témy, ktorú chceme deťom prezentovať a odovzdať) a ponechať dostatok času na ukončenie programu s reflexiou.

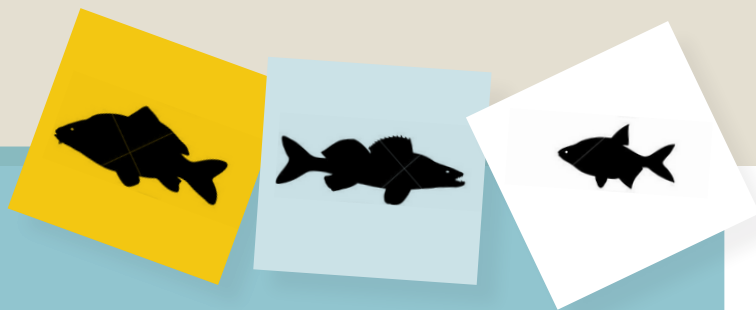
Prepojenie s dianím v materskej škole

Príprava jesenného riečného biotopu nadväzuje na tému JESEŇ v materskej škole. Deti vedia o sťahovaní vtákov, ale mnohé nepočuli o putovaní rýb. Téma im rozširuje poznatky púťavou formou a prepája reálny aktuálny environmentálny problém.

Kontaktná osoba

Mgr. Jana Menkynová, expertka DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie (menkynova@daphne.sk)

Príloha 1⁵⁸

PRACOVNÉ LISTY

- ▀ **Pracovný list 1:** Pracovný list 1: Sada kartičiek k štuke, sazanovi, sumcovi a vyze (11 A4);
- ▀ **Pracovný list 2:** Reálne obrázky/fotky Dunaja: stredný tok okolo Bratislavy a delta rieky (A4),
- ▀ **Pracovný list 3:** Pohľad pod rybník zobrazujúci vodných živočíchov stojatých vôd

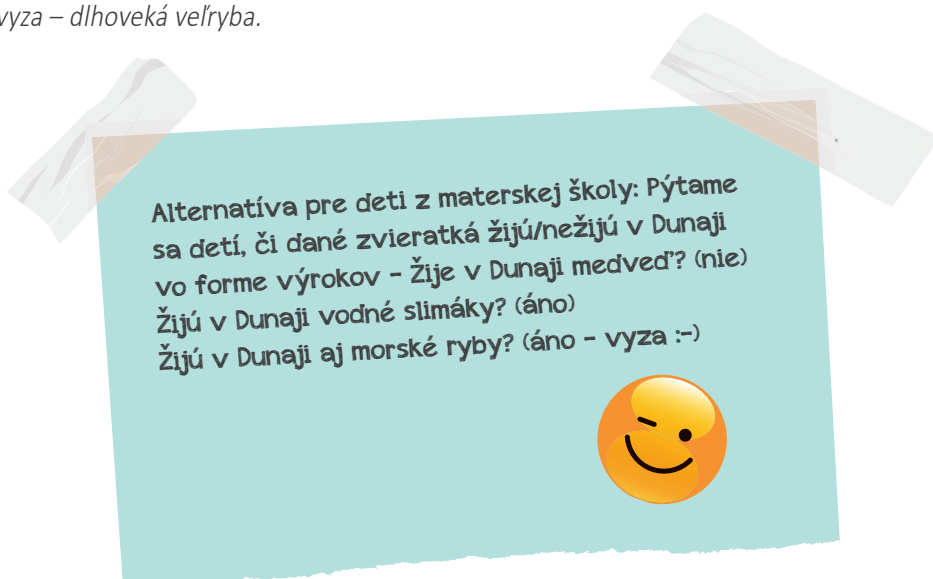
Príloha 2

KARTIČKOVÁ AKTIVITA

(pracovný list 1) na spoznávanie druhov rýb.

Deti rozdelíme na 4 skupiny: vyzy, štuky, sumce a sazany a určíme zástupcu skupiny. Kartičky so siluetou ryby na rube rozmiestnime na rieke (6 ku každej rybe, spolu 24 kartičiek). Každé rybe priradujú deti v skupine 6 takýchto kartičiek s informáciami na lícnej strane – spoja ich do dvojice so 6 modro sfarbenými kartičkami s popismi: potrava, vek, dĺžka, zaujímavosť, prostredie a ohrozenie. Každé skupine potom určíme miesto na rieke, kde bude zástupca skupiny (s pomocou ostatných detí) priradovať nájdené kartičky. Toto miesto označíme kartičkou s názvom/obrázkom danej ryby: VYZY – delta rieky/more, SUMCE – pomalší ale hlboký tok Dunaja s úkrytmi, SAZANY – hlavný tok Dunaja, ŠTUKY – lenivejšie tečúce bočné rameno. Deťom necháme čas na nájdenie a priradenie kartičiek v skupine. Postupne každý zástupca skupiny predstaví svoju rybu prostredníctvom 2 vybraných zaujímavostí z jej života. Zároveň skupina alebo zástupca znázornia, ako ryba pláva (pomocou plyšovej ryby, vzájomnou spoluprácou členov skupiny a pod.). Postupne si predstavíme všetky ryby, vyza ako poslednú.

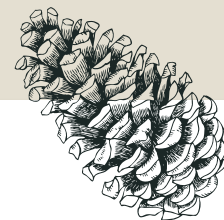
Priradiť typický znak každej rybe: sumec – telo pokryté slizom, sazan – prakapor, štika – bleskurýchly lovec, vyza – dlhoveká veľryba.

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na <http://www.sk-at.big-projects.eu> www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

⁵⁸ Kompletne pracovné listy dostupné na Zážitkové učenie/Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

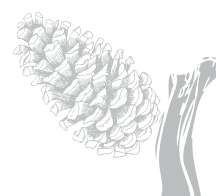

Krajina vytvára umenie pre 2. stupeň základnej školy

Príklad jazykovo citlivej vzdelávacej činnosti v materskej a základnej škole - múzeum ako vzdelávacie miesto zážitkovej pedagogiky.

Projekt spolupráce medzi Spolkovým výskumným centrom pre lesy a Obrazárňou Akadémie výtvarných umení vo Viedni.

Organizačná forma	individuálna práca, malá skupina, veľká skupina (trieda)
Vek detí	materská škola až druhý stupeň základnej školy (5 až 14 rokov)
Trvanie	8 vyučovacích jednotiek a dve poldňové exkurzie (do múzea a lesa)
Priestory	miestnosť/trieda
Pomôcky	<ul style="list-style-type: none"> rôzne kriedy (napr. olejové pastelky), akvarely, pastelky, krycia bieloba, veľké štetce, výkresy (A4 a A3), šnúra, šnúra, vlastnoručne vyrobené lepidlo (bez rozpúšťadla, odbúrateľné) materiály z prírody (drevo, konáre)
Ciele	<ul style="list-style-type: none"> Preskúmať, do akej miery vzájomne profitujú a inšpirujú sa lesnícke aspekty (prírodné vedy) a maliarske (výtvarné umenie). Zvážiť, či krajina maľba tiež nenesie prírodovedné aspekty pre súčasnosť (Čo mi hovorí stará olejomaľba, ktorá zobrazuje prírodu, o ekologickom stave? Praktický prístup k téme („Starostlivé zaobchádzanie s lesom“). Nájsť rovnováhu medzi obsahovým, resp. formálnym zadáním a voľným priebehom svojej predstavivosti, aby skutočne vznikla tvorivosť, a z toho aj dielo, ktoré má zaujímavú obsahovú výpoveď. Podpora komunitného aspektu – každý robí svoju vlastnú prácu, všetko sa nakoniec spojí do spoločného diela (drevená socha ako komunitný produkt a korunovácia na konci projektu). Zapojenie prvých jazykov žiakov do spoločnej prípravy slovnej zásoby a do vzájomnej komunikácie (napr. pri stavbe spoločnej sochy).
Slovná zásoba / viacjazyčnosť	Pomocou opatrení podporujúcich kreativitu sa deti a žiaci vyzývajú a posmeľujú, aby okomentovali svoju tvorivú prácu aj v prvom jazyku, resp. najobľúbenejšom jazyku. Okrem práce na odbornej slovnej zásoby (o. i. krieda/olejové pastelky, olejomaľba, socha, konkrétne/abstraktné, exponáty, štruktúra, tón, hlina, bahno, piesok, erózia, zmena klímy, rúbanisko) hrá v umeleckej oblasti dôležitú úlohu jazykovo-emocionálna úroveň.

Popis aktivity

- ▶ Počas spoločnej exkurzie do prírody / do lesa (BFW- Spolkové výskumné centrum pre lesy, sprievodkyňa Marianne Schreck) sa zhromažďuje drevo, neskôr sa spracúvajú konáre a tvorí sa z nich sochárske dielo. (Dôležitá poznámka: Vziať čo najmenej zo zeme v lese, ako je to možné – kľúčové slovo: pôdny život, hmyz, malé zvieratá atď.⁵⁹; www.bmnt.gv.at/forst/wald-gesellschaft/verhalten_wald.html).
- Na mieste sa uvedú umelecké procesy – v skupinách alebo ako individuálne sa tvorí socha z konárov.
- Okrem toho sa hrajú rôzne hry v prírode, napr. zrkadlová hra (žiaci, resp. deti opatrne chodia po lese a držia pod bradou zrkadlo smerom hore, pritom pozorujú prírodu smerom nahor. Potom držia zrkadlo nad očami smerom nadol a sledujú zem a všetko, čo sa nachádza dole. Tieto dve rôzne perspektívy a dojmy sa porovnávajú, diskutujú, opakujú, atď.
- Prírodné zvuky sa zaznamenávajú, aby sa následne analyzovali a prezentovali počas spoločnej prezentácie ako zvuková kulisa.

- ▶ Spoločná exkurzia do múzea (obrazová galéria výtvarného umenia) je ďalším bodom programu.
 - Vrcholy zbierky prezentuje kurátorka pre oblasť maliarstva, Claudia Koch. Hovorí sa pritom aj o prírodných materiáloch, olejových farbách atď.
 - Na začiatku bola žiakom, resp. deťom položená nasledujúca otázka: *Aké spojenie by mohlo byť medzi prírodou a umením?* (Hľadať a nájsť asociácie, kľúčové slová: ekológia, veda o lese, olejomalby a súvislosti s drevom – maľovalo sa na drevo, na obraze sú príroda a lesy, ale aj Časti krajiny, ktoré obrábajú ľudia. Možno vidieť, že už pred niekoľkými stovkami rokov bolo vyklčovaných veľa lesov, napríklad v Taliansku pre lodné staveľstvo. Aj rekultivácia pôdy pre poľnohospodárstvo bola veľkou témou, bolo možné vidieť, ako krajina kedysi vyzerala a čo je prirodzené alebo čo bolo ovplyvnené ľuďmi).
- ▶ Zoznámenie sa s kreatívnymi technikami (používajú sa rôzne kriedy a ceruzky: buď sa najprv maľuje s ceruzkami a potom kriedami alebo iba kriedami alebo len ceruzkami, používajú sa aj olejové pastelky) s umelkyňou Doris Kittler. Neuvádzajú sa príliš podrobné zadania a všetky vybočenia (akékoľvek vlastné nápady) sú vítané. Poznámka: V múzeu použiť formát A4, inak A3.

⁵⁹Viac o správaní sa v lese dostupné na www.bmnt.gv.at/forst/wald-gesellschaft/verhalten_wald.html (v nemeckom jazyku)

Obrázok 29 – Fantazijná bytosť od Viktorie, integračná trieda 2a, Zdroj: E. Petzer

Obrázok 30 – Fantazijná bytosť od Femy, integračná trieda 2a, Zdroj: E. Petzer

Ďalšie metodické odporúčania

- ▶ Tvorenie so žiakmi, resp. deťmi v miestnosti exponátov – maľuje sa priamo pred obrazom.

☛ Cvičenie 1:

Maľovanie fantazijnej bytosti:

Výtvarná technika:

Olejová pastelová krieda (Jaxon) a mokrá alebo krycia bieloba

Druh štetca:

Používať široké štetce a pracovať na veľkej ploche

(veľmi dôležité a veľmi dobré pre deti, resp. žiakov – len odvalu!)

Rozdiel „konkrétny“ a „abstraktný“

☛ Cvičenie 2:

Maľovanie štruktúry, ktorá sa vyskytuje v lese (ako je pôda, listy, stromy, lúka, kmeň, drevo atď.)

Použitím zmiešanej techniky sa deťom, resp. žiakom ukáže, čo je možné:

Ťahy, bodky, potiahnutie, krúženie, vrstvenie na seba – ako v prírode.

Nič (okrem snehu) by nemalo zostať biele – čím jasnejšie zadanie, tým zaujímavejšia podoba pre deti, resp. žiakov.

Dá sa tiež ísť k obrazu a vybrať si malú časť, ktorú si zväčšia a dotvoria.

- ▶ Nasledujú dve dopoludnia v škole alebo škôlke.

Najprv sa do spoločného diela spojí mnoho jednotlivých výkresov a prác, dajú sa tiež vystaviť v triede/miestnosti. Okrem toho sa vetvy pokryjú výkresmi alebo výstrižkami z výkresov a zviažu sa šnúrkou. Potom sa z nich vyrobia jednotlivé sochy alebo spoločná socha. Používajú sa len veci, ktoré môžu opäť spráchniviť. Dokonca aj lepidlo je vlastnej výroby (bez rozpúšťadla, cenovo výhodné, rozložiteľné, v chladničke trvanlivé po dobu troch mesiacov, dokonca jedlé). Prírodné zvuky sa napodobňujú, zaznamenávajú a predvedú na záverečnej prezentácii spolu s farebnou drevenou sochou.

- ▶ „Umelecké dielo na dobu určitú“ – umiestnenie drevenej sochy na školskom dvore/záhrade a pozorovanie, ako sa v priebehu času rozpadá. Tým je možné zvýšiť informovanosť detí, resp. žiakov o témach, ako je „ekologické a udržateľné umenie“, a podporiť porozumenie v odbornom jazyku.
- ▶ Zhromažďovanie slovnej zásoby na tému lesa a prírody aj v prvých jazykoch detí, žiakov (o. i. krajina/kus krajiny, práchnivenie, lístie, lesník, lužná oblasť, lesná plocha, okraj lesa, lesný pasienok, bahno) a jej zápis rôznymi technikami a farbami (voňať, chuť, počuť, vidieť, cítiť, farba, zvuky, stromy, mravec, chlad, tma atď.), umiestnenie na už existujúcu sochu na účely rozšírenia a obohatenia slovnej zásoby. Tým sa rozširuje odborná slovná zásoba a podporuje sa rozprávanie sprevádzajúce konanie.

- ▶ Nakresliť fantazijný strom a napísať fantazijný príbeh, aj v prvých jazykoch žiakov (navrhovaná literatúra: „Tajomstvo stromov“; Aurori Shyam, Bai, Urveti). Spolu s rodičmi skúmať, ktoré stromy rastú v ich krajine pôvodu, ako sa im hovorí a ako vyzerajú.

Prepojenie s dianím v škole

Prieniky medzi prírodou a umením sú na dennom poriadku, je potrebné ich v pedagogickej práci s deťmi a žiakmi ukázať a bližšie ich preskúmať. Napríklad zlatý rez možno nájsť v rastlinných formách priamo v prírode, ako aj v umení v kompozícii obrazov – prienik, ktorý žiaci mohli zažiť počas návštevy múzea a prírody pri odbornom sprevádzaní.

Kontaktná osoba

Dipl.-Päd. Ing.ⁱⁿ Emina Petzer, Jazykové centrum Riaditeľstva pre vzdelávanie mesta Viedeň /Sprachförderzentrum der Bildungsdirektion für Wien, (sfz@bildung-wien.gv.at), (emina.petzer@sfz-wien.at)

Obrázok 31 – Drevená socha ako celok, spoločná práca integratívnej triedy 2a, Zdroj: E. Petzer

Obrázok 32 – Výrez z drevenej sochy s nákrešou stromu, Zdroj: E. Petzer

Ďalšie príklady projektového partnera sú k dispozícii na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/ Metodicko-didaktické materiály na podporu jazykovej výuky.

5.3.2 Doplnujúce metodické materiály v rámci projektu BIG SK-AT

Všetky materiály sú dostupné na www.sk-at.big-projects.eu v kategórií Zážitkové učenie.

Metodické príručky

► **Zážitkové učenie sa vonku.** Nápadník medzipredmetových aktivít nielen pre učiteľov. (Daphne). Vzájomné prepájanie predmetov a učenie vonku, v reálnom prostredí umožní žiakom základnej školy učebnú látku vidieť, cítiť a ohmatať – jednoducho zažiť si ju. Pri medzipredmetovom vyučovaní, ktoré je vedené zážitkovou formou je možné využívať množstvo názorných pomôcok a opierať sa o aktuálne problémy v spoločnosti. Praktická pomôcka vznikla v rámci medzipredmetových seminárov organizovaných Daphne.

Sada pomôcok a materiálov (Daphne) – Praktické a atraktívne učebné pomôcky a materiály tvoria neodmysliteľnú súčasť každého zážitkového vzdelávania. Obohatené o nový rozmer s cieľom posilnenia jazykového vzdelávania na Slovensku i v Rakúsku vytvorilo Daphne niekoľko dvojjazyčných pomôcok využiteľných nielen pedagógmi materských či základných škôl, ale aj širokou verejnosťou – najmä rodinami s deťmi. Sada sa skladá z komplexného súboru pomôcok pre školy – vrátane pracovných listov, určovacích kruhov, kartičiek vývojových cyklov, zatváracích dosák s potlačou a pomôcok v podobe letáku.

► Leták „Učenie hrou v prírode“ (Daphne) je interaktívna hra, pri ktorej sa deti aj dospelý môžu nechať inšpirovať prírodou a objavovať ju všetkými zmyslami.

HMAT
Dotkni sa 4 rôznych povrchov.
Urob 10 krokov doľava, nájdí a opatrne chyť 1 drobný hmyz s tykadlami. Poznáš ho?

ZRAK
Skoč 5 x doprava a poobzeraj sa vôkol seba – vidíš nejaké stopy, pobytové znaky živočíchov?
Čuvaj 8 krokov dozadu, pozri sa na zem a pomenuj všetko živé, čo vidíš.

SLUCH
Vytvor si prírodnú vlastnú zvukovú pexeso (po dvojiciach).
Nájdí na strome živou a prívoniať si k nej. Chráni strom pri poranení a proti parazitom.

ČUCH
Nájdí na strome živou a prívoniať si k nej. Chráni strom pri poranení a proti parazitom.

KOMU PATRIA STOPY? WEM GEHÖREN DIE SPUREN?

Zvíra Tier Stopy Spuren Trus Exkremente

Srniec/Reh

Jež/Igel

Zajac/Hase

Diviak/Wildschwein

Ryšavka/Waldmaus

Kresby a grafická úprava/Zeichnungen und graphische Gestaltung: Richard Walzka
Spracoval/Verfasser: Jozef Melenyňák | Preklad/Übersetzung: Eikent, S.C.
Vydal/Verlaggeber: 2019 © DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie, www.daphne.sk
Financovanie/Finanzierung: Program/Das Programm INTERREG V-A BÚG SK-A7
Vydané v rámci projektu „Koperácie v oblasti vzdelávania a pohybových aktivít“
realizovaného v rámci Programu spolupráce INTERREG V-A SK-A7
Projekt: „Spolupráca v oblasti vzdelávania a pohybových aktivít“, realizovaný im Rahmen des
Zusammenarbeit-Programms INTERREG V-A SK-A7

UČENIE HROU V PRÍRODE
Príroda nám, deťom i dospelým, ponúka denne množstvo inšpirácií. Najdôležitejšie skúsenosti získavame pomocou vlastných zmyslov. Popri získavaní nových poznatkov nerušíme spoznávanie aj seba. V prebiehaní ľudských dejín sa deti učili vonku viac ako 99 %. V prebiehaní ľudských dejín sa deti učili vonku viac ako 99 %.

LERNEN DURCH SPIELEN IN DER NATUR
Die Natur bietet uns, den Kindern und Erwachsenen, täglich eine Vielzahl an Inspirationen an. Die wichtigsten Erkenntnisse sammeln wir mit Hilfe eigener Sinne, bei realen Erkenntnissen und durch Ansichten aus verschiedenen Perspektiven. Wir alle haben die Wahl, wo und wie wir unsere Freizeit verbringen. Gehen wir gemeinsam raus in die Natur, in den Park, in den Wald oder zum Bach und entdecken wir die Geheimnisse durch unsere eigene Neugier! Neben Sommerer Erfahrungen lernen wir ungelernt auch uns selbst kennen. Im Laufe der menschlichen Geschichte lernten die Kinder mehr als 99% draußen, sie sind dafür bereit – und wir Erwachsene, seien wir ihre Begleiter.

AKO HRÁŤ PRÍRODNÉ „NEBO – PEKLO“?
• Potákať sa si aktívne a vyber sa von do prírody.
• Vyber si jeden obrázok symbolizujúci zmysel – ťvet/duch, vták/sluch, silmabia ulita/hmat alebo zvieracie stopy/zrak.
• Ak si vyberieš kvet (obrázok s číslom 4), potom otvoríš „nebo – peklo“ 4-krát. Ak si vyberieš stopy (obrázok s číslom 6), potom otvoríš „nebo – peklo“ 6-krát.
• Vyber si jedno z čísel na vnútornej strane. Podľa veľkosti čísla toľkokrát otvoríš a ztvoríš „nebo – peklo“.
• Pri vybere tretieho čísla si otvoríš „duch/klopu“ a prečítaš pokyny pod číslom. Najdeš tu jednu z 8 zabaňovaných úloh.

WIE MAN „NATUR-HIMMEL-UND-HÖLLE“ SPIELT?
• Baste dir das Folienpapier und gehe raus in die Natur.
• Such dir ein Bild aus, das einen der Sinne symbolisiert – Blume/Caruschassin, Vogel/Hörsinn, Schmetterling/Tastlinn oder Spuren/Sehsinn.
• Wenn du dich für die Blume entscheidest (das Bild mit der Nummer 4), öffne die „Himmel und Hölle“ 4-Mal. Wenn du dich für die Spuren entscheidest (das Bild mit der Nummer 6), öffne die „Himmel und Hölle“ 6-Mal.
• Such dir eine der Nummern auf der Innenseite aus. Je nach dem Wert der Nummer öffnest und schließt du so viele Male die „Himmel und Hölle“.
• Bei der Auswahl der dritten Nummer öffnest du den „Zahn/Spitzer“ und liest die Anweisungen unter der Nummer. Dort findest du eine der 8 lustigen Aufgaben.

POSTUP SKLADANIA/FALTANLEITUNG:

TASTSINN
Mach 10 Schritte nach links, finde und fang vorsichtig 1 kleines Insekt mit Fühlern. Kennst du es?
Berühre 4 verschiedene Oberflächen.

SEHSINN
Geh 8 Schritte rückwärts, schau auf den Boden und benenne alles lebendige, was du siehst.
Spring 5 x nach rechts und schau um dich herum – siehst du irgendwelche Spuren, Zeichen davon, dass irgendwelche Lebewesen hier leben?

GERUCHS-SINN
Finde Harz auf einem Baum und rieche daran. Es schützt den Baum gegen Verletzungen und Parasiten.
Atime tief ein – benenne, welche Gerüche du wahrnehmen kannst und versuche sie zu finden.

HÖRSINN
Bastle aus dem umliegenden Naturmaterial ein eigenes Memory.
Sei still und höre – kannst du die Erzeuger dieser Geräusche identifizieren?

6.

ODPORÚČANIA
PRE POLITIKU
A PEDAGOGICKÚ
PRAX

Podmienky pre kvalitné
jazykové vzdelávanie

Odporúčania pre politiku a pedagogickú prax

Zdroj: © Pexels – anna-shvets

Jazykové zručnosti tvoria hlavný predpoklad celého vzdelávacieho procesu od materskej školy až po dospelosť. V rámci projektu „Koopérácie v oblasti vzdelávania na Slovensku a v Rakúsku“ (BIG SK-AT) sme veľkou mierou prispeli ku zvýšeniu kvality jazykového vzdelávania. Prepojením moderných didaktických koncepcií s koncepciami ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov sme naplnili stanovený cieľ, zabezpečiť čo najlepšie kontinuálne jazykové vzdelávanie na školách v spolupráci so všetkými zainteresovanými stranami.

V záujme zabezpečenia udržateľnosti výsledkov nám dosiahnuté úspechy umožnili sformulovať závery a odporúčania pre politikov a odbornú prax,

v ktorých vidíme predpoklady pre ďalší rozvoj kvality jazykového vzdelávania na školách.

Odporúčania sme vytvorili na základe analýzy údajov získaných z hodnotiacej správy Inštitútu Charlotte Bühlerovej (externé hodnotenia BIG projektu pre viacjazyčnosť vo Viedni), hodnotení jednotlivých zapojených krajín a regiónov, ako aj početných diskusií, úvah a rozhovorov s riadiacimi orgánmi a odborníkmi z oblasti vedy. Ďalej sme vychádzali z výsledkov príslušných vedeckých štúdií, ako aj v národných a medzinárodných odborných výskumov. Rovnako dôležité boli aj praktické skúsenosti, na základe ktorých sme vytvorili Príklady dobrej praxe, ktoré tvoria neoddeliteľnú súčasť tohto programu.

*Každý nový jazyk
ti otvorí dvere,
ale hlavne oči.*

6.

Úspešné zvyšovanie kvality jazykového vzdelávania vo vzdelávacích inštitúciách na rôznych stupňoch vzdelávania sme vnímali ako spoločnú úlohu všetkých zúčastnených. Preto sme tieto odporúčania vypracovali nielen pre pedagogickú prax, ale aj pre rôzne úrovne výkonných orgánov (od štátu až po miestne zastupiteľstvá), ktoré vytvárajú obsahový a organizačný rámec pre jazykové vzdelávanie v oboch krajinách.

Na základe skúseností z realizácie jazykového vzdelávania predkladáme nasledujúce návrhy a odporúčania pre prax:

1. Posilniť pozíciu jazykového vzdelávania a tým dosiahnuť využitie celého jazykového potenciálu

Jazykové vzdelávanie bolo v posledných rokoch stále častejšie začleňované do každodenného fungovania v školách. Takýto prístup najviac zodpovedá vývinu a záujmom dieťaťa, podporuje sociálnu interakciu a je hnacou silou jazykového učenia sa (Mayr, 2013). Vytváranie jazykových situácií, prispôbených jazykovým schopnostiam dieťaťa má vplyv na zvyšovanie kvality celého vzdelávacieho procesu.

Rovnaký prístup považujeme za obzvlášť dôležitý pri podpore viacjazyčnosti a jazyka suseda. Oproti tradičným formám jazykového vzdelávania sa tak deti učia ďalší jazyk už od útleho veku, súčasne s materinským jazykom a takéto učenie zohľadňuje záujmy a potreby dieťaťa/žiaka.

2. Podporiť vzdelávacie inštitúcie pri zvyšovaní kvality jazykového vzdelávania

Na zvýšenie kvality a účinnosti jazykového vzdelávania v pedagogickej praxi je potrebné posilniť pozíciu jazykového vzdelávania v každodenných situáciách a vzdelávania v jazyku suseda. Odporúčame zakotviť takéto vzdelávanie do legislatívnych doku-

mentov (školských zákonov, štátnych vzdelávacích programov, rámcových vzdelávacích programov v Rakúsku).

Okrem toho je potrebná podpora pri zavádzaní jazykového vzdelávania do každodenných činností v školách. To si vyžaduje posilniť integrované jazykové vzdelávanie do vzdelávacích programov jednotlivých inštitúcií aj do náplne práce pedagogických zamestnancov. Potrebné je zabezpečiť ďalšiu kvalifikáciu, na čo je treba vytvoriť podmienky.

Podľa Tietzeho možno v inštitúciách s kvalitným jazykovým vzdelávaním zaznamenať v jazykovom vývoji detí posun až o viac ako rok (Tietze, Rossbach, Grenner, 2005).

3. Začleniť odborné a jazykové kompetencie do prípravy pedagogických zamestnancov

Jazykové vzdelávanie si vyžaduje vysokú mieru odborných profesijných kompetencií. Ich základy treba vytvárať už počas pedagogického štúdia. Kompetencie, ktoré vytvárajú kvalifikáciu pre integrované jazykové vzdelávanie tvoria predovšetkým:

- 1) základné poznatky z oblasti jazykového vzdelávania, viacjazyčnosti, lingvistiky a ako tieto ovplyvňujú vytváranie spoločného jazykového repertoáru v rôznych jazykoch,
- 2) odborné didaktické kompetencie, potrebné pri zapájaní jazykového vzdelávania do každodenných situácií (napr. ako pri využívaní medzipredmetových vzťahov klásť dôraz na jazykovú interakciu a pod.),
- 3) postoje, ktoré v sebe zahŕňajú vysokú mieru jazykového sebedomia v novej úlohe jazykového vzoru.

Odporúčame preto tieto kompetencie včleniť do učebných plánov pedagogických škôl rovnako na Slovensku ako aj v Rakúsku.

4. Vytvárať možnosti efektívnej a kvalitnej prípravy všetkých pedagogických zamestnancov, asistentov, vychovávateľov, lektorov

Mnohé štúdie, zaoberajúce sa výskumom kompetencií, ako aj výsledky hodnotiacej správy z Inštitútu Charlotte Bühlerovej dokazujú, že kontinuálne odborné poradenstvo a tiež ďalšie vzdelávanie pedagogických zamestnancov vo veľkej miere prispievajú ku zvyšovaniu a udržaniu kvality jazykového vzdelávania. Rôzne formy ďalšieho vzdelávania, zamerané na rozvíjanie profesijných kompetencií, prax a zážitkové učenie vytvárajú základ pre implementáciu integrovaného jazykového vzdelávania a prepojenie teórie s praxou. Reflektovanie vlastnej pedagogickej činnosti a zapojenie celého tímu zabezpečí ďalší prenos vzdelávacích obsahov. Viac o inovatívnych vzdelávacích aktivitách v Konceptii ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov⁶⁰.

V projekte BIG SK-AT mali svoju dôležitú úlohu jazykové lektorky, asistentky a učiteľky jazykov pôsobiace na rôznych stupňoch škôl, ktoré zabezpečovali všetkým deťom/žiakom kvalitné jazykové impulzy a tým prispeli ku zvyšovaniu kvality jazykového vzdelávania v danej škole. To všetko sú pozície, na ktorých je potrebné zabezpečiť kvalitné jazykové vzdelávanie.

Preto by mali štát, mestské a miestne zastupiteľstvo ako zriaďovatelia škôl vyhradiť prostriedky na zabezpečenie takýchto pozícií na školách.

5. Kontinuálne zvyšovať profesionalitu prostredníctvom odborného poradenstva a podpora spolupráce prostredníctvom tzv. jazykových sietí

Výsledky spomínaného externého hodnotenia zdôrazňujú význam odborného poradenstva a podpory pri zvyšovaní kvality vzdelávacích inštitúcií.

Zapojenie externých odborníkov a využívanie podporných systémov priaznivo ovplyvňujú zvyšovanie profesionality pedagogických zamestnancov a tá má potom vplyv na kvalitu jazykového vzdelávania a vývin detí/žiakov.

Odborné poradenstvo zabezpečuje sprostredkovanie poznatkov a komunikáciu medzi zúčastnenými stranami a ovplyvňuje tak úspešnosť a kvalitu jazykového vzdelávania v danej inštitúcii. Spolupráca vytvorená na základe odborného poradenstva, ako aj regionálnych jazykových sietí môže slúžiť ako platforma na výmenu skúseností medzi odborníkmi a riadiacimi pracovníkmi, čo z pohľadu ďalšieho vývoja tiež pozitívne ovplyvňuje kvalitu.

6. Zabezpečiť kvalitu realizáciou ďalších výskumov a hodnotením kvality vzdelávacích procesov

Význam vedy a výskumu pri rozvíjaní a prispôsobovaní pedagogických koncepcií v praxi je nepopierateľný. Vedecké poznatky tu majú rozhodujúci význam pre kvalifikáciu pedagogických zamestnancov, optimalizovanie pedagogických koncepcií a rozvoj pedagogickej kvality v oblasti jazykového vzdelávania. Oblasť výskumu, ktorá sa tu ponúka sa týka napr. možností prenosu vedomostí v rámci tímu, optimalizovanie tohto procesu tak, aby ho bolo možné zaradiť do ponuky ďalšieho vzdelávania.

Podrobnejšie údaje týkajúce sa kritérií pre úspešnosť viacjazyčného jazykového vzdelávania možno nájsť v Hodnotiacej správe projektu od Inštitútu Charlotte Bühlerovej a v „Princípoch jazykového vzdelávania“ (Viedenský priatelia detí), oba dokumenty boli vytvorené v rámci projektu. Dlhodobejšie jazykové projekty ako je projekt BIG SK-AT poskytujú dôležité výsledky a poznatky, ktoré sú potrebné pri zavádzaní opatrení pre úspešné jazykové vzdelávanie do praxe.

⁶⁰ dostupnej na www.sk-at.big-projects.eu v kategórii Zážitkové učenie/Kvalifikácia pedagógov/ďalšie vzdelávanie.

- AAMODT, S. a S. WANG, 2010. Welcome to your Brain. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- ALLEN, K. E. a L. MAROTZ, 2002. Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let. Praha: Portál.
- APELTAUER, E., 2006. Grundlagen des Erst- und Fremdspracherwerbs. Berlin: Langenscheidt.
- BALHORN, H., C. GIESE a H. OSBURG (Hrsg.), 2000. Betrachtungen über Sprachbetrachtungen. Grammatik und Unterricht. Seelze-Velber: Kallmeyer.
- BEDNAŘÍK, A. a kol. 2004. Životné zručnosti a ako ich rozvíjať. Bratislava: Nadácia pre deti Slovenska.
- BEUDELS, W., R. LENSING-CONRADY a H.J. BEINS, 1994. ... das ist für mich ein Kinderspiel. Handbuch zur psychomotorischen Praxis. Dortmund: borgmann.
- BIG – Tipps: Sprachenvielfalt in Kindergärten und Schulen. 2019. St. Pölten: Amt der NÖ Landesregierung.
- BORNSTEIN, M. H. a C. S. TAMIS LE MONDA, 1989. Maternal responsiveness and cognitive development in children. In: M. H. BOMSTEIN eds. Maternal responsiveness: Characteristics and consequences. San Francisco: Jossey-Bass, 1989, p. 49-61.
- BUNDESLÄNDERÜBERGREIFENDE BILDUNGSRAHMENPLAN FÜR ELEMENTARE BILDUNGSEINRICHTUNGEN IN ÖSTERREICH [online]. [cit. 2020-09-15]. Dostupné z: <https://www.charlotte-buehler-institut.at/wp-content/pdf-files/Bundesländerübergreifender%20BildungsRahmenPlan%20für%20elementare%20Bildungseinrichtungen%20in%20Österreich.pdf>
- CUMMINS, J. 1991. Conversational and academic language proficiency in bilingual contexts. In: J. H. HULSTIJN a J. F. MATTER eds. Reading in Two Languages. AILA-Review 8/91, p. 75-89.
- DOUŠKOVÁ, A. a M. KRUŽLICOVÁ, 2012. Edukačná aktivita a zážitkové učenie v materskej škole. Bratislava: Pro Solutions.
- EDELENBOS, P. a A. KUBANEK, 2009. Gute Praxis im Fremdsprachen-Frühbeginn. Braunschweig: Westermann.
- EITLER-SEDLAK, M. 2019. Malá Flo W. šťastná v svojom „flow“: Kniha pre malých aj veľkých. Pre BIG SK-AT projekt Eisenstadt: Rötzer Druck.
- EUROPÄISCHE CHARTA DER REGIONAL- ODER MINDERHEITENSPRACHEN. 2019. Gesamte Rechtsvorschrift [online]. [cit. 2020-09-15]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20001589>
- FRIEDRICH, G./ STREIT, Ch. 2002. Was sich im Kopf abspielt. Erkenntnisse aus der Hirnforschung und ihre Bedeutung für die Elementarpädagogik. In: Kindergarten heute. Jahrgang 32, Heft 9, S. 6-11.
- FRITZ, B. S. 2017 cit. podľa M. KRAMER. Unterricht ist Kommunikation. Baltmannsweiler, Deutschland: Schneider Verlag.
- FRÖHLICH-WARD, L. 2004. Stufenbezogene Konzepte von Fremdsprachenunterricht. Fremdsprachenunterricht im Vorschul- und Elementarbereich. In: K. R. BAUSCH, H. CHRIST a H. J. KRUMM (Hrsg.). Handbuch Fremdsprachenunterricht. Tübingen: Franke Verlag, S. 198-202.
- GASTEIGER-KLICPERA, B. 2012. Evaluation und Qualitätsentwicklung im Kontext frühpädagogischer Interventionsprogramme: Chancen und kritische Aspekte. München: Deutsches Jugendinstitut e.V.
- GÜNTHER, B. a H. GÜNTHER, 2004. Erstsprache und Zweitsprache: Einführung aus pädagogischer Sicht. Weinheim und Basel: Beltz.
- HANDBUCH ZUR REFLEKTIERTEN PRAXIS MIT MEHRSPRACHIGKEIT IN KINDERGÄRTEN UND SCHULEN: Basiswissen und Reflexionsbögen zur Förderung institutioneller Mehrsprachigkeit 2019. Wien: Bildungsdirektion Wien – Europabüro/Österreichische Kinderfreunde – Landesorganisation Wien.
- HANUŠ, R. a L. CHYTILOVÁ, 2009. Zážitkově pedagogické učení: modely zkušenostního učení, motivace, prostředky zážitkové pedagogiky, projektování. Praha: Grada.
- HERIAN, K. 2019. Vedomí učitelia osobnosť, vzťahy, metódy. [Bratislava]: Daphne – Inštitút aplikovanej ekológie.

- HUTTENLOCHER, J., M. VASILYEVA, E. CYMERMAN a S. LEVINE, 2002. Language input at home and at school: relation to child syntax. *Cogn Psychol* 45, p. 337–374.
- JAMPERT, K. 2001. Sprachförderung entsteht über Beziehung und Aktivität [online]. In: DJI-Projekt „Kulturenvielfalt aus der Perspektive von Kindern“ (Hg.). Treffpunkt deutsche Sprache. Sprachförderung von mehrsprachigen Kindern in Tageseinrichtungen. Forschungsansätze – Konzepte – Erfahrungen. Eine Tagungsdokumentation. DJI, München: 18 – 27 [cit. 2020-09-15]. Dostupné z: https://www.dji.de/fileadmin/user_upload/bibs/DJI_SprachfoerderTagg.pdf
- JAMPERT, K. 2010. Kinder eignen sich Sprache mit allen Sinnen an [online]. Interview vom 15.03.2010 [cit. 2020-09-15]. Dostupné z: <https://www.bibernetz.de/wws/blickpunkt-sprachfoerderung-jampert.html>
- JIRÁSEK, I. 2019. Zážitková pedagogika: teorie holistické výchovy (v přírodě a volném čase). Portál, Praha.
- KLIPPEL, F. 2003. Grundschul-Englischunterricht: Begründung – Aufgaben. In: Schulverwaltung Bayern, Jahrgang 26, Heft 7/8, S. 244-246
- KOLEČÁNI LENČOVÁ, I. a M. DAŇOVÁ, 2010. Celostná pedagogika vo výučbe cudzích jazykov: s praktickými ukázkami z vyučovania nemeckého jazyka. Banská Bystrica: FHV UMB.
- KONISHI, H., M. JOHNSON, J. CHANG DAMONTE, R. MICHNICK GOLINKOFF a K. HIRSH PASEK, 2013. Using lessons from the lab to the classroom: Using play to promote language development. Translated in German. In C. Kieferle, E. Reichert-Garschhammer a F. BECKER-STOLL eds. Sprachliche Bildung von Anfang an. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, S.160-178.
- KOSTRUB, D. a kol., 2018. Vychovávanie a starostlivosť o deti do troch rokov veku : tvorba výchovného programu. Bratislava: Univerzita Komenského.
- KOSTRUB, D. 2005. Dizajn procesu výučby v materskej škole. Prešov: Rokus.
- KOSTRUB, D. 2002. Problematika cieľa v počiatočnej edukácii. Prešov: Rokus.
- KRAMER, K. 2003. Wie werde ich ein Sprachgenie? In: Gehirn & Geist. Heidelberg: Spektrum Akademischer Verlag, 2/2003, S. 48-50.
- KRAMER, M. 2017. Unterricht ist Kommunikation. Hohengehren: Schneider Verlag.
- KRUMM, H. J. 2017. Mehrsprachigkeit als Ziel und als Rahmenbedingung [online]. Vortrag im Rahmen von BIG am 24.10.2017.
- KRUMM, H. J. 2013. Elite- oder Armutsmehrsprachigkeit: Herausforderungen für das österreichische Bildungswesen - Abschlussvortrag der Tagung „Mehrsprachigkeit und Professionalisierung in pädagogischen Berufen. Interdisziplinäre Zugänge zu aktuellen Herausforderungen im Bildungsbereich“ [online]. Wien 28.2.-1.3.2013 [cit. 2020-09-15] Dostupné z: <https://homepage.univie.ac.at/Hans-Juergen.Krumm/KrummElitemehrsprachigkeit.pdf>
- LACHOUT, M. 2011. Neurolingvistika ve vztahu k vyučování cizím jazykům. In: V. Janíková a kol. Výuka cizích jazyků. Praha: Grada.
- LANDRY, S. et al. 2001. Does early responsive parenting have a special importance for children's development or is consistency across early childhood necessary? *Developmental Psychology*, 37(3), p. 387-403.
- LENČOVÁ, I. 2011. Frühes Fremdsprachenlernen – ja oder nein? In: V. Janíková a B. Sorger, (Hrsg.). Didaktik des Deutschen als Fremdsprache im veränderten sprachpolitischen Kontext nach der Bologna-Reform. Brno: Tribon EU, S. 168-180.
- LENČOVÁ, I. 2006. Imagination und Emotion als Unterrichtsziel. Förderung des kreativen Potentials und der Emotionalität des Schülers durch Bild, Text und Musik. In: Zeitschrift für Gestaltpädagogik Jahrgang 17, Heft 1, S. 50-57.
- LIST, G. a G. LIST (Hrsg.), 2001. Quersprachigkeit. Zum transkulturellen Registergebrauch in Laut- und Gebärdensprachen. Stauffenburg, Tübingen.
- LOJOVÁ, G. 2005/2006. Vývinové osobitosti a výučba cudzieho jazyka v materskej škole II. In: Cizí jazyky, roč. 49, č. 4.
- MAIER, H. a F. SCHWEIGER, 1999. Mathematik und Sprache. Zum Verstehen und Verwenden von Fachsprache im Unterricht. Wien: oebv und hpt Verlagsgesellschaft. MANNHARD, A. a W. G. BRAUN, 2008. Sprache erleben- Sprache fördern. Praxisbuch für Erzieherinnen. München: Ernst Reinhardt.

- MARCIOVÁ, M. a Z. PROCHÁZKOVÁ, 2015. Inovujeme vyučovanie anglického jazyka na prvom stupni ZŠ. Bratislava: MPC.
- MAYR, T. 2013. Sprachliche Bildung in Kindertageseinrichtungen – pädagogische Angebote und Aktivitäten sichten und optimieren mit LiSKit. In: Ch. Kieferle, E. Reichert-Garschhammer a F. Becker-Stoll, (Hrsg.). Sprachliche Bildung von Anfang an. Strategien, Konzepte und Erfahrungen. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, S. 215-226.
- MISTRÍK, E. a kol. 2008. Multikultúrna výchova v škole. Bratislava: Nadácia otvorenej spoločnosti.
- PANAGIOTOPOULOU, A. 2016. Mehrsprachigkeit in der Kindheit. Perspektiven für die frühpädagogische Praxis [online]. [cit. 2020-09-15]. Dostupné z: https://www.weiterbildungsinitiative.de/uploads/media/Exp_Panagiotopoulou_web.pdf
- PELÁNEK, R. 2010. Zážitkové výukové programy. Praha: Portál.
- ROTHWEILER, M. 2006. The acquisition of V2 and subordinate clauses in early successive acquisition of German. In: C. Lleó (Hrsg.). Interfaces in Multilingualism: Acquisition, Representation and Processing. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, p. 91-113.
- SCHANDRY, R. 2003. Biologische Psychologie. Weinheim: Beltz Verlag.
- SOLZBACHER, C. a C. SCHWER, 2013. Ressourcenorientierte, beziehungssensible Diagnostik und Feedbackkultur. Pädagogische Führung, Jahrgang 2013, Heft 5, S. 168-172.
- SPITZER, M. 2002. Lernen: Gehirnforschung und die Schule des Lebens. Heidelberg: Spektrum Akademischer Verlag.
- STATISTIK AUSTRIA 2019. Bevölkerung zu Jahresbeginn 2002-2019 nach detaillierter Staatsangehörigkeit – Burgenland [online]. [cit. 2020-09-15] Dostupné z: https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bevoelkerung/bevoelkerungsstruktur/bevoelkerung_nach_staatsangehoerigkeit_geburtsland/index.html
- TIETZE, W., H. ROSSBACH a K. GRENNER, 2005. Kinder von 4 bis 8 Jahren. Zur Qualität der Erziehung und Bildung in Kindergarten, Grundschule und Familie. Weinheim/Basel: Beltz Verlag.
- TIETZE, W. et al. 1996. Schullaufbahnen in der Primarstufe. Eine empirische Untersuchung zu Integration und Segregation von Grundschulern. Münster: Waxmann.
- TRACY, R. 2019. BIG-BIGGER-BILDUNGSKOOPERATIONEN. Vortrag bei der Disseminationsveranstaltung der Wiener Kinderfreunde am 03.10.2019.
- TRACY, R. 2008. Wie Kinder Sprachen lernen. Und wie wir sie dabei unterstützen können. Tübingen: Francke Verlag.
- WALTEROVÁ, E. a kol. 2011. Dva světy základní školy?: Úskalí přechodu z 1. na 2. stupeň. Praha: Karolinum.
- ZIMMER, R. 2016. Handbuch Sprache und Bewegung. Alltagsintegrierte Sprachbildung in der Kita. Freiburg: Herder.
-

"Každý nový jazyk
je otvoreným oknom, ktoré ponúka nový
pohľad na svet a rozširuje obzory."
Frank Harris

Jazykové schopnosti
sú základným kameňom vzdelávania
od materskej školy až po dospelosť.

EUROPEAN UNION

